

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК ВИКЛАДАЧА ФАХОВОГО КОЛЕДЖУ

СЛОВНИК

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК ВИКЛАДАЧА
ФАХОВОГО КОЛЕДЖУ

КИЇВ - 2023
ІПО НАПН УКРАЇНИ

УДК 377.091.12.011.3-051(038)

Т35

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Інституту професійної освіти НАПН України
(протокол № 8 від 03 липня 2023 р.)*

Р е ц е н з е н т и:

Герлянд Т. М., доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувач лабораторії технологій професійного навчання Інституту професійної освіти НАПН України, м. Київ

Туряниця З. В., кандидат педагогічних наук, заступник директора з навчально-виховної роботи ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка», м. Глухів.

Т35 Термінологічний словник викладача фахового коледжу / Лузан П. Г., Пащенко Т. М., Мося І. А., Остапенко А. В., Ямковий О. Ю.; за наук. ред. О. А. Тітової. – Київ: ІПО НАПН України, 2023. – 112 с.

ISBN 978-617-95325-7-3

Термінологічний словник містить ключові поняття і терміни, що описують організацію фахової передвищої освіти, її функціонування та розвиток в умовах інтеграції у світовий освітній простір. До видання включено терміни із чинних документів, що складають нормативно-правову базу вітчизняної системи освіти, з міжнародних регуляційно-рекомендаційних документів, а також сучасних енциклопедій, педагогічних словників, інших довідкових видань. Інформацію у вигляді статей подано в алфавітному порядку.

Призначено для педагогічних працівників закладів вищої та фахової передвищої освіти, науковців, розробників державної політики в галузі освіти, спеціалістів системи післядипломної педагогічної освіти, управлінців, роботодавців, студентів.

УДК 377.091.12.011.3-051(038)

ISBN 978-617-95325-7-3
<https://doi.org/10.32835/978-617-95325-7-3/2023>

© Інститут професійної освіти НАПН України, 2023
© Лузан П. Г.
© Пащенко Т. М.
© Мося І. А.
© Остапенко А. В.
© Ямковий О. Ю.

ПЕРЕДМОВА

*Немає
Мудріших, ніж народ, учителів;
У нього кожне слово — це перлина,
Це праця, це натхнення, це людина.
Не бійтесь заглядати у словник:
Це пишний яр, а не сумне провалля;
Збирайте, як розумний садівник,
Достиглий овоч...*

Мова. М. Рильський

Як галузь професійної освіти, фахова передвища освіта (у минулому «середня спеціальна освіта») має давню історію підготовки фахівців середньої управлінської ланки у технікумах, вищих професійних училищах. Натомість термін «фахова передвища освіта» у термінознавстві досить новий, він з'явився лише у 2019 р. з появою Закону України «Про фахову передвищу освіту», яким унормовано визначення низки актуальних для цієї освітньої галузі понять.

На термінологію як систему позначень наукових і професійних понять, якою нині послуговуються педагогічні працівники коледжів, суттєвий вплив мали результати реформаторських заходів щодо вітчизняної освіти, зокрема: Національна рамка кваліфікацій (2011 р.), оновлена «*Міжнародна стандартна класифікація освіти*» (2011 р.), Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.), Закон України «Про освіту» (2017 р.). Цими документами уточнювалися, доповнювалися, вводилися в обіг нові терміни, що і спонукало ввести їх до цього довідкового видання.

Мета розроблення термінологічного словника полягала у визначенні основних ключових понять і термінів, що описують організацію фахової передвищої освіти, її функціонування та розвиток в умовах інтеграції у світовий освітній простір, надають можливість викладачу, іншим зацікавленим суб'єктам освітнього процесу здійснювати професійну комунікацію.

«Термінологічний словник викладача фахового коледжу» є довідковим виданням, що містить узагальнені основні відомості теоретичного та прикладного характеру переважно в галузі фахової передвищої освіти. До довідкового видання включено терміни із чинних документів, що складають нормативно-правову базу вітчизняної системи освіти, з міжнародних регуляційно-рекомендаційних документів (ООН, ЮНЕСКО, ЄС), а також сучасних енциклопедій, відомих педагогічних словників, інших довідкових видань.

Термінологічний словник структуровано таким чином: інформацію у вигляді статей наведено в алфавітному порядку для зручності пошуку певних термінів; заголовне слово статті подається напівжирним шрифтом, за необхідності у дужках зазначається етимологія терміну або його еквівалент англійською мовою. Предметний покажчик оформлено у вигляді автоматичного змісту, що в електронній версії уможливує миттєвий перехід до відповідної статті словника через клавішу Ctrl.

«Термінологічний словник викладача фахового коледжу» стане у нагоді науковцям, розробникам державної політики в галузі освіти, педагогічним працівникам закладів фахової передвищої освіти, спеціалістам системи післядипломної педагогічної освіти, управлінцям і роботодавцям для: проведення занять на курсах підвищення кваліфікації, перепідготовки педагогічних працівників тощо.

Авторський колектив наперед вдячний за можливі зауваження і пропозиції до змісту термінологічного словника з метою його вдосконалення та підготовки до наступних видань.

УКРАЇНСЬКИЙ АЛФАВІТ

**А а, Б б, В в, Г г, Ґ ґ, Д д, Е е, Є є,
Ж ж, З з, И и, І і, Ї ї, Й й, К к, Л л,
М м, Н н, О о, П п, Р р, С с, Т т,
У у, Ф ф, Х х, Ц ц, Ч ч, Ш ш,
Щ щ, Ъ ъ, Ю ю, Я я**

А

Абітурієнт (від лат. *abituriens* – той, що збирається піти) – особа із закінченою середньою освітою, яка вступає до вищого чи середнього спеціального навчального закладу. У Франції також відповідає кваліфікації бакалавра, яка присвоюється випускникам повної середньої школи й надає право вступу до закладу вищої освіти. В Україні права та обов'язки визначаються загальними умовами прийому до ВНЗ, затвердженими Міністерством освіти та науки України, а також правилами прийому на 1-й курс ВНЗ, що розробляються на основі вказаних умов у конкретному закладі і затверджуються наказом ректора (*Енциклопедія Сучасної України, 2001; Енциклопедія освіти, Кремень (Гол. ред.), 2021*)

Абстрактне мислення – тип мислення, при якому людина піднімається над деталями і мислить абстрактними поняттями, сприймає конкретні речі і явища у порівнянні, з «висоти пташиного польоту». Сутність абстрактного мислення полягає у продукуванні понять, суджень, умовиводів і здатності оперувати ними. Абстрактне мислення виростає на ґрунті узагальнення даних емпіричного пізнання (*Енциклопедія освіти, Кремень (Гол. ред.), 2021*)

Автономія закладу освіти – право закладу освіти як суб'єкта освітньої діяльності на самоврядування, яке полягає в його самостійності, незалежності та відповідальності в ухвалі рішень щодо академічних, організаційних, фінансових, кадрових та інших питань діяльності, що проводиться в порядку та межах, визначених законом (*Енциклопедія освіти, Кремень (Гол. ред.), 2021*)

Автор – фізична особа, яка своєю творчою діяльністю створила твір (*Закон України «Про авторське право і суміжні права», 2022*)

Авторитет педагога – визнання достоїнств педагога, що виражається у довірі до нього, визнанні й підтримці його ідей і дій; визнання права педагога приймати відповідальне рішення, яке заслуговує певної довіри; якісна характеристика професіоналізму педагога, що визначає ступінь його вираженості, рівень сформованості загальної культури; сукупність професіоналізму діяльності та професіоналізму особистості (*Енциклопедія освіти, Кремень (Гол. ред.), 2021*)

Авторська школа – експериментальний заклад, що забезпечує здобуття загальної середньої освіти (школа I-III ступеня, спеціальна школа I-III ступеня, гімназія, колегіум, ліцей) і розгортає свою діяльність на іноваційній психолого-педагогічній концепції, розробленій автором або авторським колективом, яка спирається на нові освітньо-виховні моделі, що включають в себе авторські управлінські механізми, зміст навчання і виховання, освітні технології тощо. Авторські школи мають свої статuti, програми, свою навчально-методичну літературу,

відповідне інформаційне забезпечення (*Енциклопедія освіти, Кремень (Гол. ред.), 2021*)

Ад'юнкт – вчений, який проводить наукові дослідження у рамках підготовки в ад'юнктурі військового закладу вищої освіти (закладу вищої освіти із специфічними умовами навчання) для здобуття ступеня доктора філософії (*Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність», 2015*)

Ад'юнктура – одна з основних форм підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації (*Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність», 2015*)

Академічна доброчесність – сукупність етичних принципів та визначених Законом України «Про освіту» правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень. Порухенням академічної доброчесності вважається: академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Академічна довідка – офіційна виписка, структурований опис навчальних досягнень студента у багатьох системах освіти використовуються детальні описи, у яких відображаються кредити ЄКТС й оцінки звичених навчальних компонентів (наприклад, академічна довідка за Європейською кредитною трансферно-накопичувальною системою) (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2014*)

Академічна мобільність – можливість учасників освітнього процесу навчатися, викладати, стажуватися чи проводити наукову діяльність в іншому закладі вищої освіти (науковій установі) на території України чи поза її межами (*Закон України «Про вищу освіту», 2014*)

Академічна мобільність у фаховій передвищій освіті – можливість учасників освітнього процесу навчатися, викладати, стажуватися чи проводити дослідницьку (мистецьку, спортивну) діяльність в іншому закладі освіти (науковій установі) на території України чи поза її межами (*Закон України «Про фахову передвищу освіту», 2019*)

Академічна свобода – самостійність і незалежність учасників освітнього процесу під час провадження педагогічної, науково-педагогічної, наукової та/або інноваційної діяльності, що здійснюється на принципах свободи слова, думки і творчості, поширення знань та інформації, вільного оприлюднення і використання результатів

наукових досліджень з урахуванням обмежень, установлених законом (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Академічне визнання – офіційне підтвердження повноважними органами іноземних академічного ступеня/освітньої кваліфікації, періодів навчання, їх позиціонування в системі освіти сторони, що приймає, з метою доступу власника такої кваліфікації до подальшого навчання. Академічне визнання стосується визнання курсів, кваліфікацій або дипломів/ступенів (місцевого або іноземного) закладу вищої освіти іншим закладом. Зазвичай визнання потрібне або як підстава для доступу до подальшого навчання у другому закладі (кумулятивне визнання), або як визнання, що уможливорює певний тип звільнення від необхідності повторно вивчати компоненти освітньої програми (визнання із розвиненою позицією), або як визнання навчання, здійсненого в іншому закладі вищої освіти (визнання заміною), що замінює порівнюваний період навчання в закладі походження (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2014; Паризьке комюніке, 2018*)

Академічне шахрайство – використання під час контрольних заходів непередбачених допоміжних матеріалів та/або технічних засобів, проходження процедур контролю результатів навчання підставними особами, подавання як результатів власної праці творів, виконаних іншими особами, у тому числі на замовлення (*Закон України «Про фахову передвищу освіту», 2019*)

Академічний – характеристика, що стосується освіти, навчання, викладання, досліджень (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2014*)

Академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Академічний ступінь – освітня кваліфікація, що присуджується закладом вищої освіти за результатами успішного виконання освітньої програми з вищої освіти (наприклад, ступінь бакалавра, ступінь магістра, ступінь доктора філософії) (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2014*)

Академічний текст – авторський твір наукового, науково-технічного та навчального характеру у формі дисертації, кваліфікаційної випускної роботи, наукового видання, наукової статті, звіту у сфері наукової і науково-технічної діяльності, депонованої наукової роботи, підручника, навчального посібника, інших науково- та навчально-методичних праць (*Постанова Кабінету Міністрів України*

«Положення про Національний репозитарій академічних текстів» від 19 липня 2017 р. № 541)

Академія, інститут – галузевий (профільний, технологічний, технічний, педагогічний, богословський/теологічний, медичний, економічний, юридичний, фармацевтичний, аграрний, мистецький, культурологічний тощо) заклад вищої освіти, що провадить інноваційну освітню діяльність, пов'язану з наданням вищої освіти на першому і другому рівнях за однією чи кількома галузями знань, може здійснювати підготовку на третьому і вищому науковому рівнях вищої освіти за певними спеціальностями, проводить фундаментальні та/або прикладні наукові дослідження, є провідним науковим і методичним центром, має розвинуту інфраструктуру навчальних, наукових і науково-виробничих підрозділів, сприяє поширенню наукових знань та провадить культурно-просвітницьку діяльність (*Закон України «Про вищу освіту», 2014*)

Акредитація освітньо-професійної програми – оцінювання освітньо-професійної програми та освітньої діяльності закладу фахової передвищої освіти за цією програмою на предмет забезпечення та вдосконалення якості фахової передвищої освіти (*Закон України «Про фахову передвищу освіту», 2019*)

Активізація процесу навчання – удосконалення методів і організаційних форм навчально-пізнавальної роботи учнів, яке забезпечує активну й самостійну теоретичну і практичну діяльність школярів у всіх ланках навчального процесу (*Гончаренко С. У. Український педагогічний словник, 1997*)

Активність особистості – якість особистості, яка спрямовує її до самоздійснення особистістю діяльності; спонукає до самовиховання, самоінтеграції, цілеспрямованості, працездатності, допомагає перетворювати навколишній світ відповідно до зовнішніх і внутрішніх потреб, поглядів, цілей; здатність людини робити суспільно значущі перетворення у світі на основі попереднього досвіду (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Алгоритм, алгорифм (від лат. *algorithmus*, за арабським ім'ям узбецького вченого IX ст. аль-Хорезмі) – система правил для розв'язування певного класу задач з алгоритмом є, зокрема, правила виконання арифметичних дій, добування квадратного кореня, обчислення визначників тощо. Знаходження алгоритму для розв'язування різних типів задач – одна з цілей математики (*Гончаренко С. У. Український педагогічний словник, 1997*)

Аналіз (від грец. *analysis* – розкладання) – метод наукового дослідження; реальний чи мисленнєвий поділ об'єктів і явищ на складові, виокремлення в них елементів, ознак і властивостей. Аналіз є

необхідною умовою будь-якої (пізнавальної чи практичної) взаємодії живого організму з навколишнім світом. Він здійснюється в мозку тварин і людей у процесі відображення дійсності (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Аналіз і синтез в навчанні – застосування в навчальному процесі логічних прийомів, згідно з якими предмети і явища під час їх вивчення розглядаються за окремими ознаками (аналіз) і, навпаки, в єдності їхніх частин (синтез). Аналіз і синтез пронизують собою весь навчальний процес, оскільки мислення учнів є аналітико-синтетичною діяльністю головного мозку (*Гончаренко С. У. Український педагогічний словник, 1997*)

Аналогія (від грец. *analogos* – відповідність, схожість) – схожість предметів, явищ, процесів у будь-яких властивостях. Умовивід за аналогією – знання, що одержуються з вивчення об'єкта, а потім присвоюються менш вивченому, схожому за суттєвими ознаками (*Словник-довідник з професійної педагогіки / За ред. А.В. Семенової, 2006*)

Андрогогіка (від грец. *andros* – доросла людина та *agein* – вести) – галузь наукової гуманітарної сфери знань, що охоплює теоретичні і практичні проблеми освіти, навчання і виховання дорослих, освітній напрям, теоретична дисципліна (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Анкетування (від лат. *inquerere* – розслідувати, шукати; фр. *enquete*, букв. – розслідування) – метод письмового опитування, що здійснюється за допомогою опитування, структурно організованих та заздалегідь підготовлених запитальників (анкет); метод збирання фактів на основі письмового самозвіту досліджуваних за спеціально розробленою програмою; метод соціально-психологічного дослідження за допомогою анкет; метод одержання інформації, який ґрунтується на опитуванні людей для отримання відомостей про фактичний стан справ (наприклад, думок і ставлень різних груп учнів і вчителів про різні боки навчально-виховного процесу, про метод навчання); письмова форма опитування, що здійснюється, як правило, заочно, тобто без прямого і безпосереднього контакту інтерв'юера з респондентом (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Аспірант – вчений, який проводить фундаментальні та (або) прикладні наукові дослідження у рамках підготовки в аспірантурі у закладі вищої освіти/науковій установі для здобуття ступеня доктора філософії (*Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність», 2015*)

Атестація здобувачів фахової передвищої освіти – встановлення відповідності результатів навчання здобувачів фахової передвищої освіти вимогам освітньо-професійної програми та/або вимогам

програми єдиного державного кваліфікаційного іспиту (*Закон України «Про фахову передвищу освіту», 2019*)

Атестація педагогічних працівників – система заходів, спрямованих на всебічне та комплексне оцінювання педагогічної діяльності педагогічних працівників. За результатами атестації визначається відповідність педагогічного працівника займаній посаді, присвоюються кваліфікаційні категорії, педагогічні звання. Перелік категорій і педагогічних звань педагогічних працівників визначається кабінетом міністрів України (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Аудіовізуальний твір – твір у вигляді послідовності епізодів або кадрів зі звуком або без нього, поєднаних між собою цілісним творчим задумом, доступний для сприйняття за допомогою відповідних технічних засобів на певному виді екрана (кіно-, телеекрана тощо), на якому така послідовність кадрів утворює рухоме зображення (*Закон України «Про авторське право і суміжні права», 2022*)

Б

Багаторівневої освіти принципи:

- навчальна підготовка в системі середньої освіти;
- безперервність освіти, яка розглядає базову вищу освіту як основу освітнього росту особистості протягом всього життя;
- системність отримання знань;
- прогресивність навчання, що орієнтує випускників на використання новітніх технологій під час вирішення актуальних наукових і практичних завдань;
- спадкоємність знань, наявність тісного взаємозв'язку між фундаментальною, загальнопрофесійною та спеціальною підготовкою на всіх рівнях навчання;
- можливість самостійного вибору комплексу дисциплін, що вивчаються, з урахуванням професійних інтересів і схильностей (*Словник-довідник з професійної педагогіки / За ред. А.В. Семенової, 2006*)

База даних (компіляція даних) – сукупність творів, даних або будь-якої іншої незалежної інформації у довільній формі, в тому числі – електронній, підбір і розташування складових частин якої та її упорядкування є результатом творчої праці, і складові частини якої є доступними індивідуально і можуть бути знайдені за допомогою спеціальної пошукової системи на основі електронних засобів (комп'ютера) чи інших засобів (*Закон України «Про авторське право і суміжні права», 2022*)

База даних Scopus – міжнародна наукометрична, реферативна й бібліографічна база даних видавничої корпорації Elsevier, що містить понад 23,7 тис. Рецензованих наукових періодичних видань (близько 11

тис. – з соціальних наук), понад 166 тис. книг, понад 8,3 млн. матеріалів конференцій. Відбір наукових періодичних видань для включення до бази даних Scopus здійснюється за такими критеріями: переконлива редакційна політика видання, тип рецензування статей, географічна різноманітність членів редакційної колегії та авторів видання; науковий внесок у галузь, чіткість анотацій, якість і відповідність заявленим цілям видання, читабельність статей; цитованість статей у базі даних Scopus; вимоги до членів редакційної колегії; регулярність публікації номерів, зокрема відсутність затримок та перерв у публікації номерів; онлайн доступність, зокрема наявність повного змісту видання онлайн, англійський інтерфейс веб-сторінки видання, якість вебсторінки видання тощо. Пропозиції щодо включення книг до бази даних подаються лише видавництвами, зокрема оцінюється репутація та вплив видавництва, доступність та формат видань, видавнича політика і редакційна місія, якість опублікованих видань. До книг висуються такі вимоги: англійська мова видань, наявність ISBN та електронної версії видання (формати PDF або XML), запис метаданих книги (бібліографічної інформації) в ONIX або MARC та наявність галузевих кодів BIC або BISAC. Матеріали конференцій включаються до бази даних згідно з вимогами до наукових періодичних видань за наявності ISSN (*Elsevier, Scopus*)

База даних Web of Science Core Collection (WoS CC) – міжнародна наукометрична, реферативна й бібліографічна база даних компанії Clarivate Analytics, що містить понад 20 тис. наукових періодичних видань, а також книги і матеріали конференцій. База даних охоплює: три галузеві бази даних Science Citation Index Expanded (SCI-Expanded, понад 8,9 тис. наукових періодичних видань зі 150 спеціальностей з природничих, математичних, аграрних наук, механічної й електричної інженерії, будівництва, електроніки, телекомунікацій, інформаційних технологій, охорони здоров'я, ветеринарної медицини, транспорту тощо, починаючи з 1990 р.), Social Sciences Citation Index (SSCI, понад 3,2 тис. наукових періодичних видань з 55 спеціальностей у галузі соціальних наук, починаючи з 1990р.), Arts & Humanities Citation Index (A&HCI, понад 1,7 тис. наукових періодичних видань з мистецтва й гуманітарних наук, починаючи з 1975 р.); та міждисциплінарні бази даних Book Citation Index (понад 80 тис. книг, починаючи з 2005 р., близько 10 тис. книг додається щороку), Conference Proceedings Citation Index (понад 180 тис. матеріалів конференцій, починаючи з 1990 р.), Emerging Sources Citation Index (ESCI, понад 5 тис. рецензованих наукових періодичних видань, з них 60% із соціальних і гуманітарних наук) тощо. Для включення наукових періодичних видань до баз даних SCI-Expanded, SSCI та A&HCI WoS CC здійснюється оцінювання, що передбачає обов'язковість рецензування статей, відповідність формату наукових видань, своєчасність та регулярність публікації, наявність

анотацій і переліку використаних джерел латиницею (для неангломовних публікацій); урахується наявність грантової підтримки публікацій, самоцитування видання та членів редакційної колегії й авторів, різноманітність членів редакційної колегії й авторів; проводиться аналіз цитувань, зокрема порівняльний, оцінюється відповідність галузі, цитування членів редакційної колегії й авторів, цільова аудиторія, відповідність змісту тощо. До бази даних ESCI WoS CC внесено інформацію про статті з наукових періодичних видань, які будуть включені до баз даних SCI-Expanded, SSCI та A&HCI WoS CC у разі дотримання відповідних умов, передбачених цими базами. Для включення наукових періодичних видань до бази даних ESCI WoS CC необхідним є дотримання таких вимог: обов'язковість рецензування статей, наявність метаданих про кожну статтю англійською мовою, електронний формат статей, дотримання етичних стандартів видавничої справи, цінність видання для збагачення контенту платформи Web of Science (*Clarivate Analytics*)

База знань – сукупність формалізованих знань про предметну галузь, які подаються у вигляді фактів і правил, що виражають евристичні знання про методи розв'язування задач в даній предметній сфері. База знань є складовою частиною інтелектуальних, зокрема експертних, систем (*Гончаренко С. У. Український педагогічний словник, 1997*)

Бакалавр – освітній ступінь, що здобувається на першому рівні вищої освіти та присуджується закладом вищої освіти у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти освітньо-професійної програми, обсяг якої становить 180-240 кредитів ЄКТС. обсяг освітньо-професійної програми для здобуття ступеня бакалавра на основі ступеня молодшого бакалавра або молодшого спеціаліста визначається закладом вищої освіти (*Закон України «Про вищу освіту», 2014*)

Бальна система оцінювання – сукупність критеріїв визначення й вираження за допомогою відповідної шкали балів (оцінок) рівнів оволодіння здобувачами освіти освітньою програмою й положень щодо застосування цих критеріїв у процесі оцінювання. Критерії оцінювання за бальною системою, як правило, містять опис показників відповідності певних результатів навчання балам шкали прийнятої системи оцінювання і визначеним у ній рівням можливих навчальних досягнень здобувачів освіти (*Енциклопедія освіти, Кремій (Гол.ред.), 2021*)

Бар'єр комунікативний – різного роду завади (технічні, психологічні, семантичні), які утруднюють ефективне спілкування або навіть повністю блокують його. Бар'єр комунікативний, як різновид психологічних бар'єрів; може бути однією з причин виникнення та розгортання внутрішньо-особистісних, міжособистісних, внутрішньо-групових та міжгрупових конфліктів, що зумовлені об'єктивними

(зовнішніми) та суб'єктивними факторами (за А.М. Ващенко) (*Словник-довідник з професійної педагогіки / За ред. А.В. Семенової, 2006*)

Безоплатна освіта – освіта, яка здобувається особою за рахунок коштів державного та/або місцевих бюджетів згідно із законодавством (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Безперервність освіти реалізується шляхом:

- забезпечення наступності змісту та координації навчально-виховної діяльності на різних ступенях освіти, що функціонують як продовження попередніх і передбачають підготовку громадян для можливого переходу на наступні ступені;
- формування потреби та здатності особистості до самоосвіти;
- оптимізації системи перепідготовки працівників і підвищення їх кваліфікації, модернізації системи післядипломної освіти на основі відповідних державних стандартів;
- створення інтегрованих навчальних планів і програм;
- формування та розвитку навчальних науково-виробничих комплексів ступеневої підготовки фахівців;
- запровадження та розвитку дистанційної освіти;
- організації навчання відповідно до потреб особистості і ринку праці на базі професійно-технічних та вищих навчальних закладів, закладів післядипломної освіти, а також використання інших форм навчання;
- забезпечення зв'язку між загальною середньою, професійно-технічною, вищою та післядипломною освітою (*Національна доктрина розвитку освіти, 2002*)

Безперервний професійний розвиток – безперервний процес навчання та вдосконалення професійних компетентностей фахівців після здобуття вищої та/або післядипломної освіти, що дає змогу фахівцю підтримувати або покращувати стандарти професійної діяльності і триває впродовж усього періоду його професійної діяльності (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Бесіда – діалогічна форма викладу і засвоєння навчального матеріалу, яка передбачає наявність у тих, хто навчається визначеного запасу емпіричних знань, необхідних для компетентної участі в обговоренні питань. Педагогічна функція бесіди полягає в тому, щоб використати знання й власний досвід тих, хто навчається для активізації їх пізнавальної діяльності, залучення до активного мовленнєвого пошуку і самостійного формулювання висновків та узагальнень (*Словник-довідник з професійної педагогіки / За ред. А.В. Семенової, 2006*)

Безпечне освітнє середовище – сукупність умов у закладі освіти, що унеможливають заподіяння учасникам освітнього процесу фізичної, майнової та/або моральної шкоди, зокрема внаслідок недотримання

вимог санітарних, протипожежних та/або будівельних норм і правил, законодавства щодо кібербезпеки, захисту персональних даних, безпечності та якості харчових продуктів та/або надання неякісних послуг з харчування, шляхом фізичного та/або психологічного насильства, експлуатації, дискримінації за будь-якою ознакою, приниження честі, гідності, ділової репутації (зокрема шляхом булінгу (цькування), поширення неправдивих відомостей тощо), пропаганди та/або агітації, у тому числі з використанням кіберпростору, а також унеможлиблюють вживання на території та в приміщеннях закладу освіти алкогольних напоїв, тютюнових виробів, наркотичних засобів, психотропних речовин (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Болонський процес – структурна й парадигмальна реформа вищої освіти в Європі, початок якій покладено підписанням Болонської декларації в 1999 р. у Болоньї (Італія) і яка спрямована на створення привабливого і конкурентоздатного Європейського простору вищої освіти. Реалізація перетворень здійснюється відповідно до комюніке (декларацій) конференцій міністрів, відповідальних за вищу освіту, що проводяться не рідше, ніж раз на два роки: 2001 (Прага), 2003 (Берлін), 2005 (Берген), 2007 (Лондон), 2009 (Левен/Лювенля-Ньов), 2010 (Будапешт/Відень), 2012 (Бухарест), 2015 (Єреван), 2018 (Париж) (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2014 р., Паризьке комюніке, 2018*)

Булінг (цькування) – діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Бюджет часу (від англ. *budget* – сумка) – правильне планування і розподіл часу, розумне та раціональне його витрачання на різні види робіт і форми діяльності. Його структура: робочий час (аудиторні заняття та самостійна робота над програмовим матеріалом), позаробочий (участь у науковій і громадській роботі, переїзди до місця занять, час на господарсько-побутові потреби, сон, харчування тощо), вільний час (заняття спортом, участь у художній самодіяльності, відвідування театрів, музеїв, виставок, перегляд телебачення, читання наукової та художньої літератури, газет, журналів, улюблені заняття тощо). Поза всіма зазначеними затратами – нерозподілений (неврахований) час (*Словник-довідник з професійної педагогіки / За ред. А.В. Семенової, 2006*)

В

Валідизація результатів навчання (англ. *validation of learning outcomes*) – підтвердження компетентним органом, що результати навчання (знання, вміння, та/або компетентності), набуті фізичною особою у формальному, неформальному чи неофіційному середовищі, були оцінені за попередньо визначеними критеріями та відповідають вимогам стандарту валідизації. Результати валідизації зазвичай призводять до сертифікації (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Валідність (від англ. *valid* – дійсний, обґрунтований, придатний, такий що має силу) – комплексна характеристика методики, що включає відомості про сферу досліджуваних явищ і репрезентативності діагностичної процедури щодо них. Іншими словами, валідність – це міра відповідності методик і результатів дослідження відносно поставлених завдань (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Валідність експерименту (від англ. *valid* – придатний) – критерій якості експерименту, ступінь його точності, в залежності від якої висновки, що отриманні під час його проведення, можуть бути розповсюдженні на всю генеральну сукупність. Валідність експерименту дозволяє визначити, наскільки загальними можуть бути висновки, що отримані шляхом дослідження обмеженої за часом і обсягом вибірки. Розрізняють внутрішню та зовнішню валідність експерименту. Валідність експерименту зовнішня – критерій якості експерименту, в залежності від якого висновки щодо визначеної тенденції, закономірності розвитку конкретних явищ, особистостей, видів діяльності тощо можуть бути розповсюджені на інші явища і т. ін. В даній чи іншій галузі валідність експерименту зовнішню необхідно застосовувати для визначення меж експериментальних висновків. Валідність експерименту внутрішня – критерій якості експерименту, що використовується при з'ясуванні ступеня достовірності виявленої в результаті експерименту тенденції, закономірності, що характерна для даної одиниці множини чи для всієї підмножини елементів генеральної сукупності. Валідність експерименту внутрішня показує в якій мірі незалежна змінна пов'язана із залежною (за М.І. Конюховим) (*Словник-довідник з професійної педагогіки / За ред. А.В. Семенової, 2006*)

Веб-сайт – сукупність даних, електронної (цифрової) інформації, інших об'єктів авторського права і (або) суміжних прав тощо, пов'язаних між собою і структурованих у межах адреси веб-сайту і (або) облікового запису власника цього веб-сайту, доступ до яких здійснюється через адресу мережі інтернет, що може складатися з доменного імені, записів про каталоги або виклики і (або) числової адреси за інтернет-протоколом (*Закон України «Про авторське право і суміжні права», 2022*)

Веб-сторінка – складова частина веб-сайту, що може містити дані, електронну (цифрову) інформацію, інші об'єкти авторського права і (або) суміжних прав тощо (*Закон України «Про авторське право і суміжні права», 2022*)

Вербальне спілкування (від лат. *verbalis* – словесний, усний) – універсальна форма активності суб'єкта; встановлення й розвиток взаємодії та взаємовпливу суб'єктів, міжособистісні відношення у процесі яких відбувається взаємсприйняття та взаємообмін інформацією, що виражена знаковою, а саме словесною, мовною системою (за А.М. Ващенко) (*Словник-довідник з професійної педагогіки / За ред. А.В. Семенової, 2006*)

Взаємодія – взаємний зв'язок між предметами у дії, а також погоджена дія між ким-, чим-небудь (*Академічний тлумачний «Словник української мови» в 11 томах (1970–1980)*)

Взаємне визнання – взаємна згода двох або більше інституційних органів щодо визнання кожним академічних ступенів, освітніх програм чи закладів вищої освіти і підтвердження двома або більше агенціями забезпечення якості чи акредитації того, що методологія агенцій дотримана і відповідні процедури реалізовані належним чином (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2014*)

Взаємовідносини у студентській групі неофіційні – відносини, що базуються на інформованості членів колективу один про одного, взаєморозумінні, взаємній симпатії, доброзичливості, допомозі і вимогливості, самостійності та ініціативі, оптимістичному настрої, високій ефективності виховного впливу колективу на особистість, відповідності неофіційної спільної думки колективу офіційній, задоволеності всіх членів колективу офіційними лідерами колективного життя й діяльності (*Словник-довідник з професійної педагогіки / За ред. А.В. Семенової, 2006*)

Взаємовідносини у студентській групі офіційні – відповідність органів керівництва і координування цілей, завдань колективу групи; вибірність і підзвітність, перевірка виконання; наявність розроблених вимог до інформаційних процесів у колективі (об'єктивність, повнота, своєчасність, всебічність інформації); наявність єдиних вимог до поведінки всіх членів колективу; наявність системи традицій (*Словник-довідник з професійної педагогіки / За ред. А.В. Семенової, 2006*)

Вибірка – частина генеральної сукупності, елементів об'єкта, що вивчається, яка є предметом дослідження. Виокремлюють:

- *вибірка квотна* (типологічна, стратифікована) (від лат. *quota* – частка, що приходить на кожного) – вибірка відтворююча структуру генеральної сукупності, елементів об'єкта дослідження у вигляді квот (пропорцій) розподілу по цим елементам явищ, які вивчаються;

- *вибірка мала (непредставницька)* – вибірка, в якій представлено статистично недостатню кількість інформації для формування висновків щодо заданої точності та достовірності в дослідженні, яке проводиться. В кількісному відношенні вона залежить від генеральної сукупності та коливається від 5-10 до 50;
- *вибірка стихійна* – вибірка, в якій не враховується відповідність структури вибіркової сукупності тих, що досліджуються відповідно до їхньої генеральної сукупності;
- *вибірка ймовірна* – вибірка, яка заснована на низці важливих теорем теорії ймовірності, що складають закон великих чисел, при врахуванні яких виникає об'єктивна можливість оцінити ступінь точності отриманого наукового результату на основі самих вибірових даних та отримати результати, що по точності мало програють результатам суцільного спостереження, дослідження всіх елементів генеральної сукупності. (Словник-довідник з професійної педагогіки / За ред. А.В. Семенової, 2006)

Вид професійної діяльності – сукупність видів трудової діяльності, що мають спільну інтеграційну основу та передбачають подібний перелік компетентностей (здатностей) для їх виконання (*Наказ Міністерства соціальної політики України «Про затвердження «Методики розроблення професійних стандартів» від 22 січня 2018 р. № 74*)

Вид трудової діяльності – складова частина виду професійної діяльності, сформована цілісним набором трудових функцій та необхідних для їх виконання компетентностей (*Наказ Міністерства соціальної політики України «Про затвердження «Методики розроблення професійних стандартів» від 22 січня 2018 р. № 74*)

Видання – твір (документ), що містить інформацію, призначену для поширення, пройшов редакційно-видавниче опрацювання, відтворений друкуванням, тисненням, або виготовлений електронним записом на будь-якому носіїві чи іншим способом, видавниче оформлення, поліграфічне й технічне виконання якого відповідає вимогам правових і нормативних документів (*Національний стандарт України. Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять. ДСТУ 3017:2015, 2016 р.; Закон України «Про видавничу справу», 1997*)

Визнання – формальне/офіційне підтвердження компетентним органом влади цінності іноземної освітньої кваліфікації з огляду на доступ до освітньої та/або професійної діяльності. Наприклад, кваліфікація може бути визнана з метою подальшого навчання на певному рівні (академічне визнання) або для використання звання, або для втілення цілей працевлаштування (професійне визнання) (*Паризьке комюніке, 2018*)

Визнання кредитів – процес, за допомогою якого заклад вищої освіти/вищий навчальний заклад засвідчує (підтверджує), що результати навчання, отримані та оцінені в іншому закладі, та відповідні їм кредити задовольняють (деякі або всі) вимоги окремої освітньої/навчальної програми, її компонента (модуля) або кваліфікації в цьому освітньому навчальному закладі/закладі вищої освіти (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2014*)

Викладацька діяльність – діяльність, яка спрямована на формування знань, інших компетентностей, світогляду, розвиток інтелектуальних і творчих здібностей, емоційно-вольових та/або фізичних якостей здобувачів освіти (лекція, семінар, тренінг, курси, майстер-клас, вебінар тощо), та яка провадиться педагогічним (науково-педагогічним) працівником, самозайнятою особою (крім осіб, яким така форма викладацької діяльності заборонена законом) або іншою фізичною особою на основі відповідного трудового або цивільно-правового договору (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Викладач (посада) – штатна посада науково-педагогічного працівника закладу вищої освіти. На посаду викладача закладу вищої освіти обираються за конкурсом. Заяви про участь конкурсі на посаду викладача мають право подавати особи, які мають повну вищу освіту (магістр, спеціаліст), стаж наукової, науково-педагогічної роботи – не менше 2 років та за своїми професійно-кваліфікаційними якостями відповідають вимогам, установленим до даного професійного рівня науково-педагогічних працівників законами України «Про освіту» і «Про вищу освіту» (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Виконавець державного замовлення – заклад вищої, професійної (професійно-технічної), післядипломної освіти, наукова установа державної та комунальної форми власності, які пройшли конкурсний відбір та з якими укладено державний контракт на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів за державним замовленням (*Закон України «Про формування та розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів», 2014*)

Випадкове або побічне навчання – різноманітні форми навчання, що не організовані або відбуваються за комунікації, не створеної спеціально для навчання. Може відбуватися під час повсякденній діяльності, під час ділових й інших зустрічей, перегляду телепередач тощо (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2014*)

Випускник – особа, яка успішно завершила навчання на певному освітньому рівні (етапі, циклі) вищої освіти (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2014*)

Виховання – це процес цілеспрямованого управління формуванням та розвитком особистості у відповідності з вимогами суспільства. Виховання це:

- а) процес, що веде до певних змін;
- б) цілеспрямоване управління і керівництво розвитком особистості;
- в) взаємодія всіх суб'єктів і об'єктів педагогічного процесу;
- г) розвиваюча діяльність (*Словник-довідник з професійної педагогіки / За ред. А.В. Семенової, 2006*)

Відділення – це структурний підрозділ закладу фахової передвищої освіти, що об'єднує навчальні групи з однієї або кількох спеціальностей, у яких навчаються не менше 150 здобувачів фахової передвищої освіти (крім закладів спеціалізованої фахової передвищої освіти) за різними формами навчання, методичні, навчально-виробничі та інші підрозділи. Допускається створення відділення, що об'єднує навчальні групи з однієї або кількох спеціальностей, у яких навчаються не менше 200 здобувачів фахової передвищої освіти за заочною, дистанційною або вечірньою формами здобуття освіти (*Закон України «Про фахову передвищу освіту», 2019*)

Відкритий доступ – вільний та безоплатний доступ до реєстру та академічних текстів, представлених у Національному репозитарії (*Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Регламенту роботи Національного репозитарію академічних текстів» від 4 липня 2018 р. № 707*)

Відкриті дані – інформація, що не має обмежень для оприлюднення (тобто не містить інформації з обмеженим доступом) і подана у форматі, що уможливорює її автоматизоване оброблення електронними засобами, відкритий доступ до неї, а також її подальше використання (*Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Регламенту роботи Національного репозитарію академічних текстів» від 4 липня 2018 р. № 707*)

Відмітка – це числовий чи буквенний аналог оцінки, що має декілька рангових значень: Відмітки системи ECTS:

- A – відмінно – видатна робота з мінімальними помилками;
- B – дуже добре – вище середнього стандарту але з деякими поширеними помилками;
- C – добре – в цілому добра робота, але з помітними помилками;
- D – задовільно – пристойна робота, але зі значними помилками;
- E – достатньо – задовольняє мінімальні вимоги;
- FX – не прийнято – необхідно доопрацювати;
- F – не прийнято – необхідно переробити (*Словник-довідник з професійної педагогіки / За ред. А.В. Семенової, 2006*)

Віртуальне спілкування (від лат. *virtualis* – можливий, який може чи повинен з'явитися за визначних умов) – взаємний зв'язок у реальному часі з однією або багатьма людьми у штучно складених умовах, за яких виникає потреба обміну інформацією або прийняття рішень у певному згодженому та встановленому порядку (*Словник-довідник з професійної педагогіки / За ред. А.В. Семенової, 2006*)

Вміння – засвоєний суб'єктом спосіб виконання дії, який забезпечується сукупністю набутих знань і навичок. Вміння формується шляхом вправ і створює можливість виконання дії не лише у звичних, а й у змінених умовах. У навчальній діяльності учні оволодівають навчальними вміннями. Розрізняють загальнонавчальні (які стосуються всіх навчальних предметів) і спеціальні (характерні для конкретного предмета) вміння. Володіння сукупністю основних загально-навчальних вмінь і навичок називають вмінням учитися. Воно включає: навчально-організаційні вміння (вміння формулювати мету й визначати завдання діяльності; вміння раціонально планувати діяльність; вміння створювати сприятливі умови для власної діяльності: режим, гігієна і порядок робочого місця, загартування та інші); навчально-інформаційні (вміння здійснювати бібліографічний пошук; вміння працювати з технічними джерелами інформації; вміння здійснювати спостереження); навчально-інтелектуальні вміння (вміння мотивувати свою діяльність; вміння уважно сприймати інформацію; вміння логічно осмислювати навчальний матеріал, виділяючи в ньому головне; вміння раціонально запам'ятовувати; вміння розв'язувати проблемні пізнавальні задачі; вміння самостійно виконувати вправи; вміння здійснювати самоконтроль у навчально-пізнавальній діяльності) (*Гончаренко С. У. Український педагогічний словник, 1997*)

Внутрішня позиція – система соціальних установок людини, тісно пов'язаних з її потребами, що визначає основний зміст і спрямованість діяльності у той чи інший період життя (за М.М. Заброцьким) (*Словник-довідник з професійної педагогіки / За ред. А.В. Семенової, 2006*)

Вправа – повторне виконання дії з метою її засвоєння. В різних умовах навчання вправа є або єдиною процедурою, в рамках якої здійснюються всі компоненти процесу навчання – усвідомлення змісту її дії, її закріплення, узагальнення й автоматизація, – або однією з процедур поряд з поясненням і заучуванням, які передують вправі і забезпечують початкове усвідомлення змісту дії і її попереднє закріплення. Вправа в цьому випадку забезпечує завершення усвідомлення й закріплення, а також узагальнення й автоматизацію, що в результаті приводить до повного оволодіння дією й перетворення її, залежно від досягнутої міри автоматизації, у вміння або навик. Вправа може здійснюватися й відразу після пояснення без попереднього заучування; при цьому закріплення повністю відбувається у процесі вправи. Вправи виконуються під час

вивчення різних навчальних предметів: мов, математики, фізики, хімії, біології, трудового навчання тощо. Широко застосовуються вправи, які вчать поводженню з вимірювальними й лабораторними приладами, ручним інструментом, верстатами та іншим обладнанням (*Гончаренко С. У. Український педагогічний словник, 1997*)

Всебічний розвиток особистості – гуманістичний ідеал виховання. Як відносно цілісна система поглядів склався в епоху Відродження в руслі культурного руху гуманізму. Ідея всебічного розвитку особистості дістала різні інтерпретації в пізніших філософських і педагогічних системах залежно від особливостей історико-культурної ситуації. Уявлення про всебічно розвинутого індивіда неоднозначні. В побутовій свідомості це талановита людина, здатна до різних видів діяльності, яка відрізняється від тих, хто проявляє свої здібності лише в одній галузі. Всебічний розвиток особистості не можна розглядати як професійний принцип організації навчання й виховання, як сукупність правил, що регулюють діяльність і спілкування. Більш коректним є осмислення всебічного розвитку особистості як процесу саморозвитку індивіда, який оволодіває головною справою життя й використовує весь спектр можливостей прилучення до загальнолюдської культури (*Гончаренко С. У. Український педагогічний словник, 1997*)

Вчений – фізична особа, яка проводить фундаментальні та (або) прикладні наукові дослідження і отримує наукові та (або) науково-технічні (прикладні) результати (*Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність», 2015*)

Г

Галузеві рамки кваліфікацій – опис рівнів у термінах компетентностей, що характерні для кваліфікацій певної галузі знань та/або виду економічної діяльності. Рівні галузевих рамок кваліфікацій мають співвідноситися з відповідними рівнями Національної рамки кваліфікацій. Галузеві рамки кваліфікацій затверджуються кабінетом міністрів України (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Галузь знань – основна предметна галузь освіти і науки, що включає групу споріднених спеціальностей, за якими здійснюється професійна підготовка (*Закон України «Про вищу освіту», 2014*)

Гендерна рівність – рівний правовий статус жінок і чоловіків та однакові можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати абсолютну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства (*Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, 2021*)

Гендерна педагогіка – нова галузь педагогічного знання, що вивчає закономірності проектування, організації та управління процесами

навчання, розвитку, виховання та формування особистості людини з врахуванням особливостей її соціального полу, гендерної ролі та існуючих в суспільстві гендерних стереотипів. При цьому гендерна педагогіка, поряд з традиційними, використовує низку нових понять, таких як: маскулінність, фемінність, андрогінність, гендерна роль, гендерна поведінка, гендерні відносини, гендерна взаємодія, гендерна ідентичність, гендерна соціалізація, гендерна освіта, гендерне виховання, гендерна культура, гендерна рівність в освіті та ін. (*Словник-довідник з професійної педагогіки / За ред. А.В. Семенової, 2006*)

Гіпотеза (від давньогр. *υπόθεσις* – припущення, підвалина) – наукове знання у формі гадки, допущення; ймовірне, але ще не доведене знання, яке слугує для пояснення явищ чи процесів дійсності. Гіпотеза висувається в науковому дослідженні на етапі пошуку можливих шляхів вирішення наукових проблем, як момент у прагненні до істини, що допомагає суттєво економити час і сили, цілеспрямовано зібрати і згрупувати факти (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Готовність – цілісне утворення, що характеризує вмотивовано-когнітивну та вольову мобілізаційність суб'єкта в момент його включення в діяльність певної спрямованості. Готовність не є природженою, вона виникає в результаті певного досвіду людини, що базується на формуванні її позитивного відношення до вибраної діяльності, усвідомленні мотивів та потреб в них, об'єктивації її предмету та способів взаємодії з ним. Емоційні, вольові та інтелектуальні характеристики поведінки особистості в цьому випадку виступають конкретним вираженням готовності на рівні явища. (*Словник-довідник з професійної педагогіки / За ред. А.В. Семенової, 2006*)

Готовність до застосування сучасних інформаційних технологій у професійній діяльності – це інтегрована якість особистості педагога, що проявляється, по-перше, в підвищенні продуктивності мислення, розвитку пам'яті, навичок, розширенні і поглибленні знань за допомогою використання сучасних інформаційних технологій та їх засобів; по-друге, в наданні можливості обирати способи дій, здійснювати самоконтроль за виконанням власних дій та прогнозувати шляхи підвищення продуктивності роботи в процесі інформатизації процесу навчання (за Р.С. Гуріним) (*Словник-довідник з професійної педагогіки / За ред. А.В. Семенової, 2006*)

Готовність до самореалізації у професійно-педагогічній діяльності – це інтегральна якість особистості, яку можна уявити у вигляді системної цілісності, що визначається предметно-педагогічною спрямованістю на комплексну реалізацію виховної, соціальної та дидактичної функції діяльності та рівнем оволодіння узагальненими професійними вміннями у процесі стандартизації та гуманізації вищої

педагогічної освіти як умови вдосконалення підготовки вчителя. Готовність особистості до самореалізації у професійно-педагогічній діяльності складається з двох компонентів: педагогічна, предметна спрямованість особистості майбутнього вчителя; узагальнені професійні вміння (критерії-цінності), що містять знання та уміння (критерії-стандарт). Критеріями готовності до самореалізації в професійно-педагогічній діяльності виступають знання і вміння педагогічної майстерності як стандарти цієї готовності, відповідно до функцій професійно-педагогічної діяльності: виховної, соціальної та дидактичної (*Словник-довідник з професійної педагогіки / За ред. А.В. Семенової, 2006*)

Гра дидактична – специфічний вид навчального заняття, з комплексним аналізом достатньо місткої психолого-педагогічної або методичної проблеми; види кооперативно-змагальної діяльності команд у теоретичному і практичному аналізі проблем, у практичному синтезі знань, умінь та навичок; насиченого різноманітними прийомами активного навчання, синтезованого в дидактичний комплекс (за Т.Ю. Осиповою) (*Словник-довідник з професійної педагогіки / За ред. А.В. Семенової, 2006*)

Гра ділова – форма відтворення предметного і соціального змісту професійної діяльності, моделювання систем відношень, характерних для даного виду практики. Проведення ділової гри – це розгортання особливої (ігрової) діяльності учасників на моделі імітаційної, що відтворює умови і динаміку виробництва. Залежно від того, який тип людської практики відтворюється у грі та яка мета в учасників, розрізняються ігри ділові, навчальні, дослідні, управлінські, атестаційні. Мотивація, інтерес та емоційний статус учасників ділової гри обумовлюється широкими можливостями для цілепокладання і досягнення цілей, для діалогічного спілкування на матеріалі проблемного змісту ділової гри (*Словник-довідник з професійної педагогіки / За ред. А.В. Семенової, 2006*)

Грант – фінансові чи інші ресурси, надані на безоплатній і безповоротній основі державою, юридичними, фізичними особами, у тому числі іноземними, та (або) міжнародними організаціями для розвитку матеріально-технічної бази для провадження наукової і науково-технічної діяльності, проведення конкретних фундаментальних та (або) прикладних наукових досліджень, науково-технічних (експериментальних) розробок, зокрема на оплату праці наукових (науково-педагогічних) працівників у рамках їх виконання, за напрямками і на умовах, визначених надавачами гранту (*Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність», 2015*)

Громадське самоврядування в закладі освіти – це право учасників освітнього процесу як безпосередньо, так і через органи громадського

самоврядування колективно вирішувати питання організації та забезпечення освітнього процесу в закладі освіти, захисту їхніх прав та інтересів, організації дозвілля та оздоровлення, брати участь у громадському нагляді (контролі) та в управлінні закладом освіти у межах повноважень, визначених законом та установчими документами закладу освіти. У закладі освіти можуть діяти: органи самоврядування працівників закладу освіти; органи самоврядування здобувачів освіти; органи батьківського самоврядування; інші органи громадського самоврядування учасників освітнього процесу. Вищим колегіальним органом громадського самоврядування закладу освіти є загальні збори (конференція) колективу закладу освіти (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Громадський нагляд (контроль) у системі освіти – здійснюється суб'єктами громадського нагляду (контролю) – громадськими об'єднаннями та іншими інститутами громадянського суспільства, установчими документами яких передбачено діяльність у сфері освіти та/або соціального захисту осіб з інвалідністю, професійними об'єднаннями педагогічних і науково-педагогічних працівників, об'єднаннями здобувачів освіти, об'єднаннями батьківських комітетів та органами, до яких вони делегують своїх представників (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Громадянська освіта – навчання та громадянське виховання на основі національних та загальнолюдських цінностей має за мету формування і розвиток у громадян України громадянських компетентностей, спрямованих на утвердження і захист державності та демократії, здатності відстоювати свої права, відповідально ставитися до громадянських обов'язків, брати відповідальність за власне життя, життя своєї громади та суспільства. Завдання громадянської освіти: формувати громадянську (державну), національну та культурну ідентичність; сприяти розвитку української мови, підвищенню духовного рівня українського народу та усвідомлення його моральних норм; формувати повагу до честі та гідності людини, до прав та свобод людини, здатність їх захищати; формувати громадянську відповідальність за суспільно-політичні процеси, набуття навичок здійснювати демократичне управління на місцевому рівні та навичок участі громадян у веденні державних справ; формувати і розвивати критичне мислення та медіаграмотність, вміння їх практичного застосування; впроваджувати ідеї інклюзивного навчання; формувати активну життєву позицію, здатність до громадських ініціатив та волонтерства (*Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку громадянської освіти в Україні» від 3 жовтня 2018р. № 710*)

Група забезпечення спеціальності – група педагогічних, науково-педагогічних та/або наукових працівників, для яких заклад освіти є основним місцем роботи і які відповідають за виконання освітніх програм за спеціальністю на певних рівнях вищої та фахової передвищої освіти, післядипломної освіти для осіб з вищою освітою та осіб з освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста, особисто беруть участь в освітньому процесі і відповідають кваліфікаційним вимогам, визначеним ліцензійними умовами провадження освітньої діяльності (*Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності» від 30 грудня 2015 р. № 1187*)

Гуманізм – принцип світогляду, в основі якого лежить переконання в безмежності людини та її здібностей до удосконалення (за І.В. Бужиною); найчастіше виступає як поняття філософсько-ідеологічне, назва філософської системи; як психологічне поняття – найважливіша риса спрямованості особистості (*Словник-довідник з професійної педагогіки / За ред. А.В. Семенової, 2006*)

Google Академія (Google Scholar) – загальнодоступна система пошуку наукових публікацій, запроваджена компанією Google у 2004 р. з метою упорядкування інформації онлайн. Завданнями Google Академії є: забезпечення простого пошуку наукової літератури; формування вченим власної бібліотеки (збереження інформації про наукові публікації зі сторінки пошуку, відбір їх за темою, можливість пошуку повних текстів тощо); створення авторського профілю з переліком публікацій вченого (самостійне створення профілю, його оновлення, доповнення в автоматичному та ручному режимах); підрахунок кількості цитувань (загальна, за роками, за окремими публікаціями), визначення індексу Гірша (h-індекс), i10-індексу тощо. Оскільки Google Академія використовує автоматизоване програмне забезпечення (аналізatori/parsers) для визначення бібліографічних даних у публікаціях та посилань між ними, важливим є їх коректне представлення. Google Академія індексує окремі публікації учених, веб-сайти наукових періодичних видань, що використовують програмне забезпечення і сервіси Atypion, Highwire, Open Journal Systems та ін., онлайн репозитарії на основі Eprints, Digital Commons, DSpace та ін. В Україні для надання суспільству цілісного уявлення про наукове (науково-технічне) та науково-педагогічне середовище створено інформаційні ресурси системи «Бібліометрика української науки», які ґрунтуються на даних з профілів учених у Google Академії та показниках баз даних Scopus і Web of Science Core Collection. Система «Бібліометрика української науки» враховує інформацію з понад 45 тис. профілів українських учених у Google академії. У системі «Бібліометрика української науки» налічується понад 45 тис. профілів

українських учених, створених у Google Академії (*Google Академія, Бібліометрика української науки*)

Д

Державна служба якості освіти України – центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра освіти і науки та який реалізує державну політику у сфері освіти, зокрема з питань забезпечення якості освіти, забезпечення якості освітньої діяльності, здійснення державного нагляду (контролю) за закладами освіти щодо дотримання ними законодавства (*Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання Державної служби якості освіти України» від 14 березня 2018 р. № 168*)

Державне замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів – засіб державного регулювання задоволення потреб економіки та суспільства укваліфікованих кадрах, підвищення освітнього та наукового потенціалу нації, забезпечення конституційного права громадян на здобуття освіти відповідно до їх покликань, інтересів та здібностей (*Закон України «Про формування та розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів», 2014*)

Державно-громадське управління у сфері освіти – взаємодія органів державної влади, органів місцевого самоврядування з громадськими об'єднаннями, іншими інститутами громадянського суспільства з метою прийняття ефективних управлінських рішень та задоволення суспільних інтересів у сфері освіти. Для забезпечення державно-громадського управління у сфері освіти можуть утворюватися репрезентативні громадські об'єднання та інші інститути громадянського суспільства, що представляють, у тому числі: педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників; здобувачів освіти; батьків; заклади освіти; роботодавців; об'єднання зазначених категорій осіб (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Дескриптори кваліфікацій (англ. *Descriptors of Qualifications*) – загальний опис кваліфікацій за рівнями (підрівнями, етапами, циклами) у термінах компетентностей (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2014*)

Дисертація – кваліфікаційна наукова робота, яка відображає наукові результати досліджень автора та представлена для здобуття наукового ступеня доктора філософії (кандидата наук) або доктора наук (*Постанова Кабінету Міністрів України «Положення про*

Національний репозитарій академічних текстів» від 19 липня 2017 р. № 541)

Дистанційна форма здобуття освіти – індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Довідник – довідкове видання прикладного характеру, побудоване в систематичному порядку чи за абеткою назв статей, призначене для швидкого пошуку певних відомостей. розрізняють суспільно-політичний, науковий, науково-популярний, популярний, виробничо-практичний, навчальний, статистичний, біографічний довідники тощо (*Національний стандарт України. Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять. ДСТУ 3017:2015, 2016*)

Додаток до диплома – документ, що видається випускникам вищихнавчальних закладів/закладів вищої освіти та містить детальну інформацію про успішно завершене навчання. Додаток до диплома європейського зразка заповнюється відповідно до структури, розробленої Європейською комісією, радою Європи і ЮНЕСКО, що необхідно для забезпечення міжнародної зрозумілості та визнання диплома (кваліфікації вищої освіти) з метою доступу до подальшого навчання та/або здійснення професійної діяльності. Додаток до диплома європейського зразка є невід’ємною частиною диплома бакалавра, магістра, доктора філософії, що містить структуровану інформацію про завершене навчання та результати навчання особи, яка складається з інформації про назви навчальних дисциплін, отримані оцінки і здобуту кількість кредитів ЄКТС, а також відомості про національну систему вищої освіти України (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2014 р., постанова Кабінету Міністрів України «Про документи про вищу освіту (наукові ступені) державного зразка» від 31 березня 2015 р. № 193*)

Доктор наук – науковий ступінь, що здобувається особою на науковому рівні вищої освіти, який відповідає 9-му кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій України, на основі ступеня доктора філософії і передбачає набуття найвищих компетентностей у галузі розроблення і впровадження методології дослідницької роботи, проведення оригінальних досліджень, отримання наукових результатів, які забезпечують розв’язання важливої теоретичної або прикладної проблеми, мають загальнонаціональне або світове значення та опубліковані в наукових виданнях. Ступінь доктора наук присуджується спеціалізованою вченою радою закладу вищої освіти чи

наукової установи за результатами публічного захисту наукових досягнень у вигляді дисертації або опублікованої монографії, або за сукупністю статей, опублікованих у вітчизняних і міжнародних рецензованих фахових виданнях, перелік яких затверджується центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки (*Закон України «Про вищу освіту», 2014 р., Національний освітній глосарій: вища освіта, 2014*)

Доктор філософії – освітній, і водночас, перший науковий ступінь, що здобувається на третьому рівні вищої освіти на основі ступеня магістра. Ступінь доктора філософії присуджується спеціалізованою вченою радою закладу вищої освіти або наукової установи в результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньо-наукової програми та публічного захисту дисертації у спеціалізованій вченій раді. Особа має право здобувати ступінь доктора філософії під час навчання в аспірантурі (ад'юнктурі). Особи, які професійно здійснюють наукову, науково-технічну або науково-педагогічну діяльність за основним місцем роботи, мають право здобувати ступінь доктора філософії поза аспірантурою, зокрема під час перебування у творчій відпустці, за умови успішного виконання відповідної освітньо-наукової програми та публічного захисту дисертації у спеціалізованій вченій раді. Нормативний строк підготовки доктора філософії в аспірантурі (ад'юнктурі) становить чотири роки. Обсяг освітньої складової освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії становить 30-60 кредитів ЄКТС. Наукові установи можуть здійснювати підготовку докторів філософії за власною освітньо-науковою програмою згідно з отриманою ліцензією на відповідну освітню діяльність або за освітньо-науковою програмою, окремі елементи якої забезпечуються іншими науковими установами та/або закладами вищої освіти. У болонській класифікації ступінь доктора філософії присуджується після завершення третього циклу вищої освіти та відповідає 3-му циклу Рамки кваліфікацій Європейського простору вищої освіти та 8-му рівню Європейської рамки кваліфікацій для навчання впродовж життя (*Закон України «Про вищу освіту», 2014 р., Національний освітній глосарій: вища освіта, 2014*)

Докторант – науковий або науковопедагогічний працівник, який проводить фундаментальні та (або) прикладні наукові дослідження у рамках підготовки в докторантурі у закладі вищої освіти (науковій установі) для здобуття ступеня доктора наук. У редакції Закону України «Про вищу освіту», 2014 р. докторант – особа, зарахована або прикріплена до закладу вищої освіти (наукової установи) для здобуття ступеня доктора наук (*Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність», 2015*)

Документи про освіту – видаються закладами освіти та іншими суб'єктами освітньої діяльності здобувачам освіти (крім вихованців дошкільних закладів освіти) після успішного завершення їх навчання за освітньою програмою. Порядок виготовлення, видачі та обліку документів про освіту, вимоги до їх форми та/або змісту визначаються законодавством. Порядок виготовлення, видачі та обліку документів про освіту, передбачених спеціальними законами, вимоги до їх форми та/або змісту затверджуються центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки з урахуванням вимог спеціальних законів. Інформація про видані документи про середню, професійну (професійно-технічну), фахову передвищу та вищу освіту вноситься до Єдиного державного реєстру документів про освіту в порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Дослідницька діяльність у сфері фахової передвищої освіти – діяльність закладу фахової передвищої освіти, спрямована на проведення наукових досліджень з метою отримання і використання нових знань та здійснення технічних і науково-технічних розробок (*Закон України «Про фахову передвищу освіту», 2019*)

Другий (магістерський) рівень вищої освіти – рівень вищої освіти, що відповідає восьмому рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою поглиблених теоретичних та/або практичних знань, умінь, навичок за обраною спеціальністю (чи спеціалізацією), загальних засад методології наукової та/або професійної діяльності, інших компетентностей, достатніх для ефективного виконання завдань інноваційного характеру відповідного рівня професійної діяльності (*Закон України «Про вищу освіту», 2014*)

Дуальна форма здобуття освіти – спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти (в інших суб'єктів освітньої діяльності) з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Е

Експеримент – комплексний метод дослідження, який забезпечує об'єктивну і доказову перевірку висунутої на початку дослідження гіпотези і дає змогу з'ясувати необхідні умови реалізації пропонованої інновації (*Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності» від 7 листопада 2000 р. № 522*)

Екстернатна форма здобуття освіти (екстернат) – спосіб організації навчання здобувачів освіти, за яким освітня програма повністю

засвоюється здобувачем самостійно, а оцінювання результатів навчання та присудження освітньої кваліфікації здійснюються відповідно до законодавства (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Електронне видання – електронний документ, який пройшов редакційно-видавниче опрацювання, має вихідні відомості й призначений для розповсюдження в незмінному вигляді (*Національний стандарт України. Інформація та документація. Видання електронні. Основні види та вихідні відомості. ДСТУ 7157:2010, 2010 р., наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України «Про затвердження Положення про електронні освітні ресурси» від 1 жовтня 2012 р. № 1060*)

Електронний аналог друкованого видання – електронне видання, що відтворює друковане видання, зберігаючи розташування на сторінці тексту, ілюстрацій, посилань, приміток тощо (*Національний стандарт України. Інформація та документація. Видання електронні. Основні види та вихідні відомості. ДСТУ 7157:2010, 2010 р., Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України «Про затвердження Положення про електронні освітні ресурси» від 1 жовтня 2012 р. № 1060*)

Електронний документ – документ, інформація в якому подана у формі електронних даних і для використання якого потрібні технічні засоби (*Національний стандарт України. Інформація та документація. Видання електронні. Основні види та вихідні відомості. ДСТУ 7157:2010, 2010 р., Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України «Про затвердження Положення про електронні освітні ресурси» від 1 жовтня 2012 р. № 1060*)

Електронний навчальний посібник – навчальне електронне видання, використання якого доповнює або частково замінює підручник (*Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України «Про затвердження Положення про електронні освітні ресурси» від 1 жовтня 2012 р. № 1060*)

Електронний освітній ігровий ресурс – різновид електронного освітнього ресурсу навчального призначення, що поєднує пізнавальну та розвивальну функції, містить цілісний теоретичний матеріал та компетентнісні завдання з навчального предмета, подані в ігровій формі (*Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України «Про затвердження Положення про електронні освітні ресурси» від 1 жовтня 2012 р. № 1060*)

Електронний підручник (посібник) – електронне навчальне видання із систематизованим викладом навчального матеріалу, що відповідає освітній програмі, містить цифрові об'єкти різних форматів та забезпечує інтерактивну взаємодію (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Електронні дидактичні демонстраційні матеріали – електронні матеріали (презентації, схеми, відео- й аудіозаписи тощо), призначені для супроводу освітнього процесу (*Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України «Про затвердження Положення про електронні освітні ресурси» від 1 жовтня 2012 р. № 1060*)

Електронний освітній ресурс – навчальні, наукові, інформаційні, довідкові матеріали та засоби, розроблені в електронній формі та представлені на носіях будь-якого типу або розміщені у комп'ютерних мережах, які відтворюються за допомогою електронних цифрових технічних засобів і необхідні для ефективної організації освітнього процесу, в частині, що стосується його наповнення якісними навчально-методичними матеріалами (*Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України «Про затвердження Положення про електронні освітні ресурси» від 1 жовтня 2012 р. № 1060*)

Електронний словник – електронне довідкове видання упорядкованого переліку мовних одиниць (слів, словосполучень, фраз, термінів, імен, знаків), доповнених відповідними довідковими даними (*Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України «Про затвердження Положення про електронні освітні ресурси» від 1 жовтня 2012 р. № 1060*)

Електронні методичні матеріали – електронне навчальне або виробничо-практичне видання роз'яснень з певної теми, розділу або питання навчальної дисципліни з викладом методики виконання окремих завдань, певного виду робіт (*Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України «Про затвердження Положення про електронні освітні ресурси» від 1 жовтня 2012 р. № 1060*)

Енциклопедія – довідкове видання, що містить узагальнені основні відомості з однієї, кількох чи всіх галузей знань та практичної діяльності, викладені у вигляді статей, розташованих за абеткою їхніх назв чи в систематичному порядку. За цільовим призначенням розрізняють наукову, науково-популярну, популярну енциклопедії. За характером інформації енциклопедія може бути універсальною, спеціалізованою, регіональною (*Національний стандарт України. Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять. ДСТУ 3017:2015, 2016*)

Є

Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система (ЄКТС) – система трансферу і накопичення кредитів, що використовується в Європейському просторі вищої освіти з метою надання, визнання, підтвердження кваліфікацій та освітніх компонентів і сприяє академічній мобільності здобувачів вищої освіти. Система ґрунтується на визначенні навчального навантаження здобувача вищої

освіти, необхідного для досягнення визначених результатів навчання, та обліковується у кредитах ЄКТС (*Закон України «Про вищу освіту», 2014*)

Європейська мережа національних інформаційних центрів з академічного визнання і мобільності (англ. *European Network of National Information Centres on academic recognition and mobility, ENIC Network*) – мережа, що заснована Радою Європи та ЮНЕСКО на виконання Лісабонської конвенції з визнання та тісно співпрацює з Мережею національних інформаційних центрів академічного визнання (*NARIC Network*) (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2014*)

Європейська рамка кваліфікацій для навчання впродовж життя (англ. *European Qualifications Framework for Lifelong Learning, EQFLLL*) – рекомендований у 2008 р. і переглянутий у 2018 р. Європейським Парламентом і Радою Європейського Союзу загальний системний опис восьми кваліфікаційних рівнів, які охоплюють весь спектр кваліфікацій, здобутих в процесі формального, неформального, інформального навчання, зокрема загальної середньої, професійно-технічної та вищої освіти. Рамка є інструментом для поліпшення розуміння, порівняння, ідентифікації та визнання існуючих і запровадження нових кваліфікацій в різних країнах Європи, сприяє мобільності громадян між країнами та навчання впродовж життя. Дескрипторами кваліфікаційних рівнів Рамки є: знання, уміння, відповідальність і автономність (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2014*)

Європейський дослідницький простір – система програм та політичних інструментів, що об'єднує інституційне середовище досліджень і розробок держав-учасниць Європейського Союзу та асоційованих членів з метою розвитку міжнародного науково-технічного співробітництва, вільного трансферу знань, мобільності дослідників (*Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність», 2015*)

Європейський союз студентів (англ. *European Students' Union, ESU*) – європейське об'єднання студентських організацій, яке бере активну участь у Болонському процесі, обстоює інтереси студентів на європейському рівні. Як один з основних консультативних членів із супроводу Болонського процесу входить до групи Є4 (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2014*)

Єдина державна електронна база з питань освіти (далі – Єдина база) – автоматизована система, функціями якої є збір, верифікація, оброблення, зберігання та захист інформації про систему освіти. Головним призначенням Єдиної бази є забезпечення органів державної влади, органів місцевого самоврядування, фізичних та юридичних осіб

інформацією в галузі освіти щодо навчальних закладів, документів про освіту та наукові ступені, результатів зовнішнього незалежного оцінювання, перебігу вступної кампанії до навчальних закладів, студентських (учнівських) квитків державного зразка, іншою інформацією в галузі освіти, визначеною законом, Положенням про Єдину державну електронну базу з питань освіти і розпорядником Єдиної бази. Обов'язковими складовими Єдиної бази є Реєстр суб'єктів освітньої діяльності, Реєстр документів про освіту, Реєстр сертифікатів зовнішнього незалежного оцінювання та Реєстр студентських (учнівських) квитків. Перелік та обсяг відомостей, що містять реєстри, та порядок їх ведення встановлюються центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки. Власником Єдиної бази є держава. Розпорядником Єдиної бази та володільцем її відомостей та даних є МОН України (*Закон України «Про освіту», 2017 р., постанова Кабінету Міністрів України «Про створення Єдиної державної електронної бази з питань освіти» від 13 липня 2011 р. № 752*)

3

Забезпечення якості – сукупність процедур, що застосовуються на інституційному (внутрішньому) та національному і міжнародному (зовнішньому) рівнях для якісної реалізації освітніх/навчальних програм і присудження кваліфікацій (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2014*)

Заклад освіти – юридична особа публічного чи приватного права, основним видом діяльності якої є освітня діяльність (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Заклад професійної (професійно-технічної) освіти – здійснює підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації осіб за кошти державного та/або місцевих бюджетів, а також за угодами з підприємствами, установами, організаціями, окремими фізичними та/або юридичними особами. Заклади професійної (професійно-технічної) освіти мають право здійснювати за відповідними стандартами підготовку фахівців, компетентності яких відповідають другому, третьому, четвертому та п'ятому рівням Національної рамки кваліфікацій. Ліцензування такої освітньої діяльності та акредитація відповідних освітніх програм здійснюються в загальному порядку (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Заочна форма здобуття освіти – спосіб організації навчання здобувачів освіти шляхом поєднання очної форми освіти під час короткочасних сесій і самостійного оволодіння освітньою програмою у проміжку між ними (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Засновник закладу освіти – орган державної влади від імені держави, відповідна рада від імені територіальної громади (громад), фізична

та/або юридична особа, рішенням та за рахунок майна яких засновано засновником закладу освіти, або як і в інший спосіб відповідно до законодавства набули прав і обов'язків засновника (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Здобувачі освіти – вихованці, учні, студенти, курсанти, слухачі, стажисти, аспіранти (ад'юнкти), докторанти, інші особи, які здобувають освіту за будь-яким видом та формою здобуття освіти (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Здобуття освіти на робочому місці – спосіб організації навчання здобувачів освіти, завдяки якому оволодіння освітньою програмою (як правило, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти) відбувається на виробництві шляхом практичного навчання, участі у виконанні трудових обов'язків і завдань під керівництвом фахівців-практиків, залучених до освітнього процесу (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Знання – осмислена та засвоєна суб'єктом наукова інформація, що є основою його усвідомленої, цілеспрямованої діяльності. Знання бувають емпіричними (фактологічними) і теоретичними (концептуальними, методологічними) (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2014*)

Зовнішнє незалежне оцінювання – оцінювання результатів навчання, здобутих особою на певному рівні освіти, що проводиться спеціально уповноваженою державою установою (організацією). Зовнішнє незалежне оцінювання здійснюється на основі програм зовнішнього незалежного оцінювання, затверджених центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у відповідній сфері. Процедури, форми та порядок проведення зовнішнього незалежного оцінювання визначаються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у відповідній сфері, з урахуванням можливостей осіб з особливими освітніми потребами та мають бути оприлюднені не менш як за шість місяців до проведення зовнішнього незалежного оцінювання (*Закон України «Про освіту», 2017*)

I

Ідентифікатори вченого – унікальні номери, створені для усунення проблеми написання імені вченого, збільшення ступеню відкритості дослідницької діяльності вченого та забезпечення сумісності інформації про нього між системами, що підтримують міжнародний дослідницький простір. До таких ідентифікаторів належать загальний ідентифікатор вченого ORCID iD (див. Ідентифікатор вченого ORCID iD), авторські ідентифікатори компанії Clarivate Analytics ResearcherID (див. Ідентифікатор вченого ResearcherID) та видавничої корпорації

Elsevier Scopus Author ID (див. Ідентифікатор вченого Scopus Author ID) (*ORCID; ResearcherID; Elsevier; Scopus*)

Ідентифікатор вченого ORCID iD (Open Researcher and Contributor ID) – унікальний номер вченого, перевагами якого є створення і ведення авторського профілю (інформація про освіту, досвід роботи, участь у грантових проєктах, перелік публікацій тощо), наявність номера незалежно від місця роботи вченого, можливість з'єднання профілю з іншими ідентифікаторами, зокрема ResearcherID (див. Ідентифікатор вченого ResearcherID) і ScopusAuthorID (див. Ідентифікатор вченого ScopusAuthorID). Перебачено різні рівні доступу до інформації вченого у профілі: відкрита для всіх, відкрита для користувачів системи та закрита. На кінець 2018 р. зареєстровано майже 5,5 млн. ідентифікаторів учених (*ISO 27729:2012. Information and documentation – International standard name identifier (ISNI); ORCID; Researcher ID; Elsevier; Scopus*)

Ідентифікатор вченого (Researcher ID) – авторський ідентифікатор компанії Clarivate Analytics, можливостями якого є безкоштовна реєстрація, отримання ідентифікатора та створення авторського профілю вченого; можливість формування вченим власного переліку праць та внесення додаткової інформації про публікації (анотація, ключові слова, посилання на текст публікації, ISBN видання або ISSN періодичного видання тощо), використовуючи End Note (*Researcher ID*)

Ідентифікаційний комітет з питань науки – дорадчий орган при Кабінетові Міністрів України, який на конкурсній основі обирає персональний склад Наукового комітету Національної ради України з питань розвитку науки і технологій. Кількісний склад Ідентифікаційного комітету становить дев'ять осіб. Ідентифікаційний комітет розробляє Положення про конкурс щодо обрання членів Наукового комітету з питань науки, Національної ради України з питань розвитку науки і технологій, що затверджується Кабінетом Міністрів України, та формує кваліфікаційні вимоги до кандидатур (*Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність», 2015*)

Індекс Гірша (h-index) – це показник впливовості вченого, що представлений Хорхе Гіршем (Jorge E. Hirsch) у 2005 р., використовується базами даних Scopus і Web of Science Core Collection, різноманітними пошуковими системами, зокрема Google Академія, тощо. Індекс Гірша вченого – це кількість публікацій ученого з кількістю цитувань $\geq h$ кожна, тобто вчений з індексом h має h публікацій, кожна з яких процитована не менше h разів (*Hirsch J.E. An index to quantify an individual's scientific research output, 2005*)

Індивідуальна програма розвитку – документ, що забезпечує індивідуалізацію навчання особи з особливими освітніми потребами,

закріплює перелік необхідних психолого-педагогічних, корекційних потреб/послуг для розвитку дитини та розробляється групою фахівців з обов'язковим залученням батьків дитини з метою визначення конкретних навчальних стратегій і підходів до навчання (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Індивідуальний навчальний план – документ, що визначає послідовність, форму і темп засвоєння здобувачем освіти освітніх компонентів освітньої програми з метою реалізації його індивідуальної освітньої траєкторії та розробляється закладом освіти у взаємодії із здобувачем освіти за наявності необхідних для цього ресурсів (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Інклюзивне навчання – система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Інклюзивне освітнє середовище – сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Інклюзивний заклад освіти – заклад, який забезпечує інклюзивну модель освіти як систему освітніх послуг, зокрема: адаптує навчальні програми та плани, фізичне середовище, методи та форми навчання, використовує існуючі в громаді ресурси, залучає батьків, співпрацює з фахівцями для надання спеціальних послуг відповідно до різних освітніх потреб дітей, створює позитивний клімат у шкільному середовищі (*Саламанська декларація та Рамки дій щодо освіти осіб з особливими освітніми потребами, 1994*)

Інклюзивно-ресурсний центр – установа, що утворюється з метою забезпечення права дітей з особливими освітніми потребами віком від 2 до 18 років на здобуття дошкільної та загальної середньої освіти, в тому числі у закладах професійної (професійно-технічної) освіти та інших закладах освіти, які забезпечують здобуття загальної середньої освіти, шляхом проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини, надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг та забезпечення їх системного кваліфікованого супроводу (*Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр» від 12 липня 2017 р. № 545*)

Інноваційна діяльність у сфері фахової передвищої освіти – діяльність закладу фахової передвищої освіти, спрямована на створення або вдосконалення конкурентоздатних технологій, у тому

числі інформаційних, продукції або послуг; трансформація наукових досліджень і розробок у практичну діяльність, новий підхід до надання освітніх послуг, їх адаптація до потреб ринку праці та суспільства; застосування рішень організаційно-технічного, виробничого, адміністративного або іншого характеру, що істотно поліпшують якість виробництва та/або соціальної сфери (*Закон України «Про фахову передвищу освіту», 2019*)

Інноваційний освітній проєкт – процедура і комплекс усіх необхідних заходів щодо створення і реалізації інноваційного освітнього продукту (*Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності» від 7 листопада 2000 р. № 522*)

Інновації – новостворені (застосовані) і (чи) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери (*Закон України «Про інноваційну діяльність», 2002*)

Інституційний аудит – комплексна зовнішня перевірка та оцінювання освітніх і управлінських процесів закладу освіти (крім закладів вищої освіти), які забезпечують його ефективну роботу та сталий розвиток. Інституційний аудит проводиться центральним органом виконавчої влади із забезпечення якості освіти. За результатами проведення інституційного аудиту надаються висновок про якість освітньої діяльності закладу освіти, внутрішню систему забезпечення якості освіти, а також рекомендації щодо вдосконалення діяльності закладу освіти (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Інструмент Journal Citation Reports (JCR) – інструмент розширеного аналізу і ранжування наукових періодичних видань, що входять до баз даних Science Citation Index Expanded та Social Sciences Citation Index Web of Science Core Collection. Оцінювання проводиться щороку, і для кожного періодичного видання вираховується імпаکت-фактор (див. Показник імпакт-фактор). У 2018 р. з 80 країн проаналізовано 12 тис. (із них 15 українських) наукових періодичних видань, що представляють 234 спеціальності (*Clarivate Analytics*)

Інтерн – особа, яка має ступінь магістра медичного або фармацевтичного спрямування і навчається з метою отримання кваліфікації лікаря або провізора певної спеціальності відповідно до переліку лікарських або провізорських спеціальностей інтернатури (*Закон України «Про вищу освіту», 2014*)

Інтернатура – обов'язкова форма первинної спеціалізації осіб за лікарськими та провізорськими спеціальностями для отримання

кваліфікації лікаря-спеціаліста або провізора-спеціаліста і проводиться в університетах, академіях, інститутах, наукових установах, закладах охорони здоров'я, визнаних центральним органом виконавчої влади усфері охорони здоров'я як бази інтернатури (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Інтернет-платформа для обміну науковими публікаціями – один з елементів наукової та дослідницької інфраструктури, що становить сукупність інструментів та засобів, реалізованих у мережі Інтернет Інструмент Journal Citation Reports 39 у формі соціальної мережі (інтерактивного веб-сайту), призначеної для неформального обміну результатами наукової діяльності, зокрема для їх розміщення, обговорення, рецензування, оприлюднення, архівування, збереження, надання у відкритий доступ та розповсюдження (*Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Регламенту роботи Національного репозитарію академічних текстів» від 4 липня 2018 р. № 707*)

Інформальна освіта (самоосвіта) – освіта, яка передбачає самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, зокрема під час повсякденної діяльності, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю, родиною чи дозвіллям (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Інформатизація освіти – спрямовується на формування та розвиток інтелектуального потенціалу нації, удосконалення форм і змісту навчального процесу, впровадження комп'ютерних методів навчання та тестування, що дасть можливість вирішувати проблеми освіти на вищому рівні з урахуванням світових вимог. Серед них – індивідуалізація навчання, організація систематичного контролю знань, можливість враховувати психофізіологічні особливості кожної дитини тощо. Результатами інформатизації освіти мають бути: розвиток інформаційної культури людини (комп'ютерної освіченості); розвиток змісту, методів і засобів навчання до рівня світових стандартів; скорочення терміну та підвищення якості навчання і тренування на всіх рівнях підготовки кадрів; інтеграція навчальної, дослідницької та виробничої діяльності; удосконалення управління освітою; кадрове забезпечення усіх напрямів інформатизації України шляхом Інформатизація освіти 40 спеціалізації та інтенсифікації підготовки відповідних фахівців. Першочерговим завданням є створення глобальної комп'ютерної мережі освіти та науки (*Закон України «Про Концепцію Національної програми інформатизації», 1998*)

К

Кадрова автономія – право суб'єкта освітньої діяльності на самоврядування, яке полягає в його самостійності, незалежності та

відповідальності у прийнятті рішень щодо кадрових питань (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Кар'єра – (від лат. *carrus* – віз, візок; від італ. *carriera* – дія, життєвий шлях; від фр. *carriere* – профес. шлях до успіху, престижного соціального статусу і положення у суспільстві) – швидке й успішне просування у службовій, суспільній, науковій та ін. діяльності, досягнення популярності, вигоди (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Кар'єрне консультування – процес, метою якого є допомога фахівцю у вирішенні проблем розвитку його кар'єри і який включає в себе процес вибору, засвоєння, адаптації і просування в кар'єрі. Коло проблем, яке включає в себе кар'єрне консультування, охоплює зняття невизначеності і нерішучості у виборі кар'єри, підвищення ефективності діяльності та адаптаційних можливостей, боротьбу зі стресами, а також проблему неадекватної чи незадовільної інтеграції професійних чи інших життєвих ролей (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Кафедра – (від лат. *cathedra* – сидіння, стілець) – у стародавніх Греції та Римі місце для виступів риторів, філософів. Кафедра – базовий структурний підрозділ закладу вищої освіти державної(комунальної) форми власності (його філій, інститутів, факультетів), що провадить освітню, методичну та/або наукову діяльність за певною спеціальністю (спеціалізацією) чи міжгалузеву групою спеціальностей, до складу якого входять не менше п'яти науково-педагогічних працівників, для яких кафедра є основним місцем роботи, при цьому не менш як три з них мають науковий ступінь або вчене (почесне) звання (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Кафедра ЮНЕСКО – міжнародний науково-освітній центр ЮНЕСКО, метою діяльності якого є формування інноваційного освітнього простору у закладах освіти на загальнодержавному й міжнародному рівнях (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Кваліметричні вимірювання в освіті – це процедури (операції) подання якісних і кількісних характеристик, властивостей, ознак якості об'єктів або процесів освіти, що здійснюється за допомогою спеціального кваліметричного інструментарію (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Кваліфікація (англ. *Qualification*) – офіційний результат оцінювання і визнання, який отримано, коли уповноважена установа встановила, що особа досягла компетентностей (результатів навчання) відповідно до стандартів вищої освіти, що засвідчується відповідним документом (ступінь, диплом, сертифікат або інше свідоцтво) про вищу освіту (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2017*)

Кваліфікаційна робота є самостійним теоретико-прикладним науковим дослідженням здобувача, що виконується ним на завершальному етапі здобуття відповідного ступення вищої освіти. Її виконання є обов'язковою складовою освітнього процесу на першому (бакалаврському) і другому (магістерському) освітніх рівнях. (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Кваліфікаційні центри – суб'єкти, уповноважені на оцінювання і визнання результатів навчання осіб (зокрема, здобутих шляхом неформальної чи інформальної освіти), присвоєння та/або підтвердження відповідних професійних кваліфікацій (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Кібербулінг (кіберцькування) – (булінг – знущання, образи, приниження, психологічний терор) з використанням електронних засобів (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Класи з інклюзивним навчанням – організовуються в закладах освіти з метою реалізації права дітей з особливими освітніми потребами на освіту за місцем проживання, їх соціалізації та інтеграції в суспільство, а також залучення батьків до участі у навчально-виховному процесі (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Класифікація галузей досліджень і розробок ОЕСР (Організація економічного співробітництва та розвитку) – система галузей досліджень і розробок, розподілених за критерієм належності до відповідної галузі знань, у яких провадяться (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Класифікація галузей освіти та підготовки, Євростат (англ. *Classification of Fields of Education and Training, EUROSTAT*) – класифікація освіти на основі системної характеристики освітніх програм, слугує інструментом збору, узагальнення та представлення статистичних даних про освіту в Європейському Союзі на основі МСКО 1997 (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2017*)

Ключова компетентність навчання впродовж життя передбачає опанування здобувачем уміннями і навичками, необхідними для подальшого навчання, організацію власного навчального середовища, отримання нової інформації з метою застосування її для оцінювання навчальних потреб, визначення власних навчальних цілей та способів їх досягнення, навчання працювати самостійно і в групі (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Ключова компетентність у галузі природничих наук, техніки і технологій – здатність і готовність здобувачів освіти застосовувати відповідний комплекс наукових знань і методологій: для пояснення світу природи і розуміння його цілісності; виявлення проблем

природничого змісту та пошук способів їх розв'язання на основі набутого досвіду пізнавальної діяльності і навичок дослідницької діяльності (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Коефіцієнт випуску – відсоток кількості випускників певного рівня (циклу) вищої освіти від чисельності населення, яке має вік, відповідний типовому віку цих випускників (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2017*)

Коефіцієнт вступу – відсоток кількості осіб, уперше прийнятих на певний рівень (цикл) вищої освіти, від чисельності населення, яке має вік, відповідний типовому віку вступників (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2017*)

Коефіцієнт інтелекту (IQ) – кількісна оцінка рівня інтелекту людини відносно рівня інтелекту середньостатистичної людини такого ж віку (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Компаративістика в освіті – галузь педагогіки, яка досліджує стан, закономірності і тенденції розвитку освітньої теорії і практики в країнах зарубіжжя, регіонах та у світі з урахуванням соціально-економічного контексту та історичних витоків з метою окреслення перспектив використання позитивного досвіду для вдосконалення національної освіти, її інтеграції в міжнародний освітній простір (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Компетентнісний підхід (англ. *Competence-based approach*) – підхід до визначення результатів навчання, що базується на їх описі в термінах компетентностей. Компетентнісний підхід є ключовим методологічним інструментом реалізації цілей Болонського процесу та за своєю сутністю є студентоцентрованим (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2017*)

Компетентність – здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей (*Закон України «Про вищу освіту», 2014*)

Компетенція / компетенції – надані (наприклад, нормативно-правовим актом) особі (іншому суб'єкту діяльності) повноваження, коло її (його) службових й інших прав і обов'язків. Слід відрізнити поняття компетенції/компетенцій від компетентності/компетентностей як набутих реалізаційних здатностей особи (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2017*)

Комунікація – взаємозв'язок суб'єктів з метою передавання інформації, узгодження дій, спільної діяльності, зокрема для здійснення освіти, навчання (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2017*)

Контактні години (англ. *Contact hours*) – навчальний час, що проводиться здобувачами вищої освіти в безпосередньому контакті з викладачем (аудиторні години – лекції, семінарські заняття тощо) (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2017*)

Кредит ЄКТС (англ. *Credit ECTS*) – одиниця вимірювання обсягу навчального навантаження здобувача вищої освіти, яка використовується в Європейській кредитній трансферно-накопичувальній системі (ЄКТС), необхідного для досягнення визначених (очікуваних) результатів навчання (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2017*)

Критерії оцінювання: стосовно оцінювання виконання вимог освітніх програм – описи того, що і на якому рівні має зробити здобувач вищої освіти для демонстрації досягнення результатів навчання (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2017*)

Л

Лідерство – управління, що здійснюється шляхом впливу на поведінку людей (послідовників) на основі взаємної поваги та довіри задля реалізації суспільно значущих цілей (цінностей) та потребує наявності в управлінця-лідера відповідних лідерських компетентностей (якостей). Лідерство є одночасно положенням (статичний аспект) і процесом впливу (динамічний/процесний аспект), в основі яких – прояв лідерських якостей особистості. Наявність статичного аспекту продукує процесний аспект (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2014*)

Лісабонська конвенція з визнання (англ. *Lisbon Recognition Convention*) – міжнародна конвенція Ради Європи, що розроблена спільно з ЮНЕСКО, прийнята в 1997 р. у Лісабоні, запроваджується з 1999 р. і стосується визнання академічних ступенів та кваліфікацій вищої освіти. Конвенція встановлює, що ступені (кваліфікації) і періоди навчання мають визнаватися, якщо інституціями, відповідальними за визнання, не встановлено суттєвих відмінностей. Лісабонська конвенція з визнання слугує важливим інструментом Болонського процесу та Європейського простору вищої освіти (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2014*)

Лісабонська стратегія (англ. *Lisbon Strategy*) – ініційована у 2000 р. Європейським Союзом стратегія із підвищення конкурентоспроможності, зокрема через створення Європейського дослідницького простору (ЄДП) з метою розвитку суспільства та

економіки, що базуються на знаннях (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2014*)

Ліцензування освітньої діяльності – це процедура визнання спроможності юридичної або фізичної особи надавати освітні послуги на певному рівні освіти відповідно до ліцензійних умов (*Закон України «Про освіту», 2017*)

М

Магістратура – система і форма підготовки фахівців з вищою освітою, які мають ступінь бакалавра, на другому (магістерському) рівні вищої освіти, що здійснюється за відповідними освітніми чи науковими програмами упродовж 1-2 років із захистом магістерської дисертації (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Магістр – освітній ступінь, що здобувається на другому рівні вищої освіти та присуджується закладом вищої освіти (науковою установою) у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньої програми. Ступінь магістра здобувається за освітньо-професійною або за освітньо-науковою програмою. Обсяг освітньо-професійної програми підготовки магістра становить 90-120 кредитів ЄКТС, обсяг освітньо-наукової програми – 120 кредитів ЄКТС. Освітньо-наукова програма магістра обов'язково включає дослідницьку (наукову) компоненту обсягом не менше 30 відсотків. У болонській класифікації ступінь магістра присуджується після завершення 2-го циклу вищої освіти та відповідає 7-му рівню Європейської рамки кваліфікацій для навчання впродовж життя. Особа має право здобувати ступінь магістра за умови наявності в неї ступеня бакалавра. Ступінь магістра медичного, фармацевтичного або ветеринарного спрямування здобувається на основі повної загальної середньої освіти і присуджується вищим навчальним закладом/закладом вищої освіти у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньої програми, обсяг якої становить 300-360 кредитів ЄКТС (*Закон України «Про вищу освіту», 2014 р., Національний освітній глосарій: вища освіта, 2014*)

Майнові права інтелектуальної власності на твір – право на використання твору; виключне право дозволяти використання твору; право перешкоджати неправомірному використанню твору, в тому числі забороняти таке використання; інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом (*Цивільний кодекс України, 2003*)

Майстер виробничого навчання – педагогічний працівник професійного (професійно-технічного) закладу освіти, або закладу фахової передвищої освіти, який навчає учнів (студентів) професії, зокрема формує в них виробничі вміння й навички, культуру праці,

професійну компетентність (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Майстер-клас – інтерактивна форма методичної роботи, професійної взаємодії з педагогами, унікальність якої полягає в тому, що прийоми і способи розв’язання педагогічних і виконавських завдань педагог-майстер демонструє не на окремих, розрізнених прикладах, а у нерозривному зв’язку з конкретним завданням (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Мала академія наук України – освітня система, що забезпечує організацію та координацію науково-дослідницької діяльності учнів, створює умови для їх інтелектуального, духовного, творчого розвитку та професійного самовизначення, сприяє нарощуванню наукового потенціалу держави (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Математична компетентність – одна з ключових компетентностей, що є інтегрованим результатом навчання математики, який включає знання, уміння, способи мислення, досвід, цінності ставлення, інші особистісні якості і визначає здатність особи успішно діяти в навчальних і життєвих ситуаціях, провадити професійну діяльність та нести відповідальність за свої дії (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Медіаосвіта – частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні (комп’ютерно опосередковане спілкування, інтернет, мобільна телефонія) медіа з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (*Концепція впровадження медіаосвіти в Україні. Постанова Президії НАПН України від 21 квітня 2016 р. № 1-2/7-110*)

Мережева форма здобуття освіти – спосіб організації навчання здобувачів освіти, завдяки якому оволодіння освітньою програмою відбувається за участю різних суб’єктів освітньої діяльності, що взаємодіють між собою на договірних засадах (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Метод (від грец. *μέθοδος* – шлях дослідження, спосіб пізнання) – спосіб пізнання дійсності, її відтворення в мисленні. Спосіб, прийом або система прийомів для досягнення якої-небудь мети, для виконання певної операції (*Словник іншомовних слів, 2001-2023*)

Метод проєктів («проєкт» від лат. *projectus* – кинутий уперед) започаткований у 20-і роки ХХ ст. у США Дж. Дьюї та В. Х. Кільпатриком. У сучасній дидактиці проєктування трактують як

систему навчання, за якої учні або студенти набувають знання і вміння у процесі планування й виконання поступово ускладнених практичних завдань – проєктів (*Енциклопедія освіти, Кремень (Гол.ред.), 2021*)

Методи виховання – науково обґрунтовані загальні способи педагогічно доцільної суб'єкт-суб'єктної взаємодії всіх учасників виховного процесу, спрямовані на досягнення мети виховання (*Енциклопедія освіти, Кремень (Гол.ред.), 2021*)

Методи дослідження в педагогіці – прийоми, процедури та операції емпіричного й теоретичного пізнання і вивчення явищ педагогічної дійсності. Система методів дослідження визначається вихідною концепцією дослідника, його уявленнями про суть і структуру об'єкта вивчення, загальною методологічною орієнтацією, цілями і завданнями конкретного дослідження (*Енциклопедія освіти, Кремень (Гол.ред.), 2021*)

Методи самовиховання – сукупність засобів і прийомів педагогічного впливу вихованця на самого себе з метою надання образу «Я – реальний» рис образу «Я – ідеальний» (*Енциклопедія освіти, Кремень (Гол.ред.), 2021*)

Методика – розділ педагогіки, що вивчає і складає правила і методи викладання якогось навчального предмета. Узагальнення досвіду, способів, прийомів доцільного здійснення будь-якого завдання (*Словник іношомовних слів, 2001-2023*)

Методи навчання – упорядковані способи спільної діяльності педагогічного працівника та здобувачів освіти. Методи навчання спрямовуються на ефективне розв'язання навчальних, виховних (і освітніх загалом) завдань (*Енциклопедія освіти, Кремень (Гол.ред.), 2021*)

Методика навчального предмета – галузь педагогічної науки, яка досліджує закономірності вивчення певного навчального предмета. Оскільки загальні закономірності навчання вивчаються дидактикою, Методику окремого навчального предмета правомірно розглядати як часткову дидактику. До змісту методики як часткової дидактики входить: 1) встановлення пізнавального й виховного значення даного навчального предмета і його місця в системі шкільної освіти; 2) визначення завдань вивчення даного предмета і його змісту; 3) вироблення відповідно до завдань і змісту навчання методів, методичних засобів і організаційних форм навчання. Термін «методика навчання» вживається й у вужчому значенні – як учення про методи навчання (*Гончаренко С. У. Український педагогічний словник, 1997*)

Методи перевірки та оцінювання знань, умінь і навичок – способи виявлення ефективності реалізації основних завдань навчання (засвоєння знань, умінь і навичок; оволодіння способами творчої діяльності; формування світоглядних і морально-естетичних ідей та цінностей). Їх види: усне, фронтальне, ущільнене опитування, поурочний бал, письмове опитування, контрольна робота, самостійна робота, програмований контроль (*Гончаренко С. У. Український педагогічний словник, 1997*)

Методист – спеціаліст у галузі методики вивчення якогось навчального предмета. Методистом також називається працівник методичної установи. Його обов'язки – вивчення стану викладання того чи іншого навчального предмета; виявлення, узагальнення й поширення досвіду кращих учителів і шкіл; організація методичної роботи з учителями; надання допомоги учителям у проведенні навчально-виховної роботи (*Гончаренко С. У. Український педагогічний словник, 1997*)

Методичне об'єднання – одна з організаційних форм колективної методичної роботи в системі підвищення кваліфікації учителів. Методичні об'єднання знайомлять учителів з досягненнями педагогічної науки й передового досвіду, сприяють поглибленню знань із спеціальності та із споріднених предметів. Методичні об'єднання організуються за територіальною ознакою (шкільні, міжшкільні, кущові, районні), за типами шкіл, навчальними предметами, їхніми циклами. Зміст роботи методичного об'єднання диференціюється залежно від спеціальності, освіти, педагогічного досвіду вчителів. У завдання методичних об'єднань входить опрацювання і проведення заходів з підвищення рівня навчально-виховного процесу, обговорення питань теорії і практики навчання й виховання, організація обміну досвідом роботи, впровадження досвіду кращих учителів і шкіл, ознайомлення з новими педагогічними, методичними, науково-популярними виданнями, засобами навчання тощо (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Методичний посібник – виробничо-практичне видання, основним змістом якого є методика виконання будь-якого виду практичної діяльності (*Національний стандарт України. Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять. ДСТУ 3017:2015, 2016*)

Методичні рекомендації (методичні настанови) – виробничо-практичне видання, що містить рекомендації та настанови щодо виконання певних дій, процесів, операцій практичної (виробничої) діяльності (*Національний стандарт України. Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять. ДСТУ 3017:2015, 2016*)

Методологія (від грец. *μέθοδος* – шлях, дослідження, спосіб пізнання і *λόγος* – слово, вчення) – 1) сукупність прийомів дослідження, що застосовуються в якійсь науці. 2) вчення про методи пізнання та перетворення дійсності. Розрізняють: а) часткову методологію – сукупність методів у кожній конкретній науці; б) загальну методологію – сукупність більш загальних методів (наприклад, методи педагогіки є одночасно її методами і загальною методологією для часткових дидактик, школознавства; в) філософську методологію – систему діалектичних методів, які є найзагальнішими і діють на всьому полі наукового пізнання, конкретизуючись і через загальнонаукову, і через часткову методологію (Гончаренко С. У. *Український педагогічний словник, 1997*)

Мислення – вища форма відображення дійсності в психіці, ідеальна діяльність, результатом якої є об'єктивна істина. Практика життєдіяльності людини включає попереднє розв'язання реальних завдань у сфері психіки з оперуванням даними пам'яті, пошуком у разі потреби додаткової інформації. Людське мислення базується на чуттєвому сприйнятті і постійно перебудовує його структуру. Мисленню людини притаманна властивість хоч би незначного передбачення невідомого, внаслідок чого в ході розв'язання тих чи інших завдань виникає момент раптового зрозуміння, здогадки – інсайт. Основними формами процесу мислення є судження й міркування. Функції мислення різноманітні. У навчальному процесі реалізуються переважно такі функції, як: розуміння (понятійна функція), функція розв'язання проблем і завдань, функція цілеутворення й рефлексивна. Діяльність мислення відбувається завдяки мислительним операціям і прийомам. Вихідними (загальними) операціями, що створюють передумови для інших мислительних операцій, є аналіз і синтез. Єдність аналізу і синтезу проявляється у порівнянні й систематизації об'єктів. Похідними від аналізу і синтезу є операції абстрагування та узагальнення. Прийоми мислення – це система мислительних операцій, організованих для розв'язання конкретного завдання. За конкретними ознаками (зміст, характер завдань, ступінь новизни) мислення поділяють на конкретно-дійове, наочно-образне, абстрактне; практичне і теоретичне; репродуктивне і творче. Педагогічний аспект формування мислення полягає у виявленні умов, конструюванні шляхів і засобів розвитку мислення учнів у навчально-виховному процесі (Гончаренко С. У. *Український педагогічний словник, 1997*)

Мистецька освіта – освіта, що передбачає здобуття спеціальних здібностей, естетичного досвіду і ціннісних орієнтацій у процесі активної мистецької діяльності, набуття особою комплексу професійних, у тому числі виконавських, компетентностей та спрямована на професійну художньо-творчу самореалізацію особистості і отримання кваліфікацій у різних видах мистецтва.

Мистецька освіта включає: початкову мистецьку освіту, що здобувається одночасно з початковою та/або базовою середньою освітою і полягає в набутті здобувачем компетентностей початкового рівня в обраному виді мистецтва; профільну мистецьку освіту, що здобувається на основі початкової мистецької освіти одночасно з повною загальною середньою освітою та орієнтована на продовження навчання на наступному рівні мистецької освіти; фахову передвищу мистецьку освіту, що здобувається на основі початкової мистецької та базової середньої освіти з одночасним здобуттям повної загальної середньої освіти або на основі повної загальної середньої освіти та полягає в набутті здобувачем освіти професійних компетентностей за певною мистецькою спеціальністю; вищу мистецьку освіту, що здобувається на основі профільної або фахової передвищої мистецької освіти та повної загальної середньої освіти і полягає в набутті здобувачем вищої освіти компетентностей відповідного ступеня вищої освіти (молодшого бакалавра, бакалавра, магістра, доктора філософії/доктора мистецтва та доктора наук) за певною мистецькою спеціальністю (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Міжвідомча рада з координації фундаментальних і прикладних досліджень в Україні – консультативно-дорадчий орган, утворений Національною академією наук України спільно з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері наукової і науково-технічної діяльності, та національними галузевими академіями наук для сприяння розвитку фундаментальних досліджень та ефективному використанню їх результатів у прикладних дослідженнях і науково-технічних розробках за пріоритетними напрямками розвитку науки і техніки (*Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність», 2015р., Постанова Кабінету Міністрів України «Питання Міжвідомчої ради з координації фундаментальних і прикладних досліджень в Україні» від 4 липня 2018 р. № 526*)

Міждисциплінарне навчання – один із способів розвитку обдарованості, спрямований на збагачення змісту навчання за допомогою системно збудованих інтеграційних знань, які враховують можливість динаміки інтересу учнів у спеціально створених організаційно педагогічних умовах. Міждисциплінарний підхід слід розуміти як спосіб взаємодії між науками, коли пізнання досягається лише при поєднанні зусиль окремих наук (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Міжнародна академічна мобільність – очне навчання учасників освітнього процесу поза основним навчальним закладом в зарубіжній навчальній установі з виїздом до місця навчання, а також участь у нетривалих семінарах, літніх/зимових школах, оцінювання участі в

яких виражено в кредитах і представлено в сертифікаті (*Енциклопедія освіти, Кремень (Гол.ред.), 2021*)

Міжнародна стандартна класифікація освіти (МСКО, англ. *International Standard Classification of Education, ISCED*) – класифікація освіти на основі системної характеристики освітніх програм і відповідних кваліфікацій, слугує інструментом збору, узагальнення та представлення статистичних даних про освіту. МСКО запроваджена ЮНЕСКО у 1976 р., переглядалась у 1997 і 2011 рр. У 2013 р. виокремлена МСКО: галузі освіти та підготовки. Нині є основною міжнародною класифікаційною системою освіти. У МСКО-2011 наскрізним класифікаційним параметром визначено рівні освіти, а також додаткові критерії (наприклад, призначення, орієнтація, тривалість освітньої програми), У МСКО-2013 – галузі (широкі, вузькі і деталізовані) освіти. Концепція МСКО містить визначення таких понять, як освіта, підготовка, навченість, навчання, комунікація, інформація тощо (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2014*)

Міжнародна стандартна класифікація професій (МСКП, англ. *International Standard Classification of Occupations, ISCO*) – одна з основних міжнародних класифікацій, яка є інструментом систематизації робіт (занять, професій) відповідно до притаманних їм завдань та обов'язків. МСКП слугує: основою для міжнародних звітів, порівнянь та обмінів статистичними й адміністративними даними щодо професій; моделлю для розроблення національних і регіональних класифікацій професій; системою, що може бути безпосередньо використана в країнах, які не мають власних національних класифікацій (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2014*)

Міжнародний стандартний номер книги (англ. *International Standard Book Number, ISBN*) – унікальний міжнародний ідентифікатор неперіодичних видань, що проставляється на книгах і брошурах незалежно від способу їх виготовлення, розповсюдження, тиражу та обсягу. ISBN однозначно й безпомилково ідентифікує лише одне неперіодичне видання одного конкретного видавця, є неповторюваним і використовується тільки для цього видання. Функції національного агентства ISBN в Україні виконує Державна наукова установа «Книжкова палата України імені Івана Федорова» (*ISO 2108:2017. Information and documentation – International Standard Book Number (ISBN); Книжкова палата України*)

Міжнародний стандартний номер періодичного видання (англ. *International Standard Serial Number, ISSN*) – унікальний міжнародний ідентифікатор друкованих та електронних періодичних і продовжуваних видань. Виданням, що публікуються на різних носіях (друк, онлайн-версія) або різними мовами, присвоюються різні номери ISSN. Виданню, що публікується в декількох версіях, додатково

присвоюється ISSN-L, що об'єднує декілька версій видання. Такий номер полегшує пошук і передачу даних різними службами, зокрема, пошуковими системами й інформаційними базами даних (*ISO 3297:2017. Information and documentation – International standard serial number (ISSN); ISSN International Centre*)

Міжнародні організації в освіті – засновані на основі угоди об'єднання міждержавного чи неурядового формату для діяльності секторів освіти. Як міждержавні, так і неурядові організації можуть бути універсального, міжрегіонального та регіонального профілю. Єдиною у світі міжурядовою організацією універсального характеру, яка виключно працює у секторі освіти, є спеціалізована організація Організації Об'єднаних Націй (ООН) – Організація Об'єднаних націй з питань освіти, науки і культури – ЮНЕСКО (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Міжпредметні зв'язки – взаємне узгодження навчальних програм, зумовлене системою наук і дидактичною метою. Міжпредметні зв'язки відображають комплексний підхід до виховання й навчання, який дає можливість виділити як головні елементи змісту освіти, так і взаємозв'язки між навчальними предметами. На будь-якому етапі навчання міжпредметні зв'язки виконують виховну, розвиваючу й детермінуючу функції завдяки інтеграції знань, що підвищує продуктивність перебігу психічних процесів. Міжпредметні зв'язки формують конкретні знання учнів, включають їх в оперування пізнавальними методами, які мають загально-науковий характер (абстрагування, моделювання, аналогія, узагальнення тощо). Особливого значення набуває розкриття на базі міжпредметних зв'язків моральних аспектів науки. Важливу роль міжпредметні зв'язки відіграють у розвитку системного мислення учнів. Системний характер міжпредметних зв'язків вимагає залучення учених- спеціалістів з усіх навчальних предметів (галузей загальної освіти), дидактів, психологів, методистів, учителів для опрацювання програм і підручників на міжпредметній основі (*Гончаренко С. У. Український педагогічний словник, 1997*)

Міркування – ланцюг умовиводів, викладених у логічно-послідовній формі. Міркуванням називають також послідовний ряд суджень щодо якогось питання, де з попередніх суджень неодмінно випливають наступні, внаслідок чого впливає відповідь на поставлене в міркуванні запитання (*Гончаренко С. У. Український педагогічний словник, 1997*)

Моделі професійної освіти – теоретична конструкція, що відображає суттєві риси досліджуваного об'єкта (освітня практика в цілому або її окремі фрагменти), втілює його авторське розуміння; графічне, схематичне або описове відображення складних об'єктів, що дають змогу вивчати, пояснювати освітні процеси. Розрізняють моделі

професійної освіти текстові, схематичні, математичні (за способом вираження); структурні, описові, динамічні, евристичні (за функціями) (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Модератор (від лат. *moderator* – той, що стримує) – це: 1) професійний ведучий у засобах інформації (особливо в ток-шоу, зазвичай професійний журналіст; 2) особа, що веде конференцію чи обговорення і слідкує за додержанням правил; 3) людина, що відповідає та контролює дотримання встановлених норм і правил поведінки на Інтернет-ресурсах (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Модуль – навчальний компонент освітньої програми, у якій кожний такий компонент містить однакову або кратну кількість кредитів ЄКТС (наприклад, 5, 10, 15). У різних країнах, освітніх документах модуль може означати компонент освітньої програми, курс, навчальну дисципліну, групу навчальних дисциплін (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2014*)

Модульна програма – освітня програма, яка поділена на серію сегментів однакового розміру та у якій студенти можуть гнучко формувати індивідуальний зміст навчання шляхом вільного вибору навчальних дисциплін або модулів. Модульні програми можуть не мати чітко визначеної послідовності вивчення окремих модулів (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2014 р., Паризьке комюніке, 2018*)

Молодий вчений – вчений віком до 35 років, який має вищу освіту не нижче другого (магістерського) рівня, або вчений віком до 40 років, який має науковий ступінь доктора наук або навчається в докторантурі (*Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність», 2015*)

Молодший бакалавр – освітньо-професійний ступінь, що здобувається на початковому рівні (короткому циклі) вищої освіти і присуджується закладом вищої освіти у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти освітньо-професійної програми, обсяг якої становить 120-150 кредитів ЄКТС. Обсяг освітньо-професійної програми для здобуття ступеня молодшого бакалавра на основі ступеня молодшого спеціаліста визначається закладом освіти. Особа має право здобувати ступінь молодшого бакалавра за умови наявності в неї повної загальної середньої освіти (*Закон України «Про вищу освіту», 2014*)

Моніторинг якості освіти – система послідовних і систематичних заходів, що здійснюються з метою виявлення та відстеження тенденцій у розвитку якості освіти в країні, на окремих територіях, у закладах освіти (інших суб'єктах освітньої діяльності), встановлення відповідності фактичних результатів освітньої діяльності її заявленим цілям, а також оцінювання ступеня, напряму і причин відхилень від

цілей. Моніторинг якості освіти може бути внутрішній та зовнішній. Внутрішній моніторинг якості освіти проводиться закладами освіти (іншими суб'єктами освітньої діяльності). Зовнішній моніторинг якості освіти може проводитися будь-якими органами, підприємствами, установами, організаціями, іншими юридичними особами, що здійснюють незалежне оцінювання якості освіти та освітньої діяльності (Закон України «Про освіту», 2017)

Монографія – наукове або науково-популярне видання, що містить повне дослідження однієї проблеми або теми та належить одному чи кільком авторам (Національний стандарт України. Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять. ДСТУ 3017:2015, 2016)

Моральне виховання – двосторонній процес взаємодії педагога з вихованцем, спрямований на засвоєння та оволодіння моральними цінностями, принципами, виробленими людством, прийнятими суспільством в особистісній поведінці індивіда (Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021)

Моральні цінності – суспільні установки, імперативи, цілі та проекти, виражені у формі нормативних уявлень про добро і зло, справедливість і несправедливість, сенс життя і призначення людини (Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021)

Мотив (від франц. *motif*, від лат. *moveo* – рухаю) – спонукальна причина дій і вчинків людини (те, що штовхає до дії). Основою мотиваційної діяльності людини є її різноманітні потреби. Внаслідок усвідомлення і переживання потреб первинних (природжених) і вторинних (матеріальних і духовних) у людини виникають певні спонуки до дії, завдяки яким ці потреби задовольняються. В дошкільному віці провідними є ігрові мотиви. У шкільному віці вони відступають на другий план, поступаючись місцем навчальним мотивам, до яких у подальшому приєднуються трудові мотиви. Особливо важливе значення мають моральні мотиви поведінки. Саме мотиви надають моральний (або аморальний) зміст діям і вчинкам. Виховання й закріплення в досвіді правильних мотивам поведінки – одне з найважливіших завдань педагога (Гончаренко С. У. Український педагогічний словник, 1997)

Мотивація – система мотивів, або стимулів, яка спонукає людину до конкретних форм діяльності або поведінки. Як мотиви можуть виступати: уявлення й ідеї, почуття й переживання, що виражають матеріальні або духовні потреби людини. Одна й та сама діяльність може здійснюватися з різних мотивів. Значення мотивів для поведінки, діяльності й формування особистості дитини дуже велике. Завдання

педагога – виховання правильної мотивації в дітей (Гончаренко С. У. *Український педагогічний словник, 1997*)

Мотивація досягнення – різновид мотивації діяльності, що зумовлена стійким прагненням особистості до досягнення успіху, бажанням досягти високих результатів у різних видах людської діяльності (*Енциклопедія освіти, Кремень (Гол.ред.), 2021*)

Мультимедійний підручник – електронний освітній ресурс навчального призначення із систематизованим викладом навчального матеріалу предмета чи дисципліни, що містить мультимедійні об'єкти (аудіо, відео, анімацію) або об'єкти віртуальної, доповненої реальності, комп'ютерні моделі (симулятори), а також реалізує їх цифрове подання у поєднанні з текстом та нерухомим зображенням (*Енциклопедія освіти, Кремень (Гол.ред.), 2021*)

Н

Навантаження студента – час, який пересічний студент (певного рівня вищої освіти) потребує для досягнення визначених (очікуваних) результатів навчання. Цей час включає всі види навчальної роботи: лекції, семінарські, практичні заняття, самостійну роботу, складання екзаменів тощо (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2017*)

Навички – дії, складові частини яких у процесі формування стають автоматичними. За наявності навичок діяльність людини відбувається швидше і продуктивніше. Відповідно до видів дії розрізняють і види навичок: рухові, мислительні, мовні, інтелектуальні, сенсорні (дії за сприйманням), перцептивні тощо (*Енциклопедія освіти, Кремень (Гол.ред.), 2021*)

Навчальна дисципліна (від лат. *disciplina* – вчення) – окрема галузь наукового знання; педагогічно адаптований і ціннісно зорієнтований зміст основ конкретної науки і/або певної галузі діяльності, в якому представлено дидактично обґрунтовану систему знань (понять, теорій, методів, фактів світоглядних, морально-естетичних ідей, напрямів практичного застосування тощо), умінь та навичок, відібраних відповідно до цілей навчання, вікових можливостей здобувачів освіти, й спрямованих на реалізацію мети і завдань основної освітньої професійно-освітньої програми (*Енциклопедія освіти, Кремень (Гол.ред.), 2021*)

Навчальна діяльність – цілеспрямована й упорядкована сукупність дій, прийомів і операцій, що забезпечують активні включеність суб'єктів діяльності в організований дорослими процес навчання (*Енциклопедія освіти, Кремень (Гол.ред.), 2021*)

Навчальний план – головний нормативний документ, на підставі якого формується весь навчальний процес у професійній освіті. Він

складається окремо для різних рівнів підготовки фахівців (кваліфікований робітник, молодший спеціаліст, бакалавр, магістр). Навчальний план розробляється на весь період дії відповідної освітньо-професійної програми підготовки (*Енциклопедія освіти, Кремень (Гол.ред.), 2021*)

Навчальний предмет – основна структурна одиниця освітнього процесу, один із засобів реалізації змісту навчання в закладі освіти (*Енциклопедія освіти, Кремень (Гол.ред.), 2021*)

Навчальний посібник – навчальне видання, що доповнює або частково (повністю) замінює підручник і має відповідний офіційно наданий гриф. До навчальних посібників належать:

- навчально-методичний посібник (навчальний посібник основним змістом якого є методика викладання навчальної дисципліни (її розділу, частини) або методика щодо розвитку та виховання особистості);

- навчально-наочний посібник (наочний посібник, основним змістом якого є зображення, що унаочнюють предмет навчальної дисципліни);

- хрестоматія (що містить літературно-художні, історичні, музичні, та інші твори та уривки з них, які є предметом вивчення у навчальній дисципліні);

- практикум (навчальний посібник, що містить сукупність практичних завдань і (або) вправ із певної навчальної дисципліни, які сприяють засвоєнню набутих знань, умінь і навичок. До практикумів належать збірники задач і вправ, тестові завдання, збірники текстів, диктантів і переказів. Інструкції до лабораторних і практичних робіт тощо);

- робочий зошит (навчальний посібник, що містить особливий дидактичний матеріал і сприяє самостійній роботі учня під час освоєння навчального предмета).

Навчальному посібнику надається гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (*Енциклопедія освіти, Кремень (Гол.ред.), 2021*)

Навчально-методичне забезпечення – комплекс організаційно-нормативних навчальних та методичних матеріалів, необхідних для планування та реалізації освітнього процесу в закладах освіти різних рівнів (*Енциклопедія освіти, Кремень (Гол.ред.), 2021*)

Навчання – одне з основних понять дидактики, що вказує на суб'єкт-суб'єкту взаємодію, за якої відбувається розвиток і становлення особистості у контексті конкретної мети і за певних умов (*Енциклопедія освіти, Кремень (Гол.ред.), 2021*)

Навчання впродовж життя (англ. *Lifelong learning, LLL*) – процес навчання за будь-якими формами (формальне, неформальне, інформальне, випадкове / спонтанне, побічне), рівнями (підрівнями, циклами) та періодами (тривалістю) впродовж усього життя (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2017*)

Навчання електронне – (англ. *Electronic Learning*) – 1) система навчання, побудована за допомогою інформаційних, електронних технологій, що охоплює весь спектр дій, починаючи від підтримки процесу навчання, до доставки навчального контенту слухачам; 2) форма навчання з використанням комп'ютерних навчальних програм, тренажерів; 3) різновид дистанційного навчання, за яким учасники і організатори навчального процесу здійснюють переважно індивідуалізовану взаємодію як асинхронно, так і синхронно у часі, переважно і принципово використовуючи електронні транспортні системи доставки засобів навчання та інших інформаційних об'єктів, комп'ютерні мережі Інтернет/Інтранет, медіа навчальні засоби та інформаційно-комунікаційні технології; 4) вид самостійного навчання (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Навчання корпоративне – розглядається як форма, процес, система: 1) форма підвищення кваліфікації та розширення професійних знань і вмінь спеціалістів у рамках однієї організації для забезпечення успішного ефективного виконання її стратегічних завдань та підвищення ефективності її діяльності; 2) процес безперервного системного навчання, спрямованого на розвиток і вдосконалення професійних компетенцій, особистісних і ділових якостей працівників, організований відповідно до цілей і стратегії розвитку підприємства (фірми, компанії, корпорації); 3) система підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації та неперервного професійного розвитку персоналу, що проводиться не території організації або корпоративних навчальних центрів з метою вирішення проблем, специфічних для конкретної організації, із залученням власних або зовнішніх викладачів (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Навчання мобільне (англ. *Mobile Learning, M-learning*) – 1) підхід до навчання, при якому на основі мобільних Інтернет-пристроїв (МІП) створюється мобільне освітнє середовище, де здобувачі освіти можуть використовувати їх як засіб доступу до розміщення в Інтернеті навчальних матеріалів будь-де та будь-коли; 2) різновид електронного навчання, що здійснюється за допомогою МІП, бездротових технологій та спеціального програмного забезпечення; 3) сучасний напрям розвитку систем дистанційної освіти із застосуванням МІП; 4) різновид індивідуалізованого повсюдного навчання, що відбувається ситуативно, у довільному місці та протягом всього життя (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Навченість навчатися – здатність до організації і постійного продовження власного індивідуального та / або групового навчання. Навченість навчатися є однією з ключових компетентностей особи, що визначені Європейським Парламентом і Радою Європейського Союзу, та включає оцінювання своїх навчальних потреб, процесу та прогресу, визначення можливостей, подолання перешкод для успішного навчання, відповідну мотивацію і впевненість (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2017*)

Накопичення кредитів (англ. *Credit Accumulation*) – процес послідовного отримання кредитів за навчання в рамках освітньої програми, відповідно до вимог якої потрібно отримати певну кількість кредитів для її успішного закінчення. Кредити присвоюються і накопичуються лише тоді, коли успішне досягнення здобувачем вищої освіти визначених (очікуваних) результатів навчання підтвержене оцінюванням. Кредити можуть взаємно визнаватися між освітніми програмами в одному вищому навчальному/закладі вищої освіти, між різними закладами в межах країни або на міжнародному рівні. У будь-якому випадку лише вищий навчальний заклад/заклад вищої освіти, що присуджує кваліфікацію, визначає, які кредити, отримані в інших місцях, можуть бути зараховані як частина роботи, необхідної для присудження кваліфікації (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2017*)

Народна педагогіка – емпіричні знання і досвід народу з виховання дітей. Зберігаючись у пам'яті, ці знання й досвід передаються наступним поколінням збагаченими й оновленими. Народна педагогіка поєднує в собі народне родинознавство, народне дитинознавство, батьківську педагогіку, народну дидактику, народну деонтологію (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Наставництво – форма передачі педагогічного досвіду, складний двосторонній процес, у ході якого педагог-початківець або переведений на іншу посаду працівник практично освоює професійні прийоми під безпосереднім керівництвом педагог-майстра (наставника) (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Науково-методичний супровід – сукупність різноманітних форм, технологій, процедур, заходів, які сприяють фахівцям у подоланні труднощів упродовж педагогічної діяльності. Поняття «супровід» тлумачиться як дія зі значенням йти поруч, невтручання одного суб'єкта в діяльність іншого, поки вони не відчують потребу у взаємодії. Під супроводом розуміється спеціальний вид допомоги суб'єкту професійної діяльності, спрямований на запобігання та подолання проблем його розвитку (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Наукометричні бази даних – бібліографічні й реферативні бази даних, інструмент для відстеження цитованості наук, публікацій; пошукова система, що формує статистику для характеристики стану і динаміки показників затребуваності, активності та індексів впливу діяльності окремих вчених і дослідницьких організацій. Міжнародна практика науково метричних досліджень сьогодні найбільш часто базується на використанні двох баз даних; Web of Sciences Scopus. Вони є комерційними базами (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Науково-педагогічні працівники (англ. *Academic Staff*) – особи, які за основним місцем роботи у вищих навчальних закладах/закладах вищої освіти провадять навчальну, методичну, наукову (науково-технічну, мистецьку) та організаційну діяльність (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2017*)

Національна рамка кваліфікацій (НРК, англ. *National Qualifications Framework, NQF*) – цілісний міжнародно зрозумілий опис національної шкали кваліфікацій (у вигляді кваліфікаційних рівнів) у термінах компетентностей, через який всі кваліфікації та інші навчальні досягнення, зокрема у вищій освіті, можуть бути виражені й співвіднесені між собою в узгоджений спосіб. В Україні Національна рамка кваліфікацій затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1241 (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2017*)

Національна система кваліфікацій – це сукупність інституцій і правових норм, що регулюють формування і розвиток освітніх та професійних кваліфікацій, їх відповідність потребам суспільства і ринку праці (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Національно-патріотичне виховання дітей та учнівської молоді – комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, сім'ї, освітніх закладів, громадських організацій, інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої національно-патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до України, турботи про благо своєї нації (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Неформальна освіта (англ. *Non-formal Education*) – додаткова освіта, що доцільно організована, інституціолізована, проте не завершується наданням кваліфікації певного рівня (етапу, циклу) формальної освіти (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2017*)

Неформальне навчання (англ. *Non-formal Learning*) – додаткове інституційно організоване навчання, що не завершується наданням кваліфікації певного рівня (етапу, циклу) формальної освіти (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2017*)

О

Обдаровані учні – особи, чий потенціал значно вище середнього з однієї або декількох наведених фер: інтелектуальної, творчої, соціальної або фізичної. Для повного розвитку такого потенціалу вони потребують послуг і заходів, що зазвичай не передбачено закладами загальної середньої освіти (*UNESCO International Bureau of Education Glossary of Curriculum Terminology, 2013*)

Онлайн-навчання (англ. *Online Learning*) – процес отримання знань, навичок та компетентностей за допомогою комп'ютера або іншого пристрою, підключеного до мережі Інтернет; навчання за програмами «відкритого університету», освітні послуги якого надаються виключно в Інтернеті (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Освіта – за концепцією міжнародної стандартної класифікації освіти 2011, 2013 рр. (ЮНЕСКО, ООН), процеси, якими суспільство цілеспрямовано передає накопичені інформацію, знання, розуміння, огляди, цінності, уміння, компетентності та вчинки від покоління до покоління. Вони включають комунікацію з метою навчання/навченості. Комунікація передбачає передавання інформації повідомлень, ідей, знань, принципів тощо (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2014*)

Освіта дорослих – спрямована на реалізацію права кожної повнолітньої особи на безперервне навчання з урахуванням її особистісних потреб, пріоритетів суспільного розвитку та потреб економіки. Складниками освіти дорослих є: післядипломна освіта; професійне навчання працівників; курси перепідготовки та/або підвищення кваліфікації; безперервний професійний розвиток; будь-які інші складники, що передбачені законодавством, запропоновані суб'єктом освітньої діяльності або самостійно визначені собою (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Освіта наукового спрямування – вид спеціалізованої освіти, що базується на дослідно-орієнтованому навчанні, спрямований на поглиблене вивчення профільних предметів та набуття компетентностей, необхідних для подальшої дослідно-експериментальної, конструкторської, винахідницької діяльності. Освіта наукового спрямування здобувається на двох рівнях: базова освіта наукового спрямування здобувається у спеціалізованих закладах одночасно з базовою середньою освітою та полягає в набутті здобувачем початкових компетентностей для дослідно-експериментальної, конструкторської, винахідницької та раціоналізаторської діяльності; профільна освіта наукового спрямування здобувається у спеціалізованих закладах одночасно з повною загальною середньою освітою та орієнтована на продовження

навчання на наступних рівнях освіти (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Освітнє лідерство – нова управлінська парадигма, яка є орієнтиром і механізмом для здійснення реформ у сфері освіти в умовах сучасних суспільних трансформацій. Освітнє лідерство слід розглядати у таких трьох взаємопов'язаних аспектах: лідерство в освіті (діяльність керівників, викладачів, студентів/учнів та, як результат, освітніх закладів-лідерів); лідерство для освіти (діяльність батьків, науковців, роботодавців та інших стейкхолдерів задля розвитку освіти); лідерство освіти (діяльність держави (державна політика) щодо забезпечення пріоритетного розвитку освітньої сфери) (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2014*)

Освітні інновації – новостворені (застосовані) або вдосконалені освітні, навчальні, виховні, психолого-педагогічні та управлінські технології, методи, моделі, продукція, освітні, а також технічні рішення у галузі освіти, що істотно підвищують якість, результативність та ефективність освітньої діяльності (*Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності» від 7 листопада 2000 р. № 522*)

Освітні стандарти – стандарти, що виробляються в освітній системі для забезпечення освіти певного рівня (підрівня, етапу, циклу) і присудження відповідних освітніх (академічних) кваліфікацій (ступенів) (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2014*)

Освітні результати – те, що сприяє всебічному розвитку людини, яка володіє передбачуваними стандартом предметними і ключовими компетентностями; сформовані ключові й предметні компетентності (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Освітній процес – система науковометодичних і педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості шляхом формування та застосування її компетентностей (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Освітня галузь – структурний елемент державного стандарту освіти, що відображає певну сферу знань або їх поєднання за спорідненими об'єктами вивчення й призначений для упорядкування змісту та обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Освітня діяльність – діяльність суб'єкта освітньої діяльності, спрямована на організацію, забезпечення та реалізацію освітнього процесу у формальній та/або неформальній освіті (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Освітня діяльність у сфері фахової передвищої освіти – діяльність закладів фахової передвищої освіти, що провадиться з метою

підготовки здобувачів фахової передвищої освіти за відповідними спеціальностями на рівні фахової передвищої освіти; закладів фахової передвищої освіти іноземних держав або їх структурних підрозділів (філій), що утворюються і функціонують на території України, незалежно від виду такої діяльності (*Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності» від 30 грудня 2015 р. № 1187*)

Освітня кваліфікація – визнана закладом освіти чи іншим уповноваженим суб'єктом освітньої діяльності та засвідчена відповідним документом про освіту; сукупність встановлених стандартом освіти та здобутих особою результатів навчання (компетентностей) (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Освітня послуга – комплекс визначених законодавством, освітньою програмою та/або договором дій суб'єкта освітньої діяльності, що мають визначену вартість та спрямовані на досягнення здобувачем освіти очікуваних результатів навчання (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Освітня програма – єдиний комплекс освітніх компонентів (предметів вивчення, дисциплін, індивідуальних завдань, контрольних заходів тощо), спланованих і організованих для досягнення визначених результатів навчання (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Освітньо-професійна програма у сфері фахової передвищої освіти – єдиний комплекс освітніх компонентів (навчальних дисциплін, індивідуальних завдань, практик, контрольних заходів тощо), спрямованих на досягнення визначених результатів навчання, що дає право на отримання визначеної освітньої та професійної кваліфікації (*Закон України «Про фахову передвищу освіту», 2019*)

Особа з особливими освітніми потребами – особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Особистісно-орієнтоване виховання – новий тип виховання, що розвивається в постіндустріальному суспільстві, сутність якого полягає в подоланні суперечності між вихованням «для всіх» і вихованням «для кожного» на основі повороту до особистості, її індивідуальної свідомості, життєвого досвіду, індивідуального творчого потенціалу (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Особистісно орієнтоване навчання – організація навчання на засадах гуманізму, дитиноцентризму, принципах індивідуалізації партнерства. Виявляється у визнанні самоцінності здобувача освіти, глибокої поваги до його особистості, ставлення до нього як до свідомого і

відповідального суб'єкта навчально-виховної взаємодії з учителями і ровесниками (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Особистий електронний кабінет вступника – веб-сторінка, за допомогою якої вступник подає електронну заяву до закладу вищої освіти та контролює її статус (*Наказ Міністерства освіти і науки України «Порядок подання та розгляду заяв в електронній формі на участь у конкурсному відборі до закладів вищої освіти України в 2018 році» від 13 жовтня 2017 р. № 1378*)

Оцінка – будь-яка кількісна або якісна міра на основі визначених критеріїв, які використовуються для опису результатів оцінювання в окремій навчальній дисципліні (модулі) або цілій освітній/навчальній програмі (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2014*)

Оцінювання навчальних досягнень – процедура визначення результатів навчання здобувачів освіти. Діагностувальний складник контрольної-оцінювальної діяльності учасників освітнього процесу, пов'язаний із виявленням здобутків в оволодінні змістом предмета чи курсу, якості результатів навчання – компетентностей (знань, розуміння, умінь, цінностей, інших особистісних властивостей) які набуває та/або здатна продемонструвати особа на певному етапі навчання. Підставою для оцінювання є результати перевірки рівня навченості здобувача/-ки освіти, обсягу його/її навчальної діяльності, внутрішніх утворень (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Очна (денна, вечірня) форма здобуття освіти – спосіб організації навчання здобувачів освіти, що передбачає їх безпосередню участь в освітньому процесі (*Закон України «Про освіту», 2017*)

П

Патріотичне виховання – комплексна, системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, школи та інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової демократичної, соціальної держави (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Педагогіка (від грец. *país* – дитя і *ago* – веду) – наука про навчання та виховання підрастаючих поколінь; у наш час поняття педагогіки розширилося й охоплює сферу навчання і виховання не тільки дітей, а й людини взагалі. В системі педагогічних наук виділяються такі основні галузі: методологія педагогіки, теорія навчання, теорія виховання, теорія управління освітою, методика навчання, дошкільна педагогіка,

соціальна педагогіка, порівняльна педагогіка (*Професійне мовлення вчителя. Короткий словник термінів./ уклад.: Л.П. Ходанич, Т.В. Палькою, Ужгород, 2018*)

Педагогіка партнерства – організація освітнього процесу, в основі якої – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Основні принципи педагогіки партнерства: повага до особистості; доброзичливість і позитивне ставлення; довіра у відносинах; діалог-взаємодія-взаємоповага; розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків); принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей) (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Педагогіка співробітництва – оформилася наприкінці 80-х років ХХ ст. як рух за оновлення школи, реформування авторитарної системи. Педагогіка співробітництва становить систему методів і прийомів виховання і навчання, яка ґрунтується на принципах гуманізму й творчого підходу до розвитку особистості. Виявляється у спільній діяльності учителя та учнів, що передбачає взаєморозуміння, єдність інтересів і прагнень, метою якої є особистісний розвиток школярів. Основні положення педагогіки співробітництва: навчання без примусу; педагогіка конкретної дії; ідея перетворення пізнавальних утруднень у колективній творчій діяльності; об'єднання кількох тем навчального матеріалу в окремі блоки; використання опорних сигналів; методика «занурення»; самоаналіз (індивідуальне і колективне підбивання результатів діяльності учнів); вільний вибір (використання вчителем на свій розсуд навчального часу для кращого засвоєння матеріалу); створення інтелектуального фону навчання; методика випереджувального навчання; диференційованого навчання; постановка значущих життєвих цілей; колективна творча виховна діяльність; (самоврядування); самовизначення; ідея життєтворчості; співробітництво вчителів, залучення батьків тощо (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Педагогічна взаємодія – узгоджена діяльність учителя та учнів, спрямована на досягнення спільних освітніх цілей і результатів та вирішення важливих завдань; система синергетичної взаємодії суб'єктів освітнього процесу, що розгортається на рівні різних діяльнісних підсистем і спрямована на навчання, освіту, виховання, розвиток, формування особистості (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Педагогічна діагностика (грец. *diagnosticos* – здатний розпізнавати) 1) розділ педагогіки, що вивчає принципи і методи розпізнавання та встановлення ознак, що характеризують нормальний (або з

відхиленням від норми) перебіг педагогічного процесу та розглядає процедури встановлення діагнозу; особливий вид дослідницької діяльності педагога, що полягає у виявленні та вивченні ознак, які характеризують стан і результати процесу навчання з метою його корегування та поліпшення; 3) сукупність прийомів контролю і оцінки, спрямованих на вирішення завдань оптимізації навчального процесу, диференціації учнів, а також удосконалення освітніх програм та методів педагогічного впливу; 4) навчальна дисципліна, що ознайомлює із сукупністю методів і прийомів виявлення та вивчення стану, якісних змін і результатів навчально-виховного процесу (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Педагогічна діяльність – інтелектуальна, творча діяльність педагогічного (науково-педагогічного) працівника або самозайнятої особи формальній та/або неформальній освіті, спрямована на навчання, виховання та розвиток особистості, її загальнокультурних, громадянських та/або професійних компетентностей (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Педагогічна емпатія – співпереживання, адекватна реакція на вчинки і почуття дітей (*Професійне мовлення вчителя. Короткий словник термінів./ уклад.: Л.П. Ходанич, Т.В.Палькою, Ужгород, 2018*)

Педагогічна етика – галузь етичної науки, що досліджує основи, сутність, специфіку, особливості педагогічної моралі, обґрунтовує її принципи і їх реалізацію у сфері педагогічної праці, вивчає зміст моральної діяльності педагога загалом, моральні взаємини у педагогічному середовищі (*Професійне мовлення вчителя. Короткий словник термінів./ уклад.: Л.П. Ходанич, Т.В.Палькою, Ужгород, 2018*)

Педагогічна інновація – це новий підхід до організації освіти, пов'язаний з вимогами економічного, соціального, політичного та культурного життя народу, і реформування на цій основі її теоретико-методичних засад, концептуальних підходів, структури, створення оригінальних технологій навчання і виховання, методів управління, впровадження у практику наукових досягнень і поширення передового досвіду (*Професійне мовлення вчителя. Короткий словник термінів./ уклад.: Л.П. Ходанич, Т.В.Палькою, Ужгород, 2018*)

Педагогічна культура – складова загальної культури, яка є її відображенням і проявом. Педагогічна культура синтезує в собі особистісні властивості і особливості, є результатом накопичених знань, практичного досвіду, їх інтелектуального і емоційного сприйняття та визначає позицію педагога щодо оточуючої його дійсності, здобувачів освіти, їх діяльності (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Педагогічна майстерність – найвищий рівень педагогічної діяльності (якщо характеризувати якість результату), вияв творчої активності особистості педагога (якщо характеризувати психологічний механізм успішної діяльності). Коли ж ми прагнемо усвідомити витoki розвитку педагогічної майстерності, зрозуміти шляхи професійного самовдосконалення, доцільно сформулювати визначення цієї категорії так: педагогічна майстерність – це комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі (*Енциклопедія освіти, Кремень (Гол.ред.), 2021*)

Педагогічна освіта – передбачає підготовку особи, результатом якої є набуття компетентностей зі спеціальності (предметної спеціальності, спеціалізації), педагогіки, психології, у тому числі шляхом проходження педагогічної практики, необхідних для забезпечення процесу навчання, виховання і розвитку особистості, у тому числі осіб з особливими освітніми потребами, моніторингу педагогічної діяльності та аналізу педагогічного досвіду, проведення освітніх вимірювань, застосування освітніх технологій і методів навчання, ефективних способів взаємодії всіх учасників освітнього процесу (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Педагогічна ситуація – суперечність між педагогічною метою і можливістю її досягти (*Професійне мовлення вчителя. Короткий словник термінів./ уклад.: Л.П. Ходанич, Т.В.Палькою, Ужгород, 2018*)

Педагогічна стратегія – найвищий рівень перспективної теоретичної розробки головних напрямків педагогічної діяльності, що реалізований у професійних уміннях і забезпечує успіх тактики педагогічної діяльності (*Словник базових понять з курсу «Педагогіка»: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів: вид. 2. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2014*)

Педагогічна творчість – прийняття і здійснення педагогом оптимальних нестандартних рішень у змінних умовах навчально-виховного процесу (*Малімон Л.К., Гончарук С.В. Основи педмайстерності : глосарій : метод. рекомендації для студ. ф-ту іноз філол. Луцьк: Вежа-Друк, 2022*)

Педагогічна техніка – елемент педагогічної технології; комплекс загальнопедагогічних і психологічних умінь педагога, що забезпечує володіння ним власним психофізіологічним станом, настроєм, емоціями, тілом, мовою й організацією педагогічно доцільного спілкування. Виокремлюють вербальні (голос, дикція, інтонація, темпоритм тощо), невербальні (міміка, пластика, артикуляція, жести, експресивне забарвлення пластики та ін.), соціальноперцептивні (сприйняття, увага, спостережливість, уява тощо) уміння та володіння емоційним станом (зняття психічного напруження, саморегуляція,

релаксація, аутотренінг, самонавіювання, створення творчого самопочуття) (Малімон Л.К., Гончарук С.В. *Основи педмайстерності: глосарій: метод. рекомендації для студ. ф-ту іноз філол. Луцьк: Вежа-Друк, 2022*)

Педагогічна технологія – сукупність засобів і прийомів, форм взаємодії вчителя й учня, яка забезпечує ефективність функціонування педагогічної системи й досягнення поставленої педагогічної мети; динамічна, оперативно суттєва характеристика процесу, котрий здійснюється у педагогічній системі (*Професійне мовлення вчителя. Короткий словник термінів./ уклад.: Л.П. Ходанич, Т.В. Палькою, Ужгород, 2018*)

Педагогічне тестування – у широкому розумінні – спосіб одержання інформації про певний об'єкт і його характеристики шляхом випробувань; у вузькому, педагогічному розумінні – метод оцінювання результатів навчання здобувачів освіти за допомогою тесту (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Педагогічний досвід – узагальнена цілісна характеристика виконання педагогічними працівниками завдань, вирішення проблем на основі інноваційних ідей, осмислення і трактування педагогічних явищ, що відображає стійкі закономірності, способи, умови та особистісні особливості отримання тих чи інших результатів в освітньому процесі (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Педагогічний експеримент – комплексний дослідницький метод, суть якого полягає в дослідженні педагогічних явищ у спеціально створених умовах (*Професійне мовлення вчителя. Короткий словник термінів./ уклад.: Л.П. Ходанич, Т.В. Палькою, Ужгород, 2018*)

Педагогічний колектив – один із різновидів малої соціальної групи, що характеризується найвищим рівнем її розвитку і функціонує в закладах освіти на підґрунті усвідомлення їх працівниками єдності професійних потреб і інтересів, розробленої інноваційної ідеології й політики випереджувального поступу цих навчально-виховних установ, і в якому особистісні стосунки опосередковуються внутрішньо прийнятими усіма на особистісному рівні ціннісно-смысловим потенціалом спільної педагогічної діяльності, її суспільно детермінованими емоційно-пережитими і осмисленими загальними програмними цілями, адекватним змістом освіти і виховання (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Педагогічний контроль – у широкому розумінні – система педагогічних заходів, здійснюваних у освітньому процесі й спрямованих на визначення якісно-кількісних характеристик результатів його впровадження (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Педагогічні працівники – особи, які за основним місцем роботи у закладах вищої освіти провадять навчальну, методичну та організаційну діяльність (*Закон України «Про вищу освіту», 2014*)

Педагогічний патронаж – це спосіб організації освітнього процесу педагогічними працівниками, що передбачає забезпечення ними засвоєння освітньої програми здобувачем освіти, який за психофізичним станом або з інших причин, визначених законодавством, зокрема з метою забезпечення доступності здобуття освіти, потребує такої форми (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Педагогічний процес – спеціально організована, динамічна взаємодія педагога й дітей, спрямована на забезпечення їхнього навчання, виховання, розвитку (*Словник термінів і понять сучасної освіти, Михайлової, Л.М. (за заг. ред). Северодонецьк, 2020*)

Педагогічне спостереження – спеціально організоване, цілеспрямоване, систематичне та планомірне сприйняття досліджуваного об'єкта в природних умовах повсякденного життя (*Професійне мовлення вчителя. Короткий словник термінів, Ходанич, Л.П., Палькою, Т.В. (уклад), Ужгород, 2018*)

Перевернене навчання, або перевернений клас (англ. *flipped*) – одна з моделей освітньої технології змішаного навчання, за яким основне засвоєння нового навчального матеріалу учнями відбувається вдома, а час аудиторної роботи виділяється на виконання завдань, вправ, проведення лабораторних і практичних досліджень, індивідуальні консультації вчителя (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Перевиховання – переорієнтація цінностей, зміна мотивів, інтересів, цілей, установок, норм поведінки. Процес перевиховання передбачає: встановлення ключових відхилень у розвитку особистості; визначення шляхів і засобів, здатних змінити стереотипи поведінки, що склалися; розробку системи вимог і контролю, механізмів заохочення і стимулювання (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Періодичне видання – серіальне видання, що виходить через певні рівні проміжки часу та має заздалегідь визначену постійну щорічну кількість нумерованих (датованих) випусків й однакову назву. Періодичне видання може бути щоденним, щотижневим, щомісячним, щоквартальним, щорічним тощо (*Національний стандарт України. Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять. ДСТУ 017:2015, 2016*)

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти – рівень вищої освіти, що відповідає сьомому рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою теоретичних знань та практичних умінь і

навичок, достатніх для успішного виконання професійних обов'язків за обраною спеціальністю (*Закон України «Про вищу освіту», 2014*)

Підвищення кваліфікації – набуття особою нових та/або вдосконалення раніше набутих компетентностей у межах професійної діяльності або галузі знань (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Підручник – навчальне видання, що містить у повному обсязі систематизований виклад навчальної дисципліни, відповідає навчальній програмі та має відповідний, офіційно наданий гриф (*Національний стандарт України. Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять. ДСТУ 3017:2015, 2016*)

Підсумковий контроль – перевірка й оцінювання засвоєних знань, умінь і навичок, що здійснюється наприкінці хронологічного або тематичного етапу навчання (*Професійне мовлення вчителя. Короткий словник термінів. /уклад.: Л.П. Ходанич, Т.В. Палькою, Ужгород, 2018*)

Післядипломна педагогічна освіта – освіта дорослих, що передбачає організоване й систематичне навчання дипломованих фахівців у сфері освіти для подолання розриву між здобутою ними у вищих навчальних закладах професійною підготовкою, набутим практичним досвідом і новими вимогами, зумовленими змінами, що відбуваються в науці й суспільстві (*Професійне мовлення вчителя. Короткий словник термінів. /уклад.: Л.П. Ходанич, Т.В. Палькою, Ужгород, 2018*)

Портфоліо – це накопичувальна система оцінювання, що передбачає формування умінь учнів ставити цілі, планувати і організовувати власну навчальну діяльність; накопичення різних видів робіт, які засвідчують рух в індивідуальному розвитку; активну участь в інтеграції кількісних і якісних оцінок; підвищення ролі самооцінки (*Козинець, І.І., Шабанова, Ю.О. (2021). Словник новітніх освітянських термінів і понять. М-во освіти і науки України, Нац. техн. ун-т «Дніпровська політехніка». – Дніпро: НТУ «ДП»*)

Портфоліо педагога – опис у довільній формі освітніх та професійних здобутків педагога, який містить відомості про основні етапи навчання, професійного вдосконалення, включно з досягнутими результатами, інформацію про участь у проєктах, публікації, методичні розробки тощо. У портфоліо зазначаються основні напрями та завдання подальшого професійного вдосконалення, можуть міститись копії відповідних документів. Портфоліо розміщується на офіційному вебсайті закладу освіти, у якому працює педагог, у відкритому доступі або на вебсайті засновника закладу освіти (*Словник термінів і понять сучасної освіти. Михайлової, Л.М. (За заг. ред). Сєвєродонецьк, 2020*)

Повна загальна середня освіта – освіта, метою якої є всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Посібник навчальний – навчальна книга, в якій розкрито зміст навчального матеріалу, що не завжди відповідає вимогам чинної програми, а виходить за її межі, визначено додаткові завдання, спрямовані на розширення пізнавальних інтересів учнів, розвиток їхньої самостійної пізнавальної діяльності (*Професійне мовлення вчителя. Короткий словник термінів./ уклад.: Л.П. Ходанич, Т.В. Палькою, Ужгород, 2018*)

Послуга освітня – комплекс визначених законодавством, освітньою програмою та/або договором дій суб'єкта освітньої діяльності, що мають певну вартість та спрямовані на досягнення здобувачем освіти очікуваних результатів навчання (*Словник термінів і понять сучасної освіти. Михайлової, Л.М. (За заг. Ред). Сєвєродонецьк, 2020*)

Пояснювальна записка – 1) документ особистого характеру, в якому пояснюються певні дії особи (найчастіше – порушення дисципліни, невиконання роботи), що пишеться працівником на вимогу адміністрації; 2) вступна частина іншого документа (плану, програми, проєкту тощо), де обґрунтовується мета його створення, структура, зміст, термін дії, функціональне призначення, актуальність і новизна (*Професійне мовлення вчителя. Короткий словник термінів./ уклад.: Л.П. Ходанич, Т.В. Палькою, Ужгород, 2018*)

Плагіат академічний – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) (*Професійне мовлення вчителя. Короткий словник термінів./ уклад.: Л.П. Ходанич, Т.В. Палькою, Ужгород, 2018*)

Практикум – навчальний посібник, що містить сукупність практичних завдань і (або) вправ із певної навчальної дисципліни, які сприяють засвоюванню набутих знань, умінь і навичок. До практикумів належать збірники задач і вправ, тестові завдання, збірники текстів диктантів і переказів, інструкції до лабораторних і практичних робіт тощо (*Національний стандарт України. Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять. ДСТУ 3017:2015,2016*)

Практична підготовка – обов'язковий компонент освітньо-професійної програми для здобуття кваліфікаційного рівня і має на меті

набуття студентом професійних навичок та вмінь (*Словник новітніх освітянських термінів і понять: довід. видання / І.І. Козинець, Ю.О. Шабанова; М-во освіти і науки України, Нац. техн. ун-т «Дніпровська політехніка». – Дніпро: НТУ «ДП», 2021*)

Практичний посібник – виробничо-практичне видання, що містить опис технології практичної діяльності, призначене для оволодіння якою-небудь професією, знаннями, навичками та (або) підвищення фахової кваліфікації й майстерності. До практичних посібників належить самовчитель (*Національний стандарт України. Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять. ДСТУ 3017:2015, 2016*)

Прийом виховання – складова методу, що визначає шлях реалізації його вимог (*Професійне мовлення вчителя. Короткий словник термінів./ уклад.: Л.П. Ходанич, Т.В. Палькою, Ужгород, 2018*)

Прийом навчання – складова методу, певні разові дії, спрямовані на реалізацію його вимог (*Професійне мовлення вчителя. Короткий словник термінів./ уклад.: Л.П. Ходанич, Т.В. Палькою, Ужгород, 2018*)

Приклад – метод виховання, який передбачає організацію взірця для наслідування з метою оптимізації процесу соціального успадкування (*Професійне мовлення вчителя. Короткий словник термінів./ уклад.: Л.П. Ходанич, Т.В. Палькою, Ужгород, 2018*)

Принципи виховання – вихідні положення, що впливають із закономірностей виховання і визначають загальне спрямування виховного процесу, основні вимоги до його змісту, методики і організації. Принципи виховання – система вимог, що охоплює всі сторони процесу виховання і відображає результати узагальнення досвіду виховної практики (*Словник базових понять з курсу «Педагогіка»: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів: вид. 2-ге, доп. і перероб. // Укладач О.Є. Антонова. – Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2014*)

Принципи навчання – основні положення, що визначають систему вимог до змісту, організації та методики навчання: систематичність, наочність, доступність, зв'язок із практикою та життям, науковість, індивідуальний підхід у навчанні, врахування вікових особливостей та соціального досвіду, активність та інші (*Словник базових понять з курсу «Педагогіка»: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів: вид. 2-ге, доп. і перероб. // Укладач О.Є. Антонова. – Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2014*)

Присудження ступеня/кваліфікація – акт надання студентові певного академічного ступення/кваліфікації за результатами успішного виконання відповідної освітньої програми (*Словник новітніх*

освітянських термінів і понять : довід. видання / І.І. Козинець, Ю.О. Шабанова; М-во освіти і науки України, Нац. техн. ун-т «Дніпровська політехніка». – Дніпро: НТУ «ДП», 2021)

Програма освітня – єдиний комплекс освітніх компонентів (предметів вивчення, дисциплін, індивідуальних завдань, контрольних заходів тощо), спланованих та організованих для досягнення визначених результатів навчання (*Словник термінів і понять сучасної освіти. Михайлової, Л.М. (За заг. ред). Сєвєродонецьк, 2020*)

Програмні компетентності – найбільш важливі компетентності, що визначають специфіку та включаються в Профіль програми (*Словник новітніх освітянських термінів і понять : довід. видання / І.І. Козинець, Ю.О. Шабанова; М-во освіти і науки України, Нац. техн. ун-т «Дніпровська політехніка». – Дніпро: НТУ «ДП», 2021*)

Програмні результати навчання – узгоджений набір 15-20 тверджень, які виражають, що студент повинен знати, розуміти та бути здатним виконувати після успішного завершення освітньої програми (*Словник новітніх освітянських термінів і понять : довід. видання / І.І. Козинець, Ю.О. Шабанова; М-во освіти і науки України, Нац. техн. ун-т «Дніпровська політехніка». – Дніпро: НТУ «ДП», 2021*)

Проектна група – визначена наказом керівника закладу освіти група педагогічних, науково-педагогічних та/або наукових працівників, які відповідальні за започаткування освітньої діяльності за спеціальністю на певному рівні вищої освіти, фахової передвищої освіти та у сфері післядипломної освіти для осіб з вищою освітою і відповідають кваліфікаційним вимогам, визначеним Ліцензійними умовами провадження освітньої діяльності (*Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності» від 30 грудня 2015 р. № 1187*)

Протокол – документ, у якому фіксуються хід і результати роботи нарад, засідань, відображаються виступи з питань, що розглядаються, а також рішення, прийняті в результаті обговорення (*Професійне мовлення вчителя. Короткий словник термінів./ уклад.: Л.П. Ходанич, Т.В. Палькою, Ужгород, 2018*)

Психолого-педагогічні послуги – комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку особи з особливими освітніми потребами, що передбачені індивідуальною програмою розвитку та надаються педагогічними працівниками закладів освіти, інклюзивно-ресурсних центрів, іншими фахівцями (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Професійна військова освіта – спеціалізована освіта військового спрямування, яка здобувається за освітніми програмами на відповідних

рівнях військової освіти з метою вдосконалення професійного рівня військового фахівця та набуття фахових компетентностей, що забезпечують виконання службових (бойових) функцій (*Закон України «Про освіту»*, 2017)

Професійна кар'єра – по життєвий процес вибору, набуття особою певної професії і самореалізації в ній, якому притаманна його незавершеність у плані безперервної професіоналізації особистості впродовж всього активного трудового життя, що передбачає постійне підвищення її фахового рівня, а часом і зміну професії (*Енциклопедія освіти, Кремень (Гол.ред.)*, 2021)

Професійна кваліфікація – визнана кваліфікаційним центром, суб'єктом освітньої діяльності, іншим уповноваженим суб'єктом та засвідчена відповідним документом стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей (результатів навчання), що дозволяють виконувати певний вид роботи або здійснювати професійну діяльність (*Закон України «Про освіту»*, 2017)

Професійна компетентність – складне інтегративне особистісне утворення, що формується у процесі здобуття професійної освіти, безперервно розвивається у професійній діяльності і визначає здатність особи застосовувати спеціальні знання, уміння, навички, виявляти відповідні суб'єктні та професійно важливі якості для виконання комплексу складних виробничих завдань, обов'язків, навчання, професійного та особистісного розвитку (*Енциклопедія освіти, Кремень (Гол.ред.)*, 2021)

Професійна компетентність педагогічного працівника закладу фахової передвищої освіти – інтегративна властивість особистості, що виявляється в педагогічній діяльності, поведінці та вчинках фахівця і зумовлює його готовність і здатність кваліфіковано виконувати свої трудові функції за рахунок збалансованого поєднання комплексу методологічних, психолого-педагогічних, методичних, організаційних, предметно-галузевих (спеціальних), екологічних, правових та ін. знань, умінь навчально-методичної роботи, навичок виховання і розвитку особистості студентів, необхідних педагогічних здібностей, морально-етичних цінностей і професійних якостей (творче ставлення до освітньої діяльності; розумна любов до студентів; наполегливість і цілеспрямованість; відповідальність; витримка; самовладання; толерантність, доброта; педагогічна спостережливість і уважність; досконале володіння мовою і мисленням; натхнення та інтуїція; оптимізм; педагогічний такт; здоров'я і зовнішній вигляд та ін.) та зумовлює достатні рівні вихованості і навченості здобувачів фахової передвищої освіти (*Тітова, Лузан, Пащенко, Мося, Остапенко, & Ямковий*, 2023)

Професійна мобільність (від фр. *mobile* і лат. *mobilis* – рухливість, здатність до швидкого пересування і дій). Складне, багатоаспектне, міжнародне поняття, що активно використовується у соціологічних, економічних науках, соціальній та професійній педагогіці, загальній та соціальній психології. Характеризує здатність людини до швидкої адаптації до змін на ринку праці, змін професійних потреб в умовах стрімких техніко-технологічних змін сучасності (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Професійна (професійно-технічна) освіта – освіта, метою якої є формування і розвиток професійних компетентностей особи, необхідних для професійної діяльності за певною професією у відповідній галузі, забезпечення її конкурентоздатності на ринку праці та мобільності і перспектив кар’єрного зростання впродовж життя. Професійна (професійно-технічна) освіта здобувається на основі базової або повної загальної середньої освіти. Здобуття професійної (професійно-технічної) освіти на основі базової середньої освіти здійснюється з одночасним здобуттям профільної середньої освіти та отриманням відповідного документа про повну загальну середню освіту (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Професійна педагогіка – наука про загальні та специфічні закони, закономірності, принципи та умови, особливості освіти, навчання, учіння і виховання професіонала (кваліфікованого робітника, інженера, вчителя, лікаря та ін. фахівців). Професійна педагогіка вивчає закономірності і закони навчання людини професії і формування професійно і соціально важливих якостей особистості окремих працівників і виробничого персоналу в цілому для різних секторів економіки (галузей промисловості, сільського господарства та сфери послуг), їхніх професійних компетенцій з урахуванням сучасних і перспективних вимог ринкової економіки (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Професійне (професійно-технічне) навчання – складник професійної (професійно-технічної) освіти. Професійне (професійно-технічне) навчання передбачає формування і розвиток професійних компетентностей особи, необхідних для професійної діяльності за певною професією у відповідній галузі, забезпечення її конкурентоздатності на ринку праці та мобільності, перспектив її кар’єрного зростання протягом життя (*Словник термінів і понять сучасної освіти. Михайлової, Л.М. (За заг. Ред). Сєверодонецьк, 2020*)

Професійне вигорання – синдром емоційного виснаження, деперсоналізації (втрата індивідуальності, відокремленості від інших) і зниження особистих досягнень, що може виникнути у працівників, робота яких пов’язана з постійним контролем, психічною напруженістю і подоланням духовних бар’єрів, стресами,

непередбачуваністю (*Професійне мовлення вчителя. Короткий словник термінів./ уклад.: Л.П. Ходанич, Т.В. Палькою, Ужгород, 2018*)

Професійний коледж (коледж) культурологічного або мистецького спрямування – заклад спеціалізованої освіти, який забезпечує здобуття професійної мистецької освіти (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Професійний коледж (коледж) спортивного профілю – заклад спеціалізованої освіти спортивного профілю (заклад із специфічними умовами навчання) (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Професійний стандарт – затвержені в установленому порядку вимоги до компетентностей працівників, що слугують основою для формування професійних кваліфікацій. Професійні стандарти можуть розроблятися роботодавцями, їх організаціями та об'єднаннями, органами державної влади, науковими установами, галузевими радами, громадськими об'єднаннями, іншими зацікавленими суб'єктами. Порядок розроблення, введення в дію та перегляду професійних стандартів затверджується Кабінетом Міністрів України за поданням Національного агентства кваліфікацій (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Професійні якості – особливі динамічні риси особистості, окремі психічні і психомоторні властивості (виражені рівнем розвитку відповідних психічних і психомоторних процесів), а також фізичні якості, які відповідають вимогам певної професії і сприяють успішному оволодінню нею (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Професіограма – опис вимог, соціально-психологічних і фізичних особистісних якостей, які висуває певна професія (*Професійне мовлення вчителя. Короткий словник термінів./ уклад.: Л.П. Ходанич, Т.В. Палькою, Ужгород, 2018*)

Професіоналізм – інтегративна якісна характеристика суб'єкта праці, яка забезпечує систематичне, ефективне і надійне виконання складної діяльності в найрізноманітніших умовах та відображає високий рівень розвиненості професійно важливих й особистісно-ділових якостей (креативності, суб'єктності, мотиваційної сфери і ціннісних орієнтацій, зорієнтованих на прогресивний розвиток фахівця) (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Професія – сукупність подібних видів робіт/занять, що передбачає відповідну підготовку та здобуття певних кваліфікацій (*Наказ Міністерства соціальної політики України «Про затвердження «Методики розроблення професійних стандартів» від 22 січня 2018 р. № 74*)

Професія, для якої запроваджено додаткове регулювання – вид професійної діяльності, доступ до якого, окрім наявності освіти відповідного рівня та спеціальності, визначається законом або міжнародним договором (*Закон України «Про фахову передвищу освіту», 2019*)

Профіль програми – документ європейського зразка, створений для представлення в усталеній формі основної інформації про освітню програму. Дозволяє точно позиціонувати освітню програму серед інших, співвіднести з тематикою наукових досліджень, чим полегшити її розуміння всіма основними зацікавленими особами/стейкхолдерами: студентами, роботодавцями, дослідниками, викладачами, агенціями забезпечення якості тощо. Визначає предметну галузь, до якої належить дана освітня програма, її освітній рівень та специфічні особливості даної програми, які відрізняють її від інших подібних програм. Може бути самодостатнім документом або частиною Додатку до диплома (обсягом до 2 сторінок) (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2014*)

Профорієнтація – це науково обґрунтована система соціально-економічних, психологічних, виробничо-технічних та індивідуальних заходів, що спрямовані на надання допомоги учням у професійному самовизначенні згідно з особистісними здібностями, можливостями, покликаннями та у розрахунку з потребами суспільства (*Малімон Л.К., Гончарук С.В. Основи педмайстерності: глосарій: метод. рекомендації для студ. ф-ту іноз. філол. Луцьк: Вежа-Друк, 2022*)

Процедура зовнішнього оцінювання – комплекс організаційних та технологічних заходів, що забезпечують проведення зовнішнього оцінювання в пункті ЗНО (*Словник новітніх освітянських термінів і понять : довід. видання / І.І. Козинець, Ю.О. Шабанова; М-во освіти і науки України, Нац. техн. ун-т «Дніпровська політехніка». – Дніпро: НТУ «ДП», 2021*)

Психологічна компетентність учителя – органічна складова педагогічної майстерності; в актуальному стані виступає необхідною умовою ефективної взаємодії всіх учасників виховного процесу, професійної самореалізації педагога та досягнення навчально-виховних цілей з огляду на продуктивне використання психологічних знань в інтересах розвитку здібностей учнів і прилучення їх до духовних цінностей (*Енциклопедія освіти, Кремій (Гол.ред.), 2021*)

Р

Регіональне замовлення у сфері фахової передвищої освіти – засіб задоволення потреб економіки держави, регіону та суспільства у кваліфікованих кадрах, забезпечення конституційного права громадян

на освіту шляхом укладання регіональним замовником (обласною, Київською, Севастопольською міськими державними адміністраціями) із закладом фахової передвищої освіти регіонального контракту на підготовку фахівців освітньо-професійного ступеня фахового молодшого бакалавра та/або бакалавра (*Закон України «Про фахову передвищу освіту», 2019*)

Регульована професія – професія, практика якої регулюється певним чином законодавством або адміністративними правилами. Професія може бути регульованою в одній країні та не регулюватися в іншій (*Паризьке комюніке, 2018*)

Реєстр академічних текстів – електронна база даних, яка містить інформацію про академічні тексти (у тому числі повний бібліографічний опис та анотацію), які зберігаються у Національному репозитарії академічних текстів, а також оприлюднені в паперовій або електронній формі (з посиланням на місце зберігання) (*Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Регламенту роботи Національного репозитарію академічних текстів» від 4 липня 2018 р. № 707*)

Результати навчання – знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, набуті у процесі навчання, виховання та розвитку, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Рівень освіти – завершений етап освіти, що характеризується рівнем складності освітньої програми, сукупністю компетентностей, які визначені, як правило, стандартом освіти та відповідають певному рівню Національної рамки кваліфікацій. Рівнями освіти є:

- дошкільна освіта, яка відповідає нульовому рівню Національної рамки кваліфікацій;
- початкова освіта, яка відповідає першому рівню Національної рамки кваліфікацій;
- базова середня освіта, яка відповідає другому рівню Національної рамки кваліфікацій;
- профільна середня освіта, яка відповідає третьому рівню Національної рамки кваліфікацій;
- перший (початковий) рівень професійної (професійно-технічної) освіти, який відповідає другому рівню Національної рамки кваліфікацій;
- другий (базовий) рівень професійної (професійно-технічної) освіти, який відповідає третьому рівню Національної рамки кваліфікацій;
- третій (вищий) рівень професійної (професійно-технічної) освіти, який відповідає четвертому рівню Національної рамки кваліфікацій;

- фахова передвища освіта, яка відповідає п'ятому рівню Національної рамки кваліфікацій;
- початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти, який відповідає шостому рівню Національної рамки кваліфікацій;
- перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, який відповідає сьомому рівню Національної рамки кваліфікацій;
- другий (магістерський) рівень вищої освіти, який відповідає восьмому рівню Національної рамки кваліфікацій;
- третій (освітньо-науковий/освітньо-творчий) рівень вищої освіти, який відповідає дев'ятому рівню Національної рамки кваліфікацій;
- науковий рівень вищої освіти, який відповідає десятому рівню Національної рамки кваліфікацій (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Робочий час науково-педагогічного працівника – час виконання ним навчальної, методичної, наукової, організаційної роботи. Конкретний перелік та обсяг видів робіт науково-педагогічного працівника встановлюються трудовим договором відповідно до законодавства. Норми педагогічного (навчального) навантаження науково-педагогічних працівників на одну ставку встановлюються спеціальними законами (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Робочий час педагогічного працівника – час виконання ним навчальної, виховної, методичної, організаційної роботи та іншої педагогічної діяльності, передбаченої трудовим договором. Конкретний перелік та обсяг видів робіт педагогічного працівника встановлюються трудовим договором відповідно до законодавства. Норми педагогічного (навчального) навантаження педагогічних працівників на одну ставку встановлюються спеціальними законами (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Розвивальне навчання – спрямованість мети, принципів, змісті, організаційно-методичного забезпечення освітнього процесу на досягнення найбільшої ефективності розвитку пізнавальних можливостей школярів: сприймання, мислення, пам'яті, уяви, творчих здібностей у різних видах діяльності (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Розробники професійних стандартів – роботодавці, їхні організації та об'єднання, галузеві (міжгалузеві) ради, професійні асоціації, центральні органи виконавчої влади, наукові установи, інші заінтересовані суб'єкти (*Наказ Міністерства соціальної політики України «Про затвердження «Методики розроблення професійних стандартів» від 22 січня 2018 р. № 74*)

Розуміння – теоретичний (концептуальний) рівень опанування знань/навчальної інформації, що дає змогу не лише фактично знати, що, де і коли відбувається та відтворювати/перераховувати відомі факти, а

й інтерпретувати інформацію та пояснювати, чому і як відбувається/здійснюється те чи інше явище (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2014*)

Розумове виховання – цілеспрямований виховний вплив педагога на розвиток у дітей та підлітків мислення, творчих здібностей і формування наукового світогляду. Основою розумового виховання є розвиток інтелектуальних здібностей особистості, які визначають ступінь операційного засвоєння нових знань та їх творчого застосування у предметно-перетворювальній діяльності (*Енциклопедія освіти, Кремень (Гол.ред.), 2021*)

Рольова гра – групова форма навчання, у процесі якої використовується рольова структура ведення заняття, тобто набір ролей, які регламентують діяльність і поведінку учнів (*Енциклопедія освіти, Кремень (Гол.ред.), 2021*)

С

Самовиховання – усвідомлена діяльність людини, що спрямована на зміну конституційних характеристик власної суб'єктності. Сутність її полягає у подоланні особистістю власних негативних якостей та рис, виробленні й подальшому культивуванні гідних якостей та рис відповідно до певного ідеального образу, що постає в якості досяжної мети (*Енциклопедія освіти, Кремень (Гол.ред.), 2021*)

Самоплагіат – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Саморозвиток – процес цілеспрямованого впливу особистості на себе з метою вироблення чи шліфування фізичних і моральних якостей, сутнісних сил, духовної сфери, активізації здібностей, нахилів та формування необхідних для життєдіяльності, а також самореалізації нових знань, умінь і навичок (*Енциклопедія освіти, Кремень (Гол.ред.), 2021*)

Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір – документ, що засвідчує авторство (авторське право) на оприлюднений чи не оприлюднений твір, а також факт і дату оприлюднення твору (за наявності) (*Постанова Кабінету Міністрів України «Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на тві» від 27 грудня 2001 р. № 1756*)

Світогляд – система поглядів на об'єктивний світ і місце в ньому людини, на ставлення людини до навколишньої дійсності і самої себе, а також обумовлені цими поглядами основні життєві позиції людей, їх переконання, ідеали, принципи пізнання і діяльності, ціннісні орієнтації (*Енциклопедія освіти, Кремень (Гол.ред.), 2021*)

Серіальне видання – видання, що виходить упродовж часу, тривалість якого заздалегідь не встановлено, здебільшого нумерованими та (або) датованими випусками (томами), які мають однакову (спільну) назву, однотипне оформлення та не повторюються за змістом. Серіальними виданнями є періодичне, продовжуване та серійне видання (*Національний стандарт України. Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять. ДСТУ 3017:2015, 2016*)

Сертифікація педагогічних працівників – зовнішнє оцінювання професійних компетентностей педагогічного працівника (у тому числі з педагогіки та психології, практичних вмінь застосування сучасних методів і технологій навчання), що здійснюється шляхом незалежного тестування самооцінювання та вивчення практичного досвіду роботи. Формування та забезпечення функціонування системи сертифікації педагогічних працівників здійснює центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки. Процедуру сертифікації педагогічних працівників здійснюють спеціально уповноважені державою установи, положення про які затверджує Кабінет Міністрів України. За результатами успішного проходження сертифікації педагогічному працівнику видається сертифікат, який є дійсним упродовж трьох років. Успішне проходження сертифікації зараховується як проходження атестації педагогічним працівником (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Система забезпечення якості освіти – має за мету гарантування якості освіти; формування довіри суспільства до системи та закладів освіти, організування освіти; постійне та послідовне підвищення якості освіти; допомогу закладам освіти та іншим суб'єктам освітньої діяльності у підвищенні якості освіти. Складовими системи забезпечення якості освіти є: система забезпечення якості в закладах освіти (внутрішня система забезпечення якості освіти); система зовнішнього забезпечення якості освіти; система забезпечення якості в діяльності органів управління та установ, що здійснюють зовнішнє забезпечення якості освіти (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Система зовнішнього забезпечення якості освіти – може включати: 1) інструменти, процедури та заходи забезпечення і підвищення якості освіти, зокрема: стандартизацію; ліцензування освітньої діяльності; акредитацію освітніх програм; інституційну акредитацію; громадську акредитацію закладів освіти; зовнішнє незалежне оцінювання результатів навчання; інституційний аудит; моніторинг якості освіти; атестацію педагогічних працівників; сертифікацію педагогічних працівників; громадський нагляд; інші інструменти, процедури і заходи, що визначаються спеціальними законами; 2) визначені цим Законом і спеціальними законами органи і установи, що відповідають

за забезпечення якості освіти, та спеціально уповноважені державою установи, що проводять зовнішнє незалежне оцінювання; 3) незалежні установи оцінювання та забезпечення якості освіти (*Закон України «Про освіту»*, 2017)

Система освіти – сукупність складників освіти, рівнів і ступенів освіти, кваліфікацій, освітніх програм, стандартів освіти, ліцензійних умов, закладів освіти та інших суб'єктів освітньої діяльності, учасників освітнього процесу, органів управління сфері освіти, а також нормативно-правових актів, що регулюють відносини між ними (*Закон України «Про освіту»*, 2017)

Ситуаційний метод навчання – (кейс-метод, від англ. *case-study*) заснований на опрацюванні студентами й учнями реальної життєвої ситуації. Був уперше застосований під час викладання управлінських дисциплін у Харвардській бізнес-школі на початку ХХ ст. Під терміном «ситуація» або «кейс» розуміється стислий письмовий опис, що подає деталі ситуації та ілюструє їх суперечливість, розмитість, неясність, щоб дати учням, студентам можливість висувати аргументи і дискутувати. Він не лише відображає проблему, але водночас й актуалізує певний комплекс знань, умінь, навичок, необхідний для її розв'язання (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.)*, 2021)

Сімейна (домашня) форма здобуття освіти – спосіб організації освітнього процесу дітей самостійно їхніми батьками для здобуття формальної (дошкільної, повної загальної середньої) та/або неформальної освіти. Відповідальність за здобуття освіти дітьми на рівні не нижче стандартів освіти несуть батьки. Оцінювання результатів навчання та присудження освітніх кваліфікацій здійснюються відповідно до законодавства (*Закон України «Про освіту»*, 2017)

Складники системи освіти – дошкільна освіта; повна загальна середня освіта; позашкільна освіта; спеціалізована освіта; професійна (професійно-технічна) освіта; фахова передвища освіта; вища освіта; освіта дорослих, у тому числі післядипломна освіта (*Закон України «Про освіту»*, 2017)

Соціальна група – певна спільність людей, що мають загальні природні і соціальні ознаки та об'єднані спільними інтересами, цінностями, нормами і традиціями, системою певних відносин, які регулюються формальними і неформальними соціальними інститутами (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.)*, 2021)

Спеціалізація – складова спеціальності, що визначається закладом фахової передвищої освіти та передбачає профільну спеціалізовану освітньо-професійну програму підготовки здобувачів фахової передвищої освіти (*Закон України «Про фахову передвищу освіту»*, 2019)

Спеціалізована освіта – освіта мистецького, спортивного, військового чи наукового спрямування, яка може здобуватися в рамках формальної, неформальної, інформальної освіти, спрямована на здобуття компетентностей у відповідній сфері професійної діяльності під час навчання у безперервному інтегрованому освітньому процесі на кількох або всіх рівнях освіти та потребує раннього виявлення і розвитку індивідуальних здібностей (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Спеціальність – гармонізована з Міжнародною стандартною класифікацією освіти предметна галузь освіти і науки, яка об'єднує споріднені освітні програми, що передбачають спільні вимоги до компетентностей і результатів навчання випускників (*Закон України «Про вищу освіту», 2014*)

Списування – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Спортивна освіта – освіта, що передбачає засвоєння освітньої програми з відповідного виду спорту з метою набуття комплексу професійних компетентностей у галузі фізичної культури і спорту, формування та розвитку індивідуальних здібностей особи, поглибленого оволодіння спеціалізацією в обраному виді спорту та здобувається одночасно із середньою, професійною (професійно-технічною), фаховою передвищою чи вищою освітою (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Стаж педагогічний – являє собою сумарну тривалість трудової діяльності працівників у освітніх закладах на посадах, пов'язаних з навчальним процесом. Його правильний підрахунок набуває особливого значення у зв'язку з тим, що сума, яку педагогічні і науково-педагогічні працівники отримують за свою роботу, зростає пропорційно тривалості педагогічного стажу – адже для таких працівників чинним законодавством передбачені щомісячні надбавки за вислугу років (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Стажування – набуття особою практичного досвіду виконання завдань та обов'язків у певній професійній діяльності або галузі знань (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Стандарт освіти – визначає: вимоги до обов'язкових компетентностей та результатів навчання здобувача освіти відповідного рівня; загальний обсяг навчального навантаження здобувачів освіти; інші складники, передбачені спеціальними законами. Стандарти освіти розробляються відповідно до Національної рамки кваліфікацій (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Стандарт фахової передвищої освіти – сукупність вимог до освітньо-професійних програм фахової передвищої освіти, які є спільними для всіх освітньо-професійних програм у межах певної спеціальності (Закон України «Про фахову передвищу освіту», 2019)

Стандартизація – діяльність, що полягає в установленні положень для загального та неодноразового використання щодо наявних чи потенційних завдань і спрямована на досягнення оптимального ступеня впорядкованості в певній сфері (Закон України «Про стандартизацію», 2014)

Старший дослідник – вчене звання, що присвоюється особам, які професійно здійснюють наукову або науково-технічну діяльність (Закон України «Про вищу освіту», 2014)

Стейкхолдер – фізична та/або юридична особа, які мають легітимний інтерес і зацікавлені у розвитку діяльності закладу освіти, тобто певною мірою залежать від нього, зазнають його впливу або можуть впливати на його діяльність або кого можуть цікавити досягнення закладом освіти своєї мети (Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021)

Студент – особа, зарахована до закладу вищої освіти з метою здобуття вищої освіти ступеня молодшого бакалавра, бакалавра чи магістра (Закон України Про вищу освіту», 2014)

Студентоорієнтоване навчання (англ. *Student-centered Learning*) – підхід до організації освітнього процесу, що передбачає: заохочення здобувачів фахової передвищої освіти до ролі автономних і відповідальних суб'єктів освітнього процесу; створення освітнього середовища, орієнтованого на задоволення потреб та інтересів здобувачів фахової передвищої освіти, включаючи надання можливостей для формування індивідуальної освітньої траєкторії; побудову освітнього процесу на засадах взаємної поваги і партнерства здобувачів фахової передвищої освіти та адміністрації, педагогічних (науково-педагогічних) та інших працівників закладу фахової передвищої освіти (Закон України «Про фахову передвищу освіту», 2019)

Студентське самоврядування – право і можливість студентів (курсантів, крім курсантів-військовослужбовців) вирішувати питання навчання і побуту, захисту прав та інтересів студентів, а також брати участь в управлінні закладом вищої освіти (Закон України «Про вищу освіту», 2014)

Ступінь (англ. *Degree*) – кваліфікація вищої освіти, що, як правило, присвоюється після успішного завершення освітньої програми на

певному циклі/рівні вищої освіти (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2014*)

Суб'єкт освітньої діяльності – фізична або юридична особа (заклад освіти, підприємство, установа, організація), що провадить освітню діяльність (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Субкультура – система цінностей, установок, способів поведінки і життєвих стилів певної соціальної групи, яка відрізняється від пануючої в суспільстві культури, хоча й пов'язана з нею (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Т

Таксономія цілей – галузь педагогічної науки, завданням якої є визначення й обґрунтування класифікаційних одиниць у системі цілей, їх системи, супідрядності, співвідношення та обсяг. Саме поняття «таксономія» (від грец. *taxis* – розташування один за одним, лад, порядок, і *nomos* – закон) визначають як теорію класифікації і систематизації складних галузей діяльності, які, зазвичай, мають ієрархічну будову (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Талант (від грец. *talanton*) – один із найвищих критеріїв оцінки творчої особистості, формуванню і розвитку якого передують кілька етапів: вроджені здібності – набуті здібності – здібності – обдарованість. Заключною ланкою цього ланцюга є геніальність – вершина професійних і художніх досягнень митця (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Теорія (від грец. *розгляд, дослідження*) – система достовірного наукового знання, яка виступає кінцевим результатом наукового дослідження (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Тест (від англ. «випробування») – коротке стандартне завдання, метод випробування, що застосовується у різних галузях науки для одержання кількісної характеристики певних явищ (*Словник іншомовних слів, 1977*)

Трудова дія – найпростіша трудова операція (робота), яку здійснює працівник для виконання окремої трудової функції (*Наказ Міністерства соціальної політики України «Про затвердження «Методики розроблення професійних стандартів» від 22 січня 2018 р. № 74*)

Трудова функція – складова частина виду трудової діяльності, що являє собою інтегрований (відносно автономний) набір трудових дій, що визначається технологічним процесом та передбачає наявність компетентностей, необхідних для їх виконання (*Наказ Міністерства*

соціальної політики України «Про затвердження «Методики розроблення професійних стандартів» від 22 січня 2018 р. № 74)

У

Український індекс наукового цитування – система наукометричного моніторингу суб'єктів наукової діяльності України (*Енциклопедія освіти, Київ (Гол.ред.), 2021*)

Український центр оцінювання якості освіти – спеціально уповноважена установа, що здійснює зовнішнє незалежне оцінювання результатів навчання здобувачів освіти на певному освітньому рівні, здійснює моніторингові дослідження якості української освіти і бере участь у сертифікації педагогічних працівників (*Енциклопедія освіти, Київ (Гол.ред.), 2021*)

Універсальний дизайн у сфері освіти – дизайн предметів, навколишнього середовища, освітніх програм та послуг, що забезпечує їх максимальну придатність для використання всіма особами без необхідної адаптації чи спеціального дизайну (*Закон України про освіту. № 2834-IX від 13.12.2022*)

Управління закладом освіти здійснюють у межах повноважень, визначених законами та установчими документами цього закладу: засновник; керівник закладу освіти; колегіальний орган управління закладу освіти та ін. органи, передбачені спеціальними законами (*Енциклопедія освіти, Київ (Гол.ред.), 2021*)

Управління якістю освіти – специфічний вид суспільної діяльності, що спрямована на підтримку та поліпшення якості й результативності функціонування галузі освіти в цілому та загальноосвітнього, культурного і професійного рівня підготовки молоді (*Енциклопедія освіти, Київ (Гол.ред.), 2021*)

Учасники освітнього процесу – особи, залучені до освітнього процесу: здобувачі освіти, педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники, батьки здобувачів освіти (*Енциклопедія освіти, Київ (Гол.ред.), 2021*)

Учитель молодий – педагогічний працівник, який розпочинає професійну діяльність після закінчення закладу вищої педагогічної освіти на посаді за спеціальністю, яку набув під час навчання, незалежно від віку (*Енциклопедія освіти, Київ (Гол.ред.), 2021*)

Ф

Фабрикація – вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Фальсифікація – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Фактори виховання (від лат. *factor* – той, що робить) – об'єктивні та суб'єктивні чинники, які впливають на визначення змісту, напрямів, засобів, методів, форм виховання (*Професійне мовлення вчителя. Короткий словник термінів./ уклад.: Л.П. Ходанич, Т.В. Палькою, Ужгород, 2018*)

Фахова передвища освіта – освіта, що здобувається на основі повної або базової середньої освіти, спрямована на формування та розвиток освітньої кваліфікації, що підтверджує здатність особи до виконання типових спеціалізованих завдань у певній галузі професійної діяльності, пов'язаних з виконанням виробничих завдань підвищеної складності та здійсненням обмежених управлінських функцій, що характеризуються певною невизначеністю умов та потребують застосування положень і методів відповідної науки, і завершуються здобуттям відповідної освітньої та/або професійної кваліфікації (*Професійне мовлення вчителя. Короткий словник термінів./ уклад.: Л.П. Ходанич, Т.В. Палькою, Ужгород, 2018*)

Фахові (предметно-специфічні) компетентності (англ. *Subject Specific Competences*) – компетентності, які безпосередньо визначають специфіку (галузі знань/предметної галузі/спеціальності) освітньої програми та кваліфікацію випускника, забезпечують індивідуальність кожній освітній програмі. В Європейському просторі вищої освіти за проектом Тюнінг розробляються описи та переліки компетентностей, результатів навчання для галузей знань і спеціальностей (*Національний освітній глосарій: вища освіта, 2014*)

Фаховий коледж – заклад фахової передвищої освіти або структурний підрозділ закладу вищої освіти, іншої юридичної особи, що провадить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям фахової передвищої освіти, може проводити дослідницьку та/або творчу мистецьку, та/або спортивну діяльність, забезпечувати поєднання теоретичного навчання з навчанням на робочих місцях. Фаховий коледж також має право відповідно до ліцензії (ліцензій) забезпечувати здобуття профільної середньої освіти професійного та академічного спрямування, професійної (професійно-технічної) та/або початкового рівня (короткого циклу) вищої освіти, та/або першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Фаховий коледж, який здійснює освітню діяльність у системі фахової спеціалізованої передвищої освіти, має право відповідно до ліцензії (ліцензій) забезпечувати здобуття базової загальної середньої освіти, якщо наскрізна освітньо-професійна програма передбачає підготовку фахового молодшого бакалавра на

основі початкової загальної середньої освіти (*Закон України «Про фахову передвищу освіту», 2019*)

Фаховий коледж із специфічними умовами навчання – заклад фахової передвищої освіти із специфічними умовами навчання або структурний підрозділ закладу вищої освіти із специфічними умовами навчання, що провадить освітню діяльність, пов’язану із здобуттям фахової передвищої освіти, може проводити прикладні наукові дослідження, забезпечувати поєднання теоретичного навчання з практичною підготовкою для потреб Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України, інших центральних органів виконавчої влади, що реалізують державну політику у сферах охорони державного кордону, цивільного захисту, кримінально-виконавчої системи (*Закон України «Про фахову передвищу освіту», 2019*)

Фаховий молодший бакалавр – це освітньо-професійний ступінь, що здобувається на рівні фахової передвищої освіти і присуджується закладом освіти у результаті успішного виконання здобувачем фахової передвищої освіти освітньо-професійної програми (*Закон України «Про фахову передвищу освіту», 2019*)

Фіксована (закрита) конкурсна пропозиція – конкурсна пропозиція із заздалегідь визначеною кількістю місць для навчання за кошти державного або місцевого бюджету (за державним або регіональним замовленням) (*Словник новітніх освітянських термінів і понять: довід. видання / І.І. Козинець, Ю.О. Шабанова; М-во освіти і науки України, Нац. техн. ун-т «Дніпровська політехніка». – Дніпро: НТУ «ДП», 2021*)

Філія – це територіально відокремлений структурний підрозділ закладу фахової передвищої освіти, що утворюється рішенням засновника закладу фахової передвищої освіти з метою задоволення потреб регіонального ринку праці у відповідних фахівцях та наближення місця навчання здобувачів фахової передвищої освіти до їх місця проживання. Філія не є юридичною особою і діє на підставі затвердженого закладом фахової передвищої освіти положення та відповідно до отриманої закладом фахової передвищої освіти ліцензії на провадження освітньої діяльності (*Закон України «Про фахову передвищу освіту», 2019*)

Формальна освіта – освіта, яка здобувається за освітніми програмами відповідно до визначених законодавством рівнів освіти, галузей знань, спеціальностей (професій) і передбачає досягнення здобувачами освіти визначених стандартами освіти результатів навчання відповідного рівня освіти та здобуття кваліфікацій, що визнаються державою (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Форми здобуття освіти – інституційна (очна (денна, вечірня), заочна, дистанційна, мережева); індивідуальна (екстернатна, сімейна (домашня), педагогічний патронаж, на робочому місці (на виробництві); дуальна (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Формувальне оцінювання – інтерактивне оцінювання прогресу в навчальній діяльності здобувачів освіти, що дає змогу діагностувати досягнення на кожному етапі процесу навчання (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Форма здобуття освіти дистанційна – індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу в спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій (*Словник термінів і понять сучасної освіти / уклад.: Л. М. Михайлова, О. В. Пагава, О. В. Проніна. За заг. ред. Л. М. Михайлової. Сєвєродонецьк, 2020*)

Форма здобуття освіти дуальна – спосіб здобуття освіти, що оснований на поєднанні навчання осіб у закладах освіти (в інших суб'єкті освітньої діяльності) з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях та набуття певної кваліфікації зазвичай на основі договору (*Словник термінів і понять сучасної освіти / уклад.: Л. М. Михайлова, О. В. Пагава, О. В. Проніна. За заг. ред. Л. М. Михайлової. Сєвєродонецьк, 2020*)

Форма здобуття освіти заочна – спосіб організації навчання здобувачів освіти шляхом поєднання очної форми освіти під час короткочасних сесій і самостійного оволодіння освітньою програмою в проміжку між ними (*Словник термінів і понять сучасної освіти / уклад.: Л. М. Михайлова, О. В. Пагава, О. В. Проніна. За заг. ред. Л. М. Михайлової. Сєвєродонецьк, 2020*)

Форма здобуття освіти екстернатна (екстернат) – спосіб організації навчання здобувачів освіти, за яким освітня програма повністю засвоюється здобувачем самостійно, а оцінювання результатів навчання та присудження освітньої кваліфікації здійснюється відповідно до законодавства (*Словник термінів і понять сучасної освіти / уклад.: Л. М. Михайлова, О. В. Пагава, О. В. Проніна. За заг. ред. Л. М. Михайлової. Сєвєродонецьк, 2020*)

Форма здобуття освіти мережева – спосіб організації навчання здобувачів освіти, завдяки якому оволодіння освітньою програмою відбувається за участі різних суб'єктів освітньої діяльності, що взаємодіють між собою на договірних засадах (*Словник термінів і понять сучасної освіти / уклад.: Л. М. Михайлова, О. В. Пагава, О. В. Проніна. За заг. ред. Л. М. Михайлової. Сєвєродонецьк, 2020*)

Форма здобуття освіти очна (денна, вечірня) – спосіб організації навчання здобувачів освіти, що ґрунтується на їхній безпосередній участі в освітньому процесі (*Словник термінів і понять сучасної освіти / уклад.: Л. М. Михайлова, О. В. Пагава, О. В. Проніна. За заг. ред. Л. М. Михайлової. Сєверодонецьк, 2020*)

Х

Хабарництво – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Характеристика педагогічна – аргументований опис якостей (або індивідуально-психологічних особливостей), властивих здобувачу освіти (*Енциклопедія освіти, Кремень (Гол.ред.), 2021*)

Хмарні обчислення (англ. *Cloud Computing*) – модель зручного мережного доступу до загального фонду обчислювальних ресурсів (наприклад, мереж, серверів, файлів даних, програмного забезпечення та послуг), які можуть бути швидко надані за умови мінімальних управлінських зусиль та взаємодії з постачальником (*Mell P. The NIST Definition of Cloud Computing. Recommendations of the National Institute of Standards and Technology / P. Mell, T. Grance. – NIST Special Publication 800-145. NIST, Gaithersburg, MD 20899–8930, September 2011*)

Хмарні сервіси – сервіси, що забезпечують користувачеві мережний доступ до масштабованого і гнучко організованого пулу розподілених фізичних або віртуальних ресурсів, що постачаються в режимі самообслуговування і адміністрування за зверненням (наприклад, програмне забезпечення, простір для зберігання даних, обчислювальні потужності та ін.) (*ISO/IEC 17788:2014(E) Information technology – Cloud computing – Overview and vocabulary. – First edition 2014–10–15.– 2014-2016*)

Хрестоматія – навчальний посібник, що містить літературно-художні, історичні, музичні та інші твори чи уривки з них, які є предметом вивчення у навчальній дисципліні (*Національний стандарт України. Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять. ДСТУ 3017:2015, 2016*)

Ц

Центральний депозитарій – електронна база даних, в якій накопичуються, зберігаються і систематизуються академічні тексти, у тому числі реєстр академічних текстів, що підтримується розпорядником Національного репозитарію і є частиною

Національного репозитарію академічних текстів (*Наказ Міністерства освіти науки України «Про затвердження Регламенту роботи Національного репозитарію академічних текстів» від 4 липня 2018 р. № 707*)

Цитата – порівняно короткий уривок з літературного, наукового чи будь-якого іншого опублікованого твору, який використовується, з обов'язковим посиланням на його автора і джерела цитування, іншою особою у своєму творі з метою зробити зрозумілішими свої твердження або для посилання на погляди іншого автора в автентичному формулюванні (*Закон України «Про авторське право і суміжні права», 1994*)

Цифрова компетентність – здатність особистості впевнено та ґрунтовно користуватися засобами цифрових технологій у таких сферах як професійна діяльність і працевлаштування, освіта, дозвілля, громадська діяльність, що є життєво необхідними для участі у щоденному соціально-економічному житті (*Енциклопедія освіти, Креміль (Гол.ред.), 2021*)

Цифровізація – насичення фізичного світу електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електронно-комунікаційного обміну між ними, що фактично уможливорює інтегральну взаємодію віртуального та фізичного, тобто створює кіберфізичний простір. Основна мета цифровізації полягає у досягненні цифрової трансформації існуючих та створенні нових галузей економіки, а також трансформації сфер життєдіяльності у нові більш ефективні та сучасні. Цифровізація є визнаним механізмом економічного зростання завдяки здатності технологій позитивно впливати на ефективність, результативність, вартість та якість економічної, громадської та особистої діяльності (*Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації» від 17 січня 2018 р. № 67*)

Цифрова освіта – об'єднання різних компонентів і найсучасніших технологій завдяки використанню цифрових платформ, впровадженню нових інформаційних та освітніх технологій, застосуванню прогресивних форм організації освітнього процесу та активних методів навчання, а також сучасних навчально-методичних матеріалів. Основними напрямками цифровізації освіти є: створення освітянських ресурсів і цифрових платформ з підтримкою інтерактивного та мультимедійного контенту для загального доступу закладів освіти та учнів, зокрема інструментів автоматизації головних процесів роботи навчальних закладів; розроблення та впровадження інноваційних комп'ютерних, мультимедійних та комп'ютерно-орієнтованих засобів

навчання та обладнання для створення цифрового навчального середовища (мультимедійні класи, науково-дослідні STEM-центри, лабораторії, інклюзивні класи, класи змішаного навчання); організація широкосмугового доступу до інтернету учнів та студентів у навчальних класах та аудиторіях в закладах освіти всіх рівнів; розвиток дистанційної форми освіти з використанням когнітивних та мультимедійних технологій (*Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації» від 17 січня 2018 р. № 67*)

Цільове фундаментальне дослідження (англ. *Oriented basic research*) – фундаментальне дослідження, що проводиться для формування широкої бази знань для вирішення наявних, очікуваних у близькій або далекій перспективі проблем або пошуку нових можливостей (*Frascati Manual 2015: Guidelines for Collecting and Reporting Data on Research and Experimental Development, OECD*)

Ч

Часткова професійна кваліфікація – це визнана або присвоєна/підтверджена суб'єктом, уповноваженим на це законодавством, та засвідчена відповідним документом стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей та/або результатів навчання, що дає змогу здійснювати частину трудових функцій, визначених відповідним професійним стандартом (*Закон України «Про освіту», 2017*)

Честь – поняття моральної свідомості й категорія етики, що включає в себе моменти усвідомлення індивідом свого суспільного значення й визнання цього значення з боку суспільства. Близька за змістом до категорії гідність. Честь пов'язана з вимогою певної поведінки й способу дій для підтримання репутації особи або престижу тієї спільності, до якої вона належить (*В. Тертишник, О. Тертишник // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2004.- №5*)

Чинники в освіті – внутрішні або зовнішні умови, рушійні сили, фактори, які впливають на процеси формування та здійснення державної політики в галузі освіти (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Читацька компетентність – якість, що виявляється в готовності та здатності особистості самостійно здобувати і застосовувати пов'язані з читанням знання, і вміння для здійснення читацької діяльності, читацького й особистісного саморозвитку (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Ш

Школа-інтернат (ліцей-інтернат) спортивного профілю – заклад спеціалізованої освіти I-III або II-III ступенів спортивного профілю (заклад із специфічними умовами навчання) (*Закон України «Про освіту»*, 2017)

Ю

Ювенальна юстиція – сукупність правових механізмів (медико-соціальних, психолого-педагогічних і реабілітаційних процедур і програм, що призначаються для забезпечення захисту прав, свобод та законних інтересів неповнолітніх; у вузькому значенні – спеціалізована гілка судової системи, яка займається захистом прав дітей та підлітків (*Професійне мовлення вчителя. Короткий словник термінів./ уклад.: Л.П. Ходанич, Т.В.Палькою, Ужгород, 2018*)

Юристконсульт – особа, що розглядає правові питання в закладі і виступає як захисник інтересів цього закладу в судових та інших інстанціях (*Флегонтова Н.М. Словник-довідник термінів педагогічного маркетингу. – К.: Освіта України, 2008*)

Я

Якість освіти – відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом освіти та/або договором про надання освітніх послуг (*Закон України «Про освіту»*, 2017)

Якість освітньої діяльності – рівень організації, забезпечення та реалізації освітнього процесу, що забезпечує здобуття особами якісної освіти та відповідає вимогам, встановленим законодавством та/або договором про надання освітніх послуг (*Закон України «Про освіту»*, 2017)

Якості особистості – змістовні ознаки особистості як форми існування психіки людини, яка є цілісністю до саморозвитку, самовизначення, свідомої предметної діяльності і саморегуляції та наділено власним унікальним і неповторним внутрішнім світом (*Енциклопедія освіти, Кремінь (Гол.ред.), 2021*)

Якість фахової передвищої освіти – відповідність умов освітньої діяльності та результатів навчання вимогам законодавства та стандартам фахової передвищої освіти, професійним та/або міжнародним стандартам (за наявності), а також потребам заінтересованих сторін і суспільства, яка забезпечується шляхом здійснення процедур внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості освіти (*Закон України «Про фахову передвищу освіту»*, 2019)

ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

Абітурієнт.....	5
Абстрактне мислення.....	5
Автономія закладу освіти.....	5
Автор	5
Авторитет педагога	5
Авторська школа.....	5
Ад'юнкт.....	6
Ад'юнктура	6
Академічна доброчесність	6
Академічна довідка	6
Академічна мобільність.....	6
Академічна мобільність у фаховій передвищій освіті	6
Академічна свобода	6
Академічне визнання	7
Академічне шахрайство.....	7
Академічний	7
Академічний плагіат	7
Академічний ступінь.....	7
Академічний текст	7
Академія, інститут.....	8
Акредитація освітньо-професійної програми	8
Активізація процесу навчання	8
Активність особистості	8
Алгоритм	8
Аналіз	8
Аналіз і синтез в навчанні	9
Аналогія	9
Андрогогіка.....	9
Анкетування.....	9
Аспірант	9
Атестація здобувачів фахової передвищої освіти	9

Атестація педагогічних працівників.....	10
Аудіовізуальний твір	10
Багаторівневої освіти принципи	10
База даних (компіляція даних)	10
База даних Scopus	10
База даних Web of Science Core Collection (WoS CC)	11
База знань	12
Бакалавр.....	12
Бальна система оцінювання.....	12
Бар'єр комунікативний.....	12
Безоплатна освіта	13
Безперервність освіти	13
Безперервний професійний розвиток	13
Бесіда	13
Безпечне освітнє середовище.....	13
Болонський процес	14
Булінг	14
Бюджет часу	14
Валідизація результатів навчання	15
Валідність.....	15
Валідність експерименту	15
Веб-сайт.....	15
Веб-сторінка	16
Вербальне спілкування	16
Взаємодія.....	16
Взаємне визнання	16
Взаємовідносини у студентській групі неофіційні	16
Взаємовідносини у студентській групі офіційні	16
Вибірка.....	16
Вид професійної діяльності.....	17
Вид трудової діяльності	17
Видання	17

Визнання	17
Визнання кредитів.....	18
Викладацька діяльність	18
Викладач.....	18
Виконавець державного замовлення	18
Випадкове або побічне навчання	18
Випускник	18
Виховання	19
Відділення	19
Відкритий доступ	19
Відкриті дані	19
Відмітка	19
Віртуальне спілкування	20
Вміння	20
Внутрішня позиція	20
Вправа.....	20
Всебічний розвиток особистості	21
Вчений	21
Галузеві рамки кваліфікацій	21
Галузь знань	21
Гендерна рівність.....	21
Гендерна педагогіка	21
Гіпотеза	22
Готовність.....	22
Готовність до застосування сучасних інформаційних технологій у професійній діяльності	22
Готовність до самореалізації у професійно-педагогічній діяльності ..	22
Гра дидактична	23
Гра ділова	23
Грант	23
Громадське самоврядування в закладі освіти	23
Громадський нагляд (контроль) у системі освіти	24
Громадянська освіта.....	24

Група забезпечення спеціальності	25
Гуманізм	25
Google Академія (Google Scholar).....	25
Державна служба якості освіти України	26
Державне замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів	26
Державно-громадське управління у сфері освіти	26
Дескриптори кваліфікацій	26
Дисертація	26
Дистанційна форма здобуття освіти	27
Довідник	27
Додаток до диплома.....	27
Доктор наук	27
Доктор філософії	28
Докторант	28
Документи про освіту	29
Дослідницька діяльність у сфері фахової передвищої освіти	29
Другий (магістерський) рівень вищої освіти.....	29
Дуальна форма здобуття освіти	29
Експеримент	29
Екстернатна форма здобуття освіти (екстернат)	29
Електронне видання	30
Електронний аналог друкованого видання	30
Електронний документ	30
Електронний навчальний посібник	30
Електронний освітній ігровий ресурс	30
Електронний підручник (посібник).....	30
Електронні дидактичні демонстраційні матеріали	31
Електронний освітній ресурс	31
Електронний словник.....	31
Електронні методичні матеріали.....	31
Енциклопедія	31

Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система (ЄКТС)	31
Європейська мережа національних інформаційних центрів з академічного визнання і мобільності	32
Європейська рамка кваліфікацій для навчання впродовж життя	32
Європейський дослідницький простір	32
Європейський союз студентів	32
Єдина державна електронна база з питань освіти	32
Забезпечення якості	33
Заклад освіти	33
Заклад професійної (професійно-технічної) освіти	33
Заочна форма здобуття освіти	33
Засновник закладу освіти	33
Здобувачі освіти	34
Здобуття освіти на робочому місці	34
Знання	34
Зовнішнє незалежне оцінювання	34
Ідентифікатори вченого	34
Ідентифікатор вченого ORCID iD (Open Researcher and Contributor ID)	35
Ідентифікатор вченого (Researcher ID)	35
Ідентифікаційний комітет з питань науки	35
Індекс Гірша (h-index)	35
Індивідуальна програма розвитку	35
Індивідуальний навчальний план	36
Інклюзивне навчання	36
Інклюзивне освітнє середовище	36
Інклюзивний заклад освіти	36
Інклюзивно-ресурсний центр	36
Інноваційна діяльність у сфері фахової передвищої освіти	36
Інноваційний освітній проєкт	37
Інновації	37
Інституційний аудит	37
Інструмент Journal Citation Reports (JCR)	37

Інтерн	37
Інтернатура.....	37
Інтернет-платформа для обміну науковими публікаціями	38
Інформальна освіта (самоосвіта)	38
Інформатизація освіти.....	38
Кадрова автономія	38
Кар'єра.....	39
Кар'єрне консультування	39
Кафедра.....	39
Кафедра ЮНЕСКО	39
Кваліметричні вимірювання в освіті.....	39
Кваліфікація	39
Кваліфікаційна робота	40
Кваліфікаційні центри.....	40
Кібербулінг	40
Класи з інклюзивним навчанням	40
Класифікація галузей досліджень і розробок ОЕСР.....	40
Класифікація галузей освіти та підготовки, Євростат.....	40
Ключова компетентність навчання впродовж життя	40
Ключова компетентність у галузі природничих наук, техніки і технологій.....	40
Коефіцієнт випуску	41
Коефіцієнт вступу.....	41
Коефіцієнт інтелекту (IQ)	41
Компаративістика в освіті.....	41
Компетентнісний підхід.....	41
Компетентність	41
Компетенція / компетенції	41
Комунікація	42
Контактні години	42
Кредит ЄКТС	42
Критерії оцінювання	42
Лідерство	42

Лісабонська конвенція з визнання.....	42
Лісабонська стратегія.....	42
Ліцензування освітньої діяльності	43
Магістратура	43
Магістр	43
Майнові права інтелектуальної власності на твір	43
Майстер виробничого навчання	43
Майстер-клас	44
Мала академія наук України.....	44
Математична компетентність.....	44
Медіаосвіта	44
Мережева форма здобуття освіти	44
Метод	44
Метод проєктів	44
Методи виховання	45
Методи дослідження в педагогіці	45
Методи самовиховання	45
Методика	45
Методи навчання	45
Методика навчального предмета	45
Методи перевірки та оцінювання знань, умінь і навичок.....	46
Методист	46
Методичне об'єднання.....	46
Методичний посібник.....	46
Методичні рекомендації (методичні настанови).....	46
Методологія	47
Мислення	47
Мистецька освіта.....	47
Міжвідомча рада з координації фундаментальних і прикладних досліджень в Україні.....	48
Міждисциплінарне навчання	48
Міжнародна академічна мобільність	48
Міжнародна стандартна класифікація освіти.....	49

Міжнародна стандартна класифікація професій	49
Міжнародний стандартний номер книги	49
Міжнародний стандартний номер періодичного видання	49
Міжнародні організації в освіті	50
Міжпредметні зв'язки	50
Міркування	50
Моделі професійної освіти	50
Модератор.....	51
Модуль	51
Модульна програма	51
Молодий вчений.....	51
Молодший бакалавр	51
Моніторинг якості освіти.....	51
Монографія.....	52
Моральне виховання	52
Моральні цінності	52
Мотив	52
Мотивація	52
Мотивація досягнення.....	53
Мультимедійний підручник.....	53
Навантаження студента.....	53
Навички	53
Навчальна дисципліна.....	53
Навчальна діяльність.....	53
Навчальний план.....	53
Навчальний предмет.....	54
Навчальний посібник	54
Навчально-методичне забезпечення	54
Навчання.....	54
Навчання впродовж життя	55
Навчання електронне	55
Навчання корпоративне	55

Навчання мобільне	55
Навченість навчатися	56
Накопичення кредитів.....	56
Народна педагогіка.....	56
Наставництво	56
Науково-методичний супровід	56
Наукометричні бази даних.....	57
Науково-педагогічні працівники.....	57
Національна рамка кваліфікацій.....	57
Національна система кваліфікацій	57
Національно-патріотичне виховання	57
Неформальна освіта	57
Неформальне навчання.....	57
Обдаровані учні	58
Онлайн-навчання.....	58
Освіта.....	58
Освіта дорослих	58
Освіта наукового спрямування.....	58
Освітнє лідерство	59
Освітні інновації.....	59
Освітні стандарти.....	59
Освітні результати.....	59
Освітній процес	59
Освітня галузь.....	59
Освітня діяльність.....	59
Освітня діяльність у сфері фахової передвищої освіти	59
Освітня кваліфікація	60
Освітня послуга	60
Освітня програма.....	60
Освітньо-професійна програма у сфері фахової передвищої освіти ...	60
Особа з особливими освітніми потребами	60
Особистісно-орієнтоване виховання	60

Особистісно орієнтоване навчання.....	60
Особистий електронний кабінет вступника	61
Оцінка	61
Оцінювання навчальних досягнень	61
Очна (денна, вечірня) форма здобуття освіти	61
Патріотичне виховання	61
Педагогіка.....	61
Педагогіка партнерства	62
Педагогіка співробітництва	62
Педагогічна взаємодія	62
Педагогічна діагностика	62
Педагогічна діяльність	63
Педагогічна емпатія.....	63
Педагогічна етика	63
Педагогічна інновація	63
Педагогічна культура.....	63
Педагогічна майстерність	64
Педагогічна освіта	64
Педагогічна ситуація	64
Педагогічна стратегія	64
Педагогічна творчість	64
Педагогічна техніка	64
Педагогічна технологія	65
Педагогічне тестування.....	65
Педагогічний досвід	65
Педагогічний експеримент	65
Педагогічний колектив.....	65
Педагогічний контроль	65
Педагогічні працівники.....	66
Педагогічний патронаж.....	66
Педагогічний процес	66
Педагогічне спостереження.....	66

Перевернене навчання, або перевернений клас	66
Перевиховання.....	66
Періодичне видання	66
Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти	66
Підвищення кваліфікації	67
Підручник.....	67
Підсумковий контроль	67
Післядипломна педагогічна освіта	67
Портфоліо.....	67
Портфоліо педагога.....	67
Повна загальна середня освіта.....	68
Посібник навчальний	68
Послуга освітня	68
Пояснювальна записка.....	68
Плагіат академічний.....	68
Практикум	68
Практична підготовка	68
Практичний посібник	69
Прийом виховання.....	69
Прийом навчання.....	69
Приклад	69
Принципи виховання	69
Принципи навчання	69
Присудження ступеня/кваліфікація.....	69
Програма освітня.....	70
Програмні компетентності	70
Програмні результати навчання	70
Проектна група	70
Протокол.....	70
Психолого-педагогічні послуги	70
Професійна військова освіта.....	70
Професійна кар'єра.....	71

Професійна кваліфікація.....	71
Професійна компетентність.....	71
Професійна компетентність педагогічного працівника закладу фахової передвищої освіти	71
Професійна мобільність.....	72
Професійна (професійно-технічна) освіта.....	72
Професійна педагогіка	72
Професійне (професійно-технічне) навчання.....	72
Професійне вигорання	72
Професійний коледж (коледж) культурологічного або мистецького спрямування	73
Професійний коледж (коледж) спортивного профілю.....	73
Професійний стандарт	73
Професійні якості	73
Професіограма	73
Професіоналізм.....	73
Професія	73
Професія, для якої запроваджено додаткове регулювання.....	74
Профіль програми	74
Профорієнтація	74
Процедура зовнішнього оцінювання	74
Психологічна компетентність учителя.....	74
Регіональне замовлення у сфері фахової передвищої освіти.....	74
Регульована професія	75
Реєстр академічних текстів.....	75
Результати навчання	75
Рівень освіти	75
Робочий час науково-педагогічного працівника.....	76
Робочий час педагогічного працівника	76
Розвивальне навчання	76
Розробники професійних стандартів.....	76
Розуміння.....	76
Розумове виховання.....	77

Рольова гра.....	77
Самовиховання	77
Самоплагіат.....	77
Саморозвиток.....	77
Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір	77
Світогляд	77
Серіальне видання.....	78
Сертифікація педагогічних працівників	78
Система забезпечення якості освіти.....	78
Система зовнішнього забезпечення якості освіти	78
Система освіти.....	79
Ситуаційний метод навчання	79
Сімейна (домашня) форма здобуття освіти	79
Складники системи освіти	79
Соціальна група.....	79
Спеціалізація.....	79
Спеціалізована освіта	80
Спеціальність.....	80
Списування	80
Спортивна освіта.....	80
Стаж педагогічний	80
Стажування	80
Стандарт освіти	80
Стандарт фахової передвищої освіти	81
Стандартизація	81
Старший дослідник.....	81
Стейкхолдер.....	81
Студент	81
Студентоорієнтоване навчання	81
Студентське самоврядування	81
Ступінь	81
Суб'єкт освітньої діяльності	82

Субкультура.....	82
Таксономія цілей.....	82
Талант	82
Теорія	82
Тест.....	82
Трудова дія.....	82
Трудова функція.....	82
Український індекс наукового цитування	83
Український центр оцінювання якості освіти	83
Універсальний дизайн у сфері освіти.....	83
Управління закладом освіти	83
Управління якістю освіти.....	83
Учасники освітнього процесу	83
Учитель молодий	83
Фабрикація	83
Фальсифікація	84
Фактори виховання.....	84
Фахова передвища освіта.....	84
Фахові (предметно-специфічні) компетентності.....	84
Фаховий коледж.....	84
Фаховий коледж із специфічними умовами навчання	85
Фаховий молодший бакалавр	85
Фіксована (закрита) конкурсна пропозиція	85
Філія	85
Формальна освіта	85
Форми здобуття освіти.....	86
Формувальне оцінювання	86
Форма здобуття освіти дистанційна	86
Форма здобуття освіти дуальна.....	86
Форма здобуття освіти заочна	86
Форма здобуття освіти екстернатна (екстернат)	86
Форма здобуття освіти мережева	86

Форма здобуття освіти очна (денна, вечірня).....	87
Хабарництво	87
Характеристика педагогічна	87
Хмарні обчислення.....	87
Хмарні сервіси.....	87
Хрестоматія.....	87
Центральний депозитарій.....	87
Цитата.....	88
Цифрова компетентність	88
Цифровізація.....	88
Цифрова освіта	88
Цільове фундаментальне дослідження	89
Часткова професійна кваліфікація.....	89
Честь.....	89
Чинники в освіті.....	89
Читацька компетентність.....	89
Школа-інтернат (ліцей-інтернат) спортивного профілю.....	90
Ювенальна юстиція.....	90
Юристконсульт	90
Якість освіти	90
Якість освітньої діяльності	90
Якості особистості	90
Якість фахової передвищої освіти.....	90

Список посилань

Словник української мови: Академічний тлумачний словник (1970–1980). <http://sum.in.ua>;

Антонова, О.Е. (Уклад.). (2014). *Словник базових понять з курсу «Педагогіка»*. (2-е. видання доповнене і перероблене). Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка. <http://surl.li/oklc>;

Верховна Рада України. (1994, Грудень, 23). *Про авторське право і суміжні права: Закон України*. (№ 3792-XII). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text>;

Верховна Рада України. (1997, Червень, 5). *Про видавничу справу: Закон України*. (№ 318/97-ВР). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/318/97-%D0%B2%D1%80#Text>;

Верховна Рада України. (1998, Лютий, 4). *Про Концепцію Національної програми інформатизації: Закон України*. (№ 75/98-ВР). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80#Text>;

Верховна Рада України. (2002, Липень, 4). *Про інноваційну діяльність: Закон України*. (№ 40-IV). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>;

Верховна Рада України. (2003, Січень, 23). *Цивільний кодекс України*. (№ 435-IV). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>;

Верховна Рада України. (2014). *Про формування та розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів: Закон України*. (№5499-VI). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5499-17#Text>;

Верховна Рада України. (2014, Липень, 1). *Про вищу освіту: Закон України*. (№ 1556-VII). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>;

Верховна Рада України. (2014, Червень, 5). *Про стандартизацію: Закон України*. (№ 1315-VII). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18#Text>;

Верховна Рада України. (2015, Листопад, 26). *Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України*. (№ 848-VIII). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>;

Верховна Рада України. (2017, Вересень, 5). *Про освіту: Закон України*. (№ 2145-VIII). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>;

Верховна Рада України. (2022, Грудень, 13). *Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та*

громадянської ідентичності: Закон України про освіту (№ 2834-IX). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>;

Верховна Рада України. (2019, Червень, 6). *Про фахову передвищу освіту*: Закон України. (№ 2745-VIII). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text>;

Верховна Рада України. (2022, Грудень 1). *Про авторське право і суміжні права*: Закон України. (№ 2811-IX). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>;

Гончаренко, С. У. (1997). *Український педагогічний словник*. Київ. Либідь. <http://surl.li/vagr>;

Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. (2001). *Енциклопедія Сучасної України*. <https://esu.com.ua/>;

Кабінет Міністрів України. (2011, Липень, 13). *Про створення Єдиної державної електронної бази з питань освіти*: Постанова. (№ 752). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-2011-%D0%BF#Text>;

Кабінет Міністрів України. (2015, Березень, 31). *Про документи про вищу освіту (наукові ступені) державного зразка*: Постанова. (№ 193). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/193-2015-%D0%BF#Text>;

Кабінет Міністрів України. (2015, Грудень, 30). *Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності*: Постанова. (№ 1187). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-%D0%BF#Text>;

Кабінет Міністрів України. (2017, Липень, 12). *Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр*: Постанова. (№ 545). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF#Text>;

Кабінет Міністрів України. (2017, Липень, 19). *Положення про Національний репозитарій академічних текстів*: Постанова. (№ 541). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/541-2017-%D0%BF#Text>;

Кабінет Міністрів України. (2018, Січень, 17). *Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації*: Розпорядження. (№ 67). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text>;

Кабінет Міністрів України. (2018, Березень, 14). *Деякі питання Державної служби якості освіти України*: Постанова. (№168). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2018-%D0%BF#Text>;

Кабінет Міністрів України. (2018, Липень, 4). *Питання Міжвідомчої ради з координації фундаментальних і прикладних досліджень в Україні*: Постанова. (№ 526). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2018-%D0%BF#Text>;

Кабінет Міністрів України. (2018, Жовтень, 3). *Про схвалення Концепції розвитку громадянської освіти в Україні*: Розпорядження. (№ 710). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-%D1%80#Text>;

Кабінет Міністрів України. (2021, Квітень, 14). *Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року*: Розпорядження. (№ 366-р). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text>;

Кабінет Міністрів України. (2001, Грудень, 27). *Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір*: Постанова. (№ 1756). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1756-2001-%D0%BF#Text>;

Державна наукова установа «Книжкова палата України імені Івана Федорова»: вебсайт. <http://www.ukrbook.net/>;

Козинець, І.І. & Шабанова, Ю.О. (2021). *Словник новітніх освітянських термінів і понять*. Дніпро: НТУ «ДП». https://bcsd.org.ua/doc/MethodRes_Terminu.pdf;

Захарченко, В. М., Калашнікова, С. А., Луговий, В. І., Ставицький, А. В., Рашкевич, Ю. М., & Таланова, Ж. В. (Уклад.). (2014). *Національний освітній глосарій: вища освіта*. (2-ге вид. перероблене і доповнене). (В. Г. Кремень, Ред.). Київ: Плеяди. <https://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/nauk%20method%20rada/glossariy.pdf> ;

Кремень, В. Г. (Ред.). (2021). *Енциклопедія освіти*. (2-ге вид. доповнене та перероблене). Київ: Юрінком Інтер;

Лук'янюк, В. (2001-2023). *Словник іншомовних слів*. <https://www.jnsm.com.ua/sis/index.shtml>;

Малімон, Л.К. & Гончарук, С.В. (2022). *Основи педмайстерності: глосарій: методичні рекомендації для студентів ф-ту іноземної філології*. Луцьк: Вежа-Друк. <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/21378/1/opm.pdf>;

Мельничук, О.С. (Ред.). (1977). *Словник іншомовних слів*. Київ: Головна редакція УРЕ;

Михайлова, Л. М., Пагава, О. В., & Проніна, О. В. (Уклад.). (2020). *Словник термінів і понять сучасної освіти*. (Л. М. Михайлова, Ред.). Сєверодонецьк: [б. в.]. <https://znayshov.com/FR/6090/196.pdf>;

Міністерство освіти і науки України. (2018, Липень, 4). *Про затвердження Регламенту роботи Національного репозитарію академічних текстів*: Наказ. (№ 707). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0858-18#Text>;

Міністерство соціальної політики України. (2018, Січень, 22). *Про затвердження Методики розроблення професійних стандартів*: Наказ. (№ 74). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0165-18#Text>;

Міністерство освіти і науки України. (2000, Листопад, 7). *Про затвердження Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності*: Наказ. (№ 522). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0946-00#Text>;

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України. (2012, Жовтень, 1). *Про затвердження Положення про електронні освітні ресурси*: Наказ. (№ 1060). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1695-12#Text>;

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України. (2012, Жовтень, 01). *Про затвердження Положення про електронні освітні ресурси*: Наказ. (№ 1060). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1695-12#Text>;

Державна наукова установа «Книжкова палата України імені Івана Федорова». (2016). *Національний стандарт України. Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять*. (ДСТУ 3017:2015). Київ: ДП УкрНДНЦ. http://ksv.do.am/GOST/dstu_3017-2015.pdf;

Національний стандарт України. Інформація та документація. Видання електронні. Основні види та вихідні відомості. ДСТУ 7157:2010. (2010). <http://www.ukrbook.net/vidavc.html>;

Державна наукова установа «Книжкова палата України імені Івана Федорова». (2023). *Перелік чинних нормативних документів зі стандартизації в галузі видавничої справи*. <http://www.ukrbook.net/vidavc.html>;

Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури, Міністерство освіти і науки Іспанії. (1994, Червень, 7-10). *Саламанська декларація та Рамки дій щодо освіти осіб з особливими освітніми потребами*. (ED-94/WS/1 8). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-94#Text;

Paris communiqué. (2018, May 25). https://www.ehea.info/media.ehea.info/file/2018_Paris/77/1/EHEAParis2018_Communique_final_952771.pdf;

Президія НАПН України. (2016, Квітень, 21). *Концепція впровадження медіаосвіти в Україні*: Постанова. (№ 1-2/7-110). http://mdu.in.ua/CPKPO/zzso/1/profesijna_programa_mediagramotnist.pdf;
Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція). (2016).

MediaSapiens. <https://ms.detector.media/mediaosvita/post/16501/2016-04-27-kontseptsiya-vprovadzhennya-mediaosvity-v-ukraini-nova-redaktsiya;>

Семенової, А. В. (Ред.). (2006). *Словник-довідник з професійної педагогіки*. Одеса: Пальміра. <https://www.pedagogic-master.com.ua/public/semenova/slovník.pdf>;

Тертишник, В. & Тертишник, О. (2004). Концептуальні проблеми зміцнення гарантій захисту честі, гідності, прав і законних інтересів потерпілого у кримінальному процесі. *Бюлетень Міністерства юстиції України*, 5, 67–76;

Президент України. (2002, Квітень 17). *Про Національну доктрину розвитку освіти*: Указ. (№ 347/2002). <http://www.rada.kiev.ua>;

Флегонтова, Н. М. (2008). *Словник-довідник термінів педагогічного маркетингу*. Київ: Освіта України. <https://core.ac.uk/download/pdf/20054989.pdf>;

Ходанич, Л.П. & Палькою, Т.В. (Уклад.). (2018). *Професійне мовлення вчителя: короткий словник термінів*. Ужгород: Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти. <https://znayshov.com/FR/18608/770.pdf>;

Clarivate Analytics. (2023). <https://clarivate.com/>;

Scopus: Комплексная, междисциплинарная, надежная база данных рефератов и цитирования. Elsevier. <https://www.elsevier.com/products/scopus>;

Frascati Manual 2015: Guidelines for Collecting and Reporting Data on Research and Experimental Development, OECD і Library. <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264239012-en.pdf?expires=1685030261&id=id&accname=guest&checksum=8BC64D3109F4D7E902EDF019A54F91A5>;

Відділ бібліометрії і наукометрії НБУ імені В. І. Вернадського. (2014). *Бібліометрика української науки*. <https://nbuviap.gov.ua/bpnu/index.php>;

Hirsch, J.E. (2005). *An index to quantify an individual's scientific research output*. <https://www.pnas.org/doi/10.1073/pnas.0507655102>;

ISO 2108:2017. *Information and documentation — International Standard Book Number (ISBN)*. ISO. <https://www.iso.org/standard/65483.html>;

ISO 27729:2012. *Information and documentation — International Standard Name Identifier (ISNI)*. ISO. <https://www.iso.org/standard/44292.html>;

ISO/IEC17788:2014(E) *Information technology. Cloud computing. Overview and vocabulary. First edition. 2014–10–15.– 2014-2016.* ISO.
<https://www.iso.org/ru/standard/60544.html>;

ISO 3297:2017. *Information and documentation – International standard serial number (ISSN).* ISO.
<https://www.iso.org/standard/73322.html>;

Міністерство освіти і науки України. (2017, Жовтень, 13). *Порядок подання та розгляду заяв в електронній формі на участь у конкурсному відборі до закладів вищої освіти України в 2018 році: Наказ. (№ 1378).*
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1398-17#Text>;

ORCID. Open Researcher and Contributor ID. <https://orcid.org/>;
ResearcherID. (2023). Clarivate Analytics.
<https://clarivate.com/products/researcherid/>;

ISSN: International Standard serial number international Centre.
<https://www.issn.org>;

Mell, P. & Grance, T. (2011). *The NIST Definition of Cloud Computing. Recommendations of the National Institute of Standards and Technology.* NIST Special Publication 800-145. NIST, Gaithersburg, MD20899–8930;

UNESCO International Bureau of Education. (2013). *Glossary of Curriculum Terminology.*
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000223059>.

Довідкове видання
Лузан Петро Григорович
Пащенко Тетяна Миколаївна
Мося Ірина Анатоліївна
Остапенко Анна Вікторівна
Ямковий Олександр Юрійович

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК ВИКЛАДАЧА ФАХОВОГО КОЛЕДЖУ

[Електронне видання]

Формат 210x297
Авт. арк. 6.

Виготівник і видавець:

Інститут професійної освіти НАПН України
03045 Київ, пров. Віто-Литовський, 98-а
+380 (44) 252-71-75; +380 (44) 259-45-53(факс
e-mail: info@ivet.edu.ua

*(Підтвердження внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції.*

Серія ДК, No 3805 від 21.06.2010 р.)

Науковий редактор – Олена Тітова
Технічні редактори – Тетяна Пащенко, Анна Остапенко
Літературний редактор – Ірина Мося
Бібліографічний редактор – Вікторія Маркова
Палітурка* – Людмила Шестерікова

* У дизайні палітурки використано фото з мережі Інтернет: <http://surl.li/nwtgz>